

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ДІДЕНКО ВЛАДИСЛАВ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.9 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

081 «Право»

08 «Право»

Подается на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **В.В. Діденко**

Науковий керівник —
кандидат юридичних наук
Пузанова Тетяна Анатоліївна

Харків — 2024

АНОТАЦІЯ

Діденко В.В. Адміністративно-правове забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Харківський національний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України, Харків, 2024.

Дисертацію присвячено визначенню сутності та розкриттю особливостей адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України, а також розробленню рекомендацій та пропозицій спрямованих на вдосконалення адміністративного законодавства у відповідній сфері.

Акцентовано увагу на тому, що служба в поліції є широкою сферою службово-трудової діяльності, яка відрізняється не тільки специфікою виконуваних поліцейськими функцій, але й обмеженнями, пов'язаними із їх професійною діяльністю, а також завданнями, які вони реалізують у галузі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина на території України, боротьби зі злочинністю, а також виявлення та припинення будь-яких інших протиправних посягань на громадську безпеку та правопорядок.

Встановлено, що професійна підготовка поліцейських – це комплексний процес, який включає особливі (адаптовані до майбутніх умов професійної діяльності) заходи, засоби та способи навчання, виховання та розвитку поліцейських, що забезпечує набуття ними теоретико-практичних, фізичних, ментальних та інших знань, навичок та вмінь для ефективною та законною реалізацією ними службово-трудова функцій, обумовлених законодавчо визначеними завданнями Національної поліції України.

Підкреслено, що професійна підготовка забезпечує виховання кожного поліцейського в дусі глибокої поваги до людини, її особистості, прав, свобод

та законних інтересів, а також неможливості незаконно порушувати чи обмежувати осіб в їх юридичних можливостях. Окрім цього, маючи відповідний базис знань та вмінь, поліцейські здатні реалізовувати завдання НПУ найбільш комплексно та повно, варіативно підлаштовуючись до ситуацій, які виникають у суспільстві, з метою захисту, забезпечення та відновлення порушених людських прав.

З'ясовано, що елементи професійної підготовки працівників Національної поліції України – це сукупність заходів, засобів та способів навчання, виховання та розвитку поліцейських, об'єднані спільною ціллю, принципами, порядком та кінцевим результатом реалізації. Узагальнено, що вказані елементи по-різному проявляються на різних етапах їх службової кар'єри. Так, одні з них супроводжують весь професійний шлях працівника органів та підрозділів Національної поліції України, інші – мають додаткове значення та реалізуються за якихось конкретних умов.

Аргументовано, що ключовою метою професійної підготовки поліцейських є формування у людини особистих (психологічних, моральних та фізичних) якостей, а також правової свідомості та професійних знань, умінь і навичок, які у своїй єдності дозволяють йому на високому рівні, якісно та оперативно виконувати покладені на них обов'язки в процесі реалізації завдань та функцій, що покладено на Національну поліцію України як ключовий правоохоронний орган нашої держави. Відповідно до зазначеної мети сформульовано завдання професійної підготовки працівників Національної поліції.

Доведено, що функції професійної підготовки працівників Національної поліції України - це сукупність практичних дій та напрямів реалізації професійної підготовки досліджуваної категорії працівників. До відповідних функцій віднесено: функцію професійної соціалізації; еволюційну функцію; наукову функцію; та організаційну функцію.

Констатовано, що ключове місце в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України відводиться саме нормам адміністративної галузі права, адже саме за їх допомогою: по-перше, визначається правовий статус Нацполіції, її завдання та функції, що в свою чергу обумовлює напрямку та специфіку підготовки поліцейських; по-друге, закріплюються правові основи функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати підготовку, досліджуваної категорії правоохоронців; по-третє, розкриваються організаційні засади підготовки поліцейських; по-четверте, встановлюються ключові гарантії для осіб, які проходять підготовку у ЗВО зі специфічними умовами навчання.

Підкреслено, що кожен етап проходження служби працівниками Національної поліції України впливає на організацію навчання, виховання та розвитку особистості поліцейських, а також зумовлює специфіку порядку набуття і удосконалення ними своїх вмінь та знань. А відтак відмічено, що особливості професійної підготовки проявляються вже на початку служби, а саме в момент прийняття на роботу до органів та підрозділів НПУ.

Акцентовано увагу на тому, що навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є відмінним від первинної професійної підготовки. В першу чергу, діяльність подібних ЗВО направлена на надання відповідного рівня вищої освіти, у зв'язку із чим підготовка осіб в них включає в себе широкий спектр теоретичних дисциплін диктованих академічними стандартами. Окрім цього, ЗВО готують різне коло осіб, починаючи від вже працюючих у підрозділах Національної поліції, так і інших громадян, які не мають відповідного освітнього ступеню.

Наголошено, що головними умовами післядипломної освіти поліцейських є наявність державного замовлення, іншими словами, «попиту» у додатковій підготовці поліцейських кадрів та фінансових ресурсів для її організації. При цьому, кожна складова післядипломної освіти вирізняється

власним набором особливостей в межах окремих етапів службової кар'єри співробітників НПУ.

Встановлено, що практична та теоретична сторони підготовки мають бути оптимально поєднані, превалювання однієї частини над іншою не повинно позначитися на якості формування професіоналізму працівника поліції. Теоретична підготовка має включати як знання, які є необхідними для виконання функцій поліції, так знання, що сприяють формуванню моральних якостей особистості поліцейського. Таким чином всі складові мають позитивно позначитися на якості професіоналізму працівника Національної поліції.

Узагальнено, що організаційні засади професійної підготовки працівників поліції слід розуміти як сукупність інструментів та засобів неправового характеру, які є необхідними для формування у досліджуваної категорії працівників необхідних вмінь, знань та навичок, які необхідні йому для проходження служби, а також здійснення завдань, які стоять перед Національною поліцією України. Виокремлено особливості організаційних засад професійної підготовки поліцейських в Україні.

З'ясовано, що правовий статус суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції – це сукупність визначених нормативно-правовими актами повноважень (суб'єктивних прав та юридичних обов'язків) учасників правовідносин, що виникають в процесі реалізації діяльності, спрямованої на підготовку поліцейських з метою набуття ними знань, вмінь та навиків, які є необхідними для ефективного виконання передбачених нормами чинного законодавства завдань у правоохоронній сфері. Здійснено класифікацію відповідних суб'єктів, а також виділено характерні ознаки їх правового статусу

Відмічено, що позитивною практикою, яку слід використати в Україні, має стати монополізація сектору професійної підготовки поліцейських, що повинно бути здійснено шляхом наділення правом формувати професійні

поліцейські кадри виключно спеціалізованими навчальними установами. На сьогоднішній день такими в нашій державі є заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України. Дані заклади орієнтовані на повне теоретико-правове, практичне та психологічне виховання майбутніх співробітників органів та підрозділів НПУ, володіючи для цього широкою матеріально-технічною та науковою базою.

Доведено необхідність запровадити інститут професійної підготовки керівників. Зокрема відмічено, що законодавчо закріплена вимога проходження курсів професійної підготовки керівного складу дозволить сформулювати кадровий резерв осіб, які за своїми навичками та знаннями готові виконувати завдання та функції на посадах начальників підрозділів та органів Національної поліції України. Подібні курси мають проходити пів року та націлюватись на формування у поліцейських, які в майбутньому бажають стати керівниками різних ланок, знань в галузі соціології, психології, управління персоналом, трудового права, тощо.

Констатована важливість доопрацювання як загальних, так і спеціальних відомчих концептуальних нормативно-правових актів, які визначають стратегічні напрямки реформування освітньої діяльності, з метою збереження можливості закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання системи МВС готувати фахівців за освітньою програмою 081 Право (правозастосування). Означене має важливе значення для задоволення потреб Національної поліції у кваліфікованих працівниках, що володіють навиками поліцейської служби та одночасно є фахівцями, які достатньою мірою володіють правовими знаннями для задоволення функціональних потреб проведення слідчих, оперативно-розшукових та інших дій, які потребують ґрунтовних правових знань для вирішенні завдань Національної поліції.

Обґрунтовано, що вдосконалення потребує змістовний елемент організації професійної підготовки працівників поліції. Зокрема, врахування, насамперед, практичних потреб Національної поліції, обумовлених динамікою суспільних змін, змінами в законодавстві, тощо.

Ключові слова: професійна підготовка, працівник, Національна поліція, мета, завдання, функції, правове регулювання, службова кар'єра, організаційні засади, правовий статус, суб'єкт, зарубіжний досвід, вдосконалення, правові засади, організаційні засади.

SUMMARY

Didenko V.V. Administrative and legal provision of professional training of employees of the National Police of Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 "Law". – Kharkiv National University of Internal Affairs, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv, 2024.

The thesis provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific task of defining the essence and revealing the peculiarities of administrative and legal provision of the professional training of employees of the National Police of Ukraine, and also develops recommendations and proposals aimed at improving administrative legislation in the relevant area.

Attention is focused on the fact that police service is a broad area of service and labor activity which is distinguished not only by the specifics of police functions performed by police officers, but also by the restrictions associated with their professional activities, as well as by the tasks they implement in the field of ensuring and protecting human and civil rights and freedoms on the territory of Ukraine, combating crime, and also detecting and stopping any other unlawful encroachments on public safety and order.

It is established that police training is a complex process which includes special (adapted to the future conditions of professional activity) measures, means and methods of training, education and development of police officers, which ensures that they acquire theoretical and practical, physical, mental and other knowledge, skills and abilities for the effective and lawful implementation of their official and labor functions stipulated by the legally defined tasks of the National Police of Ukraine.

It is emphasized that professional training ensures that each police officer is educated in the spirit of deep respect for a person, his or her personality, rights, freedoms and legitimate interests, as well as the impossibility of illegally violating or restricting persons in their legal capabilities. In addition, having an appropriate knowledge and skills base, police officers are able to fulfill the tasks of the National Police of Ukraine in the most comprehensive and complete manner, adjusting to situations arising in society in a variable manner, with a view to protecting, ensuring and restoring violated human rights.

It is found that the elements of professional training of employees of the National Police of Ukraine are a set of measures, means and methods of training, education and development of police officers, united by a common goal, principles, procedure and end result of implementation. In general, these elements are manifested in different ways at different stages of their career. Thus, some of them accompany the entire professional path of an employee of the bodies and units of the National Police of Ukraine, while others have additional significance and are realized under certain specific conditions.

It is argued that the key goal of police officers' professional training is to develop in a person personal (psychological, moral and physical) qualities, as well as legal awareness and professional knowledge, skills and abilities which, in their unity, allow him/her to perform their duties at a high level, efficiently and promptly in the course of implementation of the tasks and functions entrusted to the National Police of Ukraine as the key law enforcement agency of our State. In

accordance with this goal, the tasks of professional training of employees of the National Police are formulated.

It is proved that the functions of professional training of employees of the National Police of Ukraine are a set of practical actions and directions for the implementation of professional training of the studied category of employees. The relevant functions include: the function of professional socialization; evolutionary function; scientific function; and organizational function.

It is stated that the key place in the system of legal regulation of professional training of employees of the National Police of Ukraine is given to the rules of the administrative branch of law, since it is with their help that: firstly, the legal status of the National Police, its tasks and functions are determined, which in turn determines the direction and specifics of police training; secondly, the legal framework for the functioning of entities authorized to provide training to the category of law enforcement officers under study is fixed; thirdly, the organizational principles of police training are disclosed; fourthly, key guarantees are established for persons undergoing training in higher education institutions with specific learning conditions.

It is emphasized that each stage of service by employees of the National Police of Ukraine affects the organization of training, upbringing and personality development of police officers, as well as determines the specifics of the procedure for acquiring and improving their skills and knowledge. Therefore, it is noted that the peculiarities of professional training are manifested already at the beginning of service, namely, at the time of employment in the bodies and units of the National Police of Ukraine.

Attention is focused on the fact that studying in higher education institutions with specific learning conditions is different from initial professional training. First of all, the activities of such higher education institutions are aimed at providing the appropriate level of higher education, and therefore the training of persons in them includes a wide range of theoretical disciplines dictated by academic standards. In

addition, higher education institutions train a different range of people, ranging from those already working in the National Police units to other citizens who do not have an appropriate educational degree.

It is noted that the main conditions for postgraduate police education are the availability of a state order, in other words, "demand" for additional police training and financial resources for its organization. At the same time, each component of postgraduate education has its own set of features within the framework of certain stages of the service career of employees of the National Police of Ukraine.

It is established that the practical and theoretical aspects of training should be optimally combined, and the prevalence of one part over the other should not affect the quality of police officer professionalism. Theoretical training should include both the knowledge necessary to perform police functions and the knowledge that contributes to the formation of moral qualities of a police officer's personality. Thus, all components should have a positive impact on the quality of professionalism of a National Police officer.

It is generalized that the organizational framework for professional training of police officers should be understood as a set of tools and means of a non-legal nature which are necessary for the formation of the necessary skills, knowledge and abilities required by the category of employees under study for their service and for the implementation of the tasks of the National Police of Ukraine. The peculiarities of the organizational framework for professional training of police officers in Ukraine are highlighted.

It is found that the legal status of the subjects of professional training of the National Police officers is a set of powers (subjective rights and legal obligations) of participants to legal relations which arise in the course of implementation of activities aimed at training police officers with a view to acquiring the knowledge, skills and abilities necessary for effective performance of tasks in law enforcement provided for by current legislation. Classification of the relevant subjects is carried out, and characteristic features of their legal status are also identified.

It is noted that a positive practice which should be used in Ukraine should be the monopolization of the police training sector, which should be implemented by granting the right to form professional police personnel exclusively to specialized educational institutions. Currently, such institutions in our country are higher education institutions with specific training conditions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. These institutions are focused on the full theoretical, legal, practical and psychological education of future employees of the National Police of Ukraine bodies and units, and have a wide material, technical and scientific base for this purpose.

The need to introduce an institute for professional training of managers is proved. In particular, it is noted that the legislatively enshrined requirement to undergo professional training courses for management will allow formulating a personnel reserve of persons who, by their skills and knowledge, are ready to perform tasks and functions as heads of units and bodies of the National Police of Ukraine. Such courses should be held for six months and should be aimed at developing knowledge in sociology, psychology, human resources management, labor law, etc. among police officers who wish to become managers of various levels in the future.

The importance of finalizing both general and special departmental conceptual normative legal acts, which determine the strategic directions of reforming educational activities, is established, in order to preserve the possibility of higher education institutions with specific training conditions of the Ministry of Internal Affairs system to train specialists under the educational program 081 Law (Law Enforcement). The above is important to meet the needs of the National Police for qualified employees who have police service skills and at the same time are specialists who have sufficient legal knowledge to meet the functional needs of investigative, operational and search activities and other activities which require a thorough legal knowledge to solve the tasks of the National Police.

It is substantiated that the substantive element of the organization of professional training of police officers needs improvement. In particular, taking into account, first of all, the practical needs of the National Police, caused by the dynamics of social changes, changes in legislation, etc.

Keywords: professional training, employee, National Police, purpose, tasks, functions, legal regulation, service career, organizational principles, legal status, subject, foreign experience, improvement, legal principles, organizational principles.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати:

1. Діденко В.В. Мета та завдання професійної підготовки працівників Національної поліції України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Випуск 4. С. 107-113.
2. Діденко В.В. До проблеми імплементації зарубіжного досвіду професійної підготовки поліцейських в українські правові реалії. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Випуск 5. С. 102-107.
3. Діденко В.В. Сутність та значення професійної підготовки працівників Національної поліції України. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 523-526.
4. Діденко В.В. До характеристики ключових елементів професійної підготовки працівників Національної поліції України. Держава та регіони. Серія: Право. 2023. № 3 С. 405-410.
5. Діденко В.В. Місце норм адміністративного права в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України. Право та державне управління. 2022. № 3. С. 346-351.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Діденко В.В. Поняття професійної підготовки працівників Національної поліції України. Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19-20 жовтня 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 51-53.
2. Діденко В.В. До характеристики функцій професійної підготовки працівників Національної поліції України. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19-20 січня 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 122-124.

3. Діденко В.В. Досвід Сполучених Штатів Америки у сфері професійної підготовки поліцейських. Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2023 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 77-79.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	26
1.1. Поняття та значення професійної підготовки працівників Національної поліції України.	26
1.2. Елементи професійної підготовки працівників Національної поліції України та їх класифікації.....	40
1.3. Мета, завдання та функції професійної підготовки працівників Національної поліції України.	53
Висновки до Розділу 1.....	66
РОЗДІЛ 2 ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	72
2.1. Правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України та місце у ньому норм адміністративного права.	72
2.2. Особливості професійної підготовки поліцейських на різних етапах службової кар'єри.	88
2.3. Організаційні засади професійної підготовки працівників Національної поліції України.....	102
2.4. Правовий статус суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції України.....	117
Висновки до Розділу 2.....	132
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	138
3.1. Зарубіжний досвід професійної підготовки поліцейських та можливості його використання в Україні.	138

3.2. Шляхи вдосконалення правових та організаційних засад професійної підготовки працівників Національної поліції України.....	155
Висновки до Розділу 3.....	171
ВИСНОВКИ	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	183
ДОДАТКИ.....	204

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Незважаючи на те, що Національна поліція України має майже дев'ятирічний досвід роботи, а на сам правоохоронний орган припала значна кількість викликів, пов'язаних із повномасштабною військовою агресією з боку РФ, у її роботі залишається низка прогалин та недоліків, які потребують вирішення. Однією із ключових проблем, є питання належного кадрового забезпечення органів та підрозділів Нацполіції. При цьому не можна не відмітити, що якість роботи працівників даного правоохоронного органу напряму залежить від рівня їх професійної підготовки. Зазначене обумовлено тим, що лише висококваліфіковані кадри Національної поліції України здатні якісно, ефективно та оперативно вирішувати покладені на них завдання. Разом із тим, підготовка поліцейських є складним за своєю сутністю та змістом процесом, реалізація якого вимагає належного адміністративно-правового забезпечення.

Справедливим буде відзначити, що незважаючи на досить нетривалу історію існування Національної поліції України, низка проблемних аспектів, пов'язаних із підготовкою кадрів для органів та підрозділів Національної поліції України, у своїх наукових працях досліджувала чимала кількість науковців. Не можемо також не зауважити, що у науковій літературі точиться жвава дискусія з приводу того, до якої галузі права слід віднести дану проблематику. Так, з точки зору трудової галузі права дане питання досліджували: В.С. Венедіктов, М.І. Іншин, К.Ю. Мельник, В.В. Мельник, Л.В. Могілевський, О.М. Обушенко, Є.Ю. Подорожній, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко та інші. Що ж стосується фахівців із галузі адміністративного права, то серед них слід виділити таких учених, як: М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, В.В. Бондаренко, К.Л. Бугайчук, І.Б. Гончаренко, А.Т. Клочко, Ю.О. Михайлова, О.М. Музичук, В.Б. Пчелін, О.Ю. Салманова, І.О. Святокум, О.В. Федосова, Д. В. Швець, та багато

інших. Вказані науковці, безумовно, зробили вагомий внесок у розвиток даного проблемного питання. Втім, незважаючи на суттєві теоретичні здобутки, на сьогоднішній день у сфері адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України залишається чимала кількість проблем, які потребують вирішення.

Таким чином, наявність низки прогалин та недоліків правового та організаційного характеру у сфері професійної підготовки поліцейських, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених проблемі адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України, обумовлюють актуальність та своєчасність представленої дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження проводилося відповідно до: «Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року», затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р; «Стратегії людського розвитку», затвердженого Указом Президента України від 02.06.2021 №225/2021. Окрім того, робота узгоджується з Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; а також Основними напрямками наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2021–2024 роки, ухвалених рішенням Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ від 28 серпня 2021 року (протокол № 7).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, з'ясувати сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України, а також спираючись на позитивний вітчизняний та

зарубіжний досвід розробити пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідної діяльності.

Для досягнення зазначеної мети у процесі дослідження необхідно вирішити такі *завдання*:

- визначити поняття професійної підготовки працівників Національної поліції України та розкрити її значення;
- здійснити класифікацію елементів професійної підготовки працівників Національної поліції України;
- з'ясувати мету, завдання та функції професійної підготовки працівників Національної поліції України;
- охарактеризувати правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України та встановити місце у ньому норм адміністративного права;
- розкрити особливості професійної підготовки поліцейських на різних етапах службової кар'єри;
- надати характеристику організаційним засадам професійної підготовки працівників Національної поліції України;
- окреслити особливості правового статусу суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції України;
- узагальнити зарубіжний досвід професійної підготовки поліцейських та опрацювати можливості його використання в Україні;
- запропонувати шляхи вдосконалення правових та організаційних засад професійної підготовки працівників Національної поліції України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі професійної підготовки працівників Національної поліції України.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України.

Методи дослідження. В процесі підготовки дисертаційної роботи було використано низку загальних та спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких дало можливість комплексно підійти до розв'язань завдань дисертаційної роботи. Так, за допомогою логіко-семантичного та аналітичного методів вдалось визначити поняття та розкрити значення професійної підготовки працівників Національної поліції України (підрозділ 1.1). Структурно-логічний та системно-функціональний методи використовувались для того, щоб здійснити класифікацію елементів професійної підготовки працівників Національної поліції України (підрозділ 1.2); з'ясувати мету, завдання та функції професійної підготовки працівників Національної поліції України (підрозділ 1.3); а також надати характеристику організаційним засадам професійної підготовки працівників Національної поліції України (підрозділ 2.3). Охарактеризувати правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України та встановити місце у ньому норм адміністративного права (підрозділ 2.1); розкрити особливості професійної підготовки поліцейських на різних етапах службової кар'єри (підрозділ 2.2); а також окреслити особливості правового статусу суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції України (підрозділ 2.4) вдалось за допомогою методу документального аналізу. Щоб узагальнити зарубіжний досвід професійної підготовки поліцейських та опрацювати можливості його використання в Україні (підрозділ 3.1) було використано порівняльно-правовий метод. З'ясувати шляхи вдосконалення правових та організаційних засад професійної підготовки працівників Національної поліції України (підрозділ 3.2) вдалось за допомогою використання методів моделювання та прогнозування.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження складають праці фахівців із галузей адміністративного та трудового права. Окрім того, було використано напрацювання вчених з інших галузевих дисциплін, як-то: теорія держави і

права, соціологія, психологія, філософія, теорія управління, тощо. Нормативною основою дисертації є ряд нормативних актів різної юридичної сили від Конституції України до законодавчих, підзаконних, також відомчих нормативно-правових актів, положення яких спрямовані на регулювання суспільних відносин, які виникають в процесі професійної підготовки працівників Національної поліції України. Інформаційну та емпіричну базу роботи становлять узагальнення практичної діяльності суб'єктів, що уповноважені здійснювати підготовку поліцейських, періодичні видання, статичні матеріали, тощо. У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід роботи в Національній поліції України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є однією із перших спроб комплексно, на монографічному рівні розкрити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України, на основі чого розробити низку пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідної діяльності. До основних наукових положень, що характеризують новизну отриманих результатів й виносяться на захист, належать такі:

вперше:

- запропоновано науково-обґрунтований підхід щодо розуміння поняття «організація професійної підготовки працівників поліції», під яким запропоновано розуміти врегульовану нормами чинного законодавства діяльність уповноважених суб'єктів щодо впорядкованої реалізації процедурних, змістовних та документальних елементів механізму формування у працівників поліції необхідних для ефективного виконання службових обов'язків знань, вмінь та спеціальних навичок відповідно до їх особистих здібностей, професійних характеристик та потреб Національної поліції;

- обґрунтовано необхідність доопрацювання як загальних, так і

спеціальних відомчих концептуальних нормативно-правових актів, які визначають стратегічні напрямки реформування освітньої діяльності, з метою збереження можливості закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання системи МВС готувати фахівців за освітньою програмою «Правозастосування»;

удосконалено:

- наукову думку про те, що специфіка професійної підготовки працівників Національної поліції України обумовлена тим, що служба в поліції є широкою сферою службово-трудової діяльності, яка відрізняється не тільки специфікою виконуваних поліцейськими функцій, але й обмеженнями, пов'язаними із їх професійною діяльністю, а також завданнями, які вони реалізують у галузі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина на території України, боротьби зі злочинністю, а також виявлення та припинення будь-яких інших протиправних посягань на публічну безпеку та правопорядок;

- узагальнення ключових особливостей службової підготовки поліцейських, до яких віднесено: по-перше, її організація та контроль є централізованими на рівні кожного органу та підрозділу Національної поліції України, а відповідальним за це визнається уповноважений керівник; по-друге, перевірка знань та вмінь зі службової підготовки відбувається диференційовано, тобто, як на етапі просування по службі, так і під час виконання поліцейськими службових обов'язків; по-третє, службова підготовка передбачає використання матеріально-технічної бази з метою якісного та глибокого практичного навчання, розвитку і виховання поліцейських; по-четверте, на відміну від первинної професійної підготовки та навчання у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, службова підготовка не передбачає отримання якогось кваліфікаційного рівня або документу для можливості працювати в поліції в цілому. Службова підготовка спрямовується на систематичну перевірку, закріплення та

вдосконалення професійних знань та навичок, які поліцейські використовують у процесі поточної службової діяльності;

- класифікацію суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції України, які запропоновано поділити на три групи: 1) суб'єкти, які безпосередньо зацікавлені у якісних кадрах, тобто замовники такої підготовки; 2) безпосередньо працівники поліції, які: а) мають намір проходити службу в органах та підрозділах поліції; б) вже є працівниками Нацполіції та бажають просуватись по кар'єрній сходинці; 3) суб'єкти, які здійснюють професійну підготовку поліцейських;

дістали подальший розвиток:

- характеристика елементів професійної підготовки працівників Національної поліції України, під якими в свою чергу запропоновано розуміти сукупність заходів, засобів та способів навчання, виховання та розвитку поліцейських, які об'єднані спільною ціллю, принципами, порядком та кінцевим результатом реалізації;

- науковий підхід щодо переліку та змісту завдань і функцій професійної підготовки поліцейських, які залежать від мети даної діяльності яка полягає у формуванні у людини особистих (психологічних, моральних та фізичних) якостей, а також правової свідомості та професійних знань, умінь і навичок, які у своїй єдності дозволяють їй на високому рівні, якісно та оперативно виконувати покладені на них обов'язки в процесі реалізації завдань та функцій, що покладено на Національну поліцію України як ключовий правоохоронний орган нашої держави;

- обґрунтування наукової думки про те, що в Україні, на прикладі провідних країн світу, необхідно запровадити інститут професійної підготовки керівників. Зазначене пояснюється тим, що законодавчо закріплена вимога проходження курсів професійної підготовки керівного складу дозволить сформулювати кадровий резерв осіб, які за своїми навичками та знаннями готові виконувати завдання та функції на посадах

начальників підрозділів та органів Національної поліції України. Відповідні курси мають проходити пів року та націлюватись на формування у поліцейських, які в майбутньому бажають стати керівниками різних ланок, знань в галузі соціології, психології, управління персоналом, трудового права, тощо;

- теза про те, що ключове місце в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України належить нормам адміністративного права, адже саме за допомогою останніх визначається: а) правовий статус Нацполіції, її завдання та функції, що в свою чергу обумовлює напрямки та специфіку підготовки поліцейських; б) правові основи функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати підготовку, досліджуваної категорії правоохоронців; в) організаційні засади підготовки поліцейських; г) ключові гарантії для осіб, які проходять підготовку у ЗВО зі специфічними умовами навчання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані:

- *у науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового опрацювання теоретико-прикладних питань, пов'язаних із адміністративно-правовим забезпеченням професійної підготовки працівників Національної поліції України;

- *у правотворчості* – в процесі розробки нових та вдосконалення діючих нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких спрямовані на адміністративно-правове забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України;

- *у правозастосовній діяльності* – для покращення практичної діяльності суб'єктів, які уповноважені здійснювати професійну підготовку працівників Національної поліції України;

- *в освітньому процесі* – під час підготовки лекційних, науково-методичних матеріалів, а також навчальних посібників та підручників із

дисциплін «Адміністративне право»; «Поліцейстика» та «Правоохоронна діяльність».

Апробація результатів дослідження. Підсумки розробки проблеми у цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки були оприлюднені на міжнародних конференціях: «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.); «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.); «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в 5 наукових статтях у фахових виданнях України та 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 205 сторінок. Список використаних джерел містить 177 найменувань на 21 сторінці, додатки розміщено на 2 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та значення професійної підготовки працівників Національної поліції України

Діяльність будь-якого підприємства, установи, організації всіх форм власності напряду залежить від такого, наскільки якісно, ефективно та продуктивно будуть виконувати свої обов'язки їх працівники. Проте, не можна не відзначити, що сама по собі праця може мати як ефективний, так і деструктивний характер, що напряду залежить від рівня професійних знань, умінь та навичок, якими володіє конкретна особа. Особливо гостро дане питання в умовах сьогодення постає в діяльності правоохоронних органів, серед яких важливе та самостійне місце відводить Національній поліції України. Адже неправильні та/або неправомірні дії поліцейських можуть негативно позначитись за забезпеченні та захисті законних прав, свобод та інтересів людини і громадянина, зокрема, а також стані дотримання режиму законності та правопорядку в державі в цілому. Одним із ключових способів вирішення даної проблеми, як вбачається, можливо за рахунок професійної підготовки поліцейських.

В основі категорії «професійна підготовка працівників Національної поліції України» знаходиться загально-наукова – «професійна підготовка», що етимологічно побудована навколо поняття «професія». Слово «професія» (від латинського «profetore» — оголошую своєю справою) означає вузькоспрямовану діяльність особи в інтегрованій системі суспільного розподілу праці. Синонімами терміну «професія» є такі слова, як «фах», «ремесло», «спеціальність», «кваліфікація» тощо [74; 86, с.825; 98, с.110].

Значення професії широко досліджувалось серед представників різних наукових галузей. Наприклад, І.О Дробот, тлумачить категорію, як відносно самостійний вид діяльності, заняття, що обумовлене суспільним поділом праці і вимагає певної підготовки. «Професія – це певна форма трудової діяльності, найчастіше заняття на все життя людини, за яке вона отримує заробітну платню, тобто професія – це оплачувана діяльність людини, що дає засоби для існування, спосіб отримання матеріальних та духовних благ, можливість своєю працею оплачувати життя своїх близьких і своє власне», - наголошує вчений [42, с.260-261]. В іншій своїй науковій праці вчений відмічає, що професія – це насамперед знання як сукупність відомостей про щось, як підсумок або результат розмаїтої праці, різних видів професійної діяльності, як загальнолюдське надбання і високий рівень культури. Окрім знань, обов'язковими складовими професії вчений виділяє вміння та професійні навички працівника [42, с.261].

А.А. Бровій констатує, що професія – це вид трудової діяльності особи, що володіє певними знаннями, уміннями, практичними навичками, одержаними шляхом спеціальної освіти, навчання чи досвіду, при наявності яких працівник має можливість виконувати трудову функцію в певній сфері суспільного виробництва з урахуванням різних форм власності чи господарювання. В розумінні науковця, якщо посада визначає правовий статус працівника (начальник цеху, завідувач кафедри, майстер–наладчик і тому подібне), то професія визначає його здатність виконувати конкретну трудову функцію (електрик, водій, металург, технолог, економіст тощо) [16, с.29-30].

В.С. Венедиктов вказує: «Професія відображає трудовий і галузевий поділ праці (лікар, учитель, слюсар, інженер). Вона характеризує широку галузь діяльності, у якій працівник може застосувати свої трудові здібності відповідно до змінюваних у нього навичок, знань, умінь. Для чіткого визначення трудової функції працівника однієї професії недостатньо,

необхідна ще спеціальність, кваліфікація» [23, с.36]. Доповнюють цю позицію В.Н. Толкунова і К.Н. Гусов: «Професія – це вид трудової діяльності, обумовлений характером і метою трудових функцій, наприклад, металург, будівельник, текстильник, харчовик, залізничник, лікар, викладач, юрист і так далі» [24].

В офіційному (законодавчому) трактуванні Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 №322-VIII (далі – КЗпП) професія – це вид занять – сукупність близьких за трудовими функціями видів трудової діяльності, що можуть вимагати певної професійної та/або освітньої кваліфікації працівника. В свою чергу, трудова функція визначена Кодексом, як інтегрований, переважно автономний набір трудових дій, що визначається характерним для нього технологічним процесом та передбачає наявність певних компетентностей, необхідних для їх виконання [56].

Наведені наукові позиції дають можливість виділити наступні ключові ознаки категорії «професія»:

- по-перше, передбачає володіння конкретними знаннями уміннями та навичками, які необхідні для ефективного виконання певних робочих завдань, а відтак входження у професію вимагає наявності у особи спеціальної освіти, підготовки, тощо;

- по-друге, окрім наявності умінь, знань та навичок, професія може вимагати від осіб дотримання певних етичних стандартів та правил поведінки;

- по-третє, прямо впливає на соціальний, економічний, правовий статус особи;

- по-четверте, як правило, професія характеризується сталістю [38].

З огляду на зазначене вище, цілком справедливим буде говорити про те, що професія або ж професійна трудова діяльність передбачає необхідність підготовки працівника до виконання трудової функції, що забезпечує успіх

його праці в цілому. Зазначимо, термін «підготовка» тлумачиться як: формування готовності до виконання майбутніх завдань; наявність компетентності, знань і вмінь, потрібних для виконання поставлених завдань [10; 43].

З приводу визначення професійної підготовки на сьогоднішній день існує декілька підходів. Наприклад, у повному співвідношенні із поняттям «навчання» категорію трактують представники педагогіки. О.Б. Павлик пояснює дефініцію «професійна підготовка» «як складну психолого-педагогічну систему зі специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами зв'язків, особливостями навчального процесу, специфічного для певного фаху знаннями, уміннями і навичками» [92]. Г.В. Троцько пропонує тлумачити професійну підготовку «як систему, що характеризується взаємозв'язком та взаємодією структурних і функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень готовності студентів до професійної діяльності» [155]. Дослідник О. Цюняк розглядає професійну підготовку як цілісну систему мір, методів і прийомів, що будується з урахуванням особистісних якостей фахівця, має чітку визначену структуру і специфіку та забезпечує загальну і спеціальну підготовку [166, с.202].

В теорії трудового права поняття професійної підготовки є не популярним та замінюється такою конструкцією, як «професійне навчання». Зауважимо, що терміни «підготовка» та «навчання» є подібними. Зокрема, навчати означає передавати кому-небудь знання, уміння, досвід, навички; збагачувати досвідом, знаннями, розумінням чого-небудь; давати поради, вказівки, наставляти і таке інше [22].

М.В. Терентьев пише, що професійне навчання – це процес оволодіння визначеним рівнем знань і навичок діяльності з конкретної професії і спеціальності [153, с.130]. «Професійне навчання – це підготовка саме до

трудової діяльності будь-якої організаційно-правової форми, а відтак відносини з професійного навчання можна розглядати як такі, що пов'язані з працевлаштуванням та створюють умови для набуття трудової зайнятості безробітних. Крім того, будучи орієнтованою на подальший пошук роботи у відповідності з отриманою професією, вона створює реальні шанси на успіх набуття саме ефективної трудової зайнятості», - вказує О.В. Басай [7, с.102]. О.А. Грیشнова акцентує увагу на тому, що професійне навчання – це цілеспрямований процес навчання реальних та потенційних працівників професійних знань та умінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт, за допомогою різних форм здобуття професійної освіти, включаючи як заклади професійної освіти різних рівнів так і професійне навчання на виробництві [31, с.102]. З позиції О.С. Заклекта-Берестовенко професійне навчання – це цілісний активний процес удосконалення знань, умінь та навичок, а також реалізації потенційних можливостей працівників підприємства, що здійснюється через систему організаційно-економічних заходів [45; 165, с.74].

Існує також науковий підхід в рамках якого досліджувану проблему характеризують, як професійний розвиток. З цього приводу О.В. Крушельницька та Д.П. Мельничук зауважують, що під професійним розвитком варто розуміти набуття працівником нових компетенцій, знань, умінь і навиків, які він використовує чи буде використовувати у своїй професійній діяльності [71, с.92]. Цікаву позицію в царині даної концепції займає Є.В. Татарінов: «Професійний розвиток – це процес руху людини до професіоналізму. Професіоналізація – процес становлення професіонала. Очевидно, не будь-який процес професіоналізації означає справжній професійний розвиток. Професіоналізація може бути результатом багатьох стихійних фактів, проходити нераціонально, з неощадливою витратою часу й зусиль людини. Завдання людини як суб'єкта професіоналізації – свідомо «відслідковувати» підсумки попередніх етапів своєї професіоналізації,

направляти її в потрібне русло. В одних видах діяльності працівника позиція суб'єкта, що самостійно ставить завдання може бути більш вираженою, в інших видах роботи людина може бути простим виконавцем, вирішуючи поставлені кимось завдання. Позиція суб'єкта діяльності може розхитуватися, якщо, наприклад, діяльність ускладнюється й працівник втрачає в ній самостійність, упевненість. Позиція суб'єкта може послаблюватися, якщо діяльність стає для працівника менш значущою. Види професійної діяльності, що раніше вимагали від людини включеності, високого рівня суб'єктності, на певному етапі професійного життя стають менш важливими, працівник знижує до них увагу, відкладаючи їх у «скарбничку» свого професійного досвіду. І навпаки, позиція суб'єкта професійної діяльності зміцнюється, якщо якості людини як суб'єкта (активність, мобілізованість) виявляються затребуваними, якщо від працівника потрібні самостійне виконання, ініціативність, особиста відповідальність у тих видах праці, в яких раніше він почував себе непевно. Суб'єктивними показниками зміцнення суб'єктності виконання професійної діяльності можуть певною мірою бути психічні стани усвідомленості, мобілізованості, включеності, впевненості. Людина праці як суб'єкт професійного розвитку відповідає за те, щоб самореалізація й досягнення високих результатів не приводили до перевантажень, щоб «психологічна ціна» позитивних зрушень у розвитку не перевищувала припустимих меж, не призводила до зривів, стресів, кризових станів у розвитку професіонала, забезпечувала професійне самозбереження. Комплексним вираженням високого рівня суб'єктності професійного розвитку є вміння людини інтегративно бачити й оцінювати різні етапи свого професійного шляху, розуміти причини чергування періодів досягнень і втрат, охоплювати етапи свого професійного життя в їх взаємозв'язку й цілісності, правильно здійснювати самопрогнозування свого подальшого професійного зростання» [151, с.226-227].

М.М. Бурбика заглибився ще більше у своїх дослідженнях та сформулював висновок, що професійний розвиток або ж підготовка – це інвестиції в удосконалення людського капіталу – вкладення, спрямовані на підвищення кваліфікації і здібностей персоналу, це витрати на освіту, здоров'я, на мобільність переміщення робочої сили з низькопродуктивних робочих місць до більш високопродуктивних. Як наслідок, капіталовкладення в персонал сприяють створенню належного клімату в колективі, мотивують працівника до свого удосконалення і підвищують його відданість організації [18, с.115-116].

Таким чином, в науковій літературі представлено декілька основних точок зору з приводу змісту та значення категорії «професійна підготовка», яка часто тлумачиться вченими як «професійне навчання» або «професійний розвиток». Неоднозначність розуміння породжується близькою дефініцією слів «навчання», «підготовка» та «розвиток», кожне з яких характеризує динамічний рух вперед, еволюцію, набуття та прийняття чогось нового. Проте, в розрізі професії, на наш погляд, використання саме слова «підготовка» є максимально правильним. Саме воно несе в собі значення забезпечення готовності до чогось та процес комплексного надання знань, вмінь та навичок які ведуть до розвитку та еволюції. По суті, підготовка консолідує в собі сутність навчання та розвитку [38].

Отже, «професійна підготовка – це сталий, систематичний, безперервний процес навчання, виховання та розвитку працівника в сфері виконуваного ним виду трудової (або службової) діяльності, який забезпечує набуття особою відповідного кола знань, навичок та вмінь необхідних і достатніх для правильного, ефективного і законного виконання покладеної на нього трудової функції. Тобто, професійна підготовка є комплексом заходів, об'єднаних в єдиний процес, який прямо залежить від особливостей професії працівника (службовця). Зазначене повною мірою стосується і службової діяльності поліцейських» [38].

Служба в поліції – це окрема та досить широка сфера трудової діяльності. В Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII вказується: «поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [122]. «Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня» [122].

Служба в поліції, згідно до статті 59 Закону «є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень. Час проходження служби в поліції зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби. Поліцейські, у тому числі слухачі та курсанти вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та які перебувають на військовому обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, на час служби в поліції знімаються з такого обліку і перебувають у кадрах поліції на спеціальному обліку» [122].

Існують особливі вимоги до осіб, які бажають працювати в поліції. Наприклад, не може бути поліцейським: «особа, визнана недієздатною або

обмежено дієздатною особою; особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку; особа, яка має непогашену або незняту судимість за вчинення кримінального правопорушення, крім реабілітованої; особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав; особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією тощо» [122].

Крім того, Законом регламентована ціла система гарантій діяльності поліцейських обумовлених специфікою та складністю служби. Так, кожний поліцейський: «1) забезпечується належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків; 2) отримує в органах поліції в установленому порядку інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, та матеріали, необхідні для належного виконання покладених на нього обов'язків; 3) користується повноваженнями, передбаченими законодавством, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу; 4) своєчасно і в повному обсязі отримує грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України; 5) у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими законодавством; 6) захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом; 7) під час виконання поліцейських повноважень користується безоплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі), а також попутним транспортом. Поліцейські, які виконують повноваження поліції на транспортних засобах, крім того, мають право на безоплатний проїзд у поїздах, на річкових і морських суднах. Під час службових відряджень поліцейські мають право на позачергове придбання квитків на всі види транспорту і розміщення в готелях при пред'явленні службового посвідчення та посвідчення про відрядження; 8)

може бути переміщений по службі залежно від результатів виконання покладених на нього обов'язків та своїх професійних, особистих якостей» [122].

Отже, служба в поліції є широкою сферою службово-трудової діяльності, «яка відрізняється не тільки специфікою виконуваних поліцейськими функцій, але й обмеженнями, пов'язаними із їх професійною діяльністю, а також завданнями, які вони реалізують у галузі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина на території України, боротьбу зі злочинністю, а також виявлення та припинення будь-яких інших протиправних посягань на громадську безпеку та правопорядок» [39].

Зважаючи на це, «професійна підготовка поліцейських – це комплексний процес, який включає особливі (адаптовані до майбутніх умов професійної діяльності) заходи, засоби та способи навчання, виховання та розвитку поліцейських, що забезпечує набуття ними теоретико-практичних, фізичних, ментальних та інших знань, навичок та вмінь для ефективною та законною реалізацією ними службово-трудова функцій, обумовлених законодавчо визначеними завданнями Національної поліції України» [39].

Значення професійної підготовки в галузі поліцейської діяльності пов'язано із декількома важливими факторами. Так, професійна підготовка забезпечує кваліфікованість та компетентність поліцейських – дві складові їх службового професіоналізму, кожна з яких має свою особливість. Наприклад, Згідно із положеннями нині не чинного Класифікатора професій ДК 003-2005, затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 26.12.2005 №375 кваліфікація визначається рівнем освіти і спеціалізацією. Необхідний рівень освіти досягається завдяки реалізації освітніх, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки і в цілому має відповідати колу і складності професійних завдань та обов'язків. Спеціалізація пов'язана як з конкретною галуззю знань, використовуваними інструментами й

устаткуванням, так і з продукцією, яка виробляється, чи послугами, що надаються [26]. С.М. Прилипко і О.М. Ярошенко зазначають, що «кваліфікація – це рівень підготовленості, майстерності, ступінь готовності до виконання праці за визначеною спеціальністю чи посадою, що визначається розрядом, класом чи іншими атестаційними категоріями (наприклад, столяр II, III розряду тощо). Кваліфікація є ступенем професійної навченості, тобто рівнем підготовки, досвіду і знань із певної спеціальності» [105, с.295-296; 55, с.62].

З приводу змісту компетентності висловлювався Л. Пономарьов: «Компетентність – це здатність до ефективної реалізації у практичній діяльності спеціальних, професійних знань, обумовлених особистісними якостями; компетентність – складне духовно-практичне, соціально обумовлене утворення, що є кінцевим результатом: оцінкою доцільної і ефективної практичної діяльності людини. До того ж, компетентність – це не тільки результат чи оцінка діяльності людини, але й хід її мислення і діяльності» [42].

Комплексний підхід до визначення компетентності запропонували О.Ф. Скакун та Д.В. Слинько: «Компетентність – це система інтелектуального, психологічного, морального і дійового стану спеціаліста, які відображають рівень набутих знань, навичок, досвіду, інформаційної насиченості і інших якостей в конкретній сфері професійної діяльності. Компетенція складається з таких елементів, як гносеологічний, нормативний, функціональний, особистісний. Гносеологічний елемент передбачає наявність певних знань, необхідних для виконання професійного обов'язку, постійне їх оновлення, вдосконалення. Особа, що приймає рішення, повинна слідкувати за досягненнями вітчизняної та зарубіжної науки та практики, що відносяться до його діяльності. Нормативний елемент становить об'єм повноважень особи, встановлених відповідними нормативно-правовими актами та/або трудовим договором. Функціональний елемент знаходить своє

відображення в здатності особи виконувати свої професійні обов'язки на основі правового досвіду. Особистісний елемент включає в себе усвідомлення особою свого призначення, оцінку своїх професійних якостей, самокритичність, здатність до самоаналізу своїх професійних якостей з метою подолання їх негативних сторін» [144, с.133-135; 145, с.96].

Отже, кваліфікація характеризує наявний в поліцейського спектр знань та рівень освіти, а компетентність – вміння та навички використовувати свої знання на практиці для вирішення службових завдань та реалізації цілей поставлених перед Національною поліцією України. А відтак, саме кваліфікація та компетенція обумовлюють зміст професіоналізму поліцейських та прямо впливають на специфіку їх професійної підготовки.

Іншим важливим фактором значення професійної підготовки є те, що формування дієвого корпусу поліцейських службовців дає можливість забезпечити високий рівень захищеності прав і свобод людини і громадянина на території держави, що є одним з ключових постулатів роботи НПУ. Відповідно до статті 3 Конституції України від 28.06.1996 №254к/96-ВР та положень Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Окрім того, «під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції» [62; 122].

Таким чином, професійна підготовка забезпечує виховання кожного поліцейського в дусі глибокої поваги до людини, її особистості, прав, свобод

та законних інтересів, а також неможливості незаконно порушувати чи обмежувати осіб в їх юридичних можливостях. Окрім цього, маючи відповідний базис знань та вмінь, поліцейські здатні реалізовувати завдання НПУ найбільш комплексно та повно, варіативно підлаштовуючись до ситуацій, які виникають у суспільстві, з метою захисту, забезпечення та відновлення порушених людських прав.

Безперечно, професійна підготовленість кожного поліцейського впливає на ступінь законності роботи Національної поліції України. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР говорить, що правовий порядок в державі «ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [62]. Дані конституційні положення знайшли відображення у статті 8 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII: «Поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України. Під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану»» [122]. Отже, професіоналізм кожного окремого поліцейського є своєрідною гарантією, яка забезпечує можливість виконання ним службових завдань за допомогою законодавчо визначених інструментів, які ґрунтуються виключно

на положеннях Конституції України, а також низки законодавчих та підзаконних актів, і не допускають будь-яке «свавілля» з боку правоохоронця. А відтак, цілком логічно, що поліцейський з низьким рівнем професійної підготовки не здатний належним чином виконувати покладені на нього обов'язки, а також швидко адаптуватись до викликів та загроз, пов'язаних із реалізацією правоохоронної функції держави.

Професійна підготовка за рахунок свого системного, сталого характеру забезпечує гнучкість поліцейської діяльності до викликів та проблем які виникають у суспільстві. Як влучно зауважують О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, В.В. Сокурєнко та інші автори підручника з управління органами Національної поліції України: «Ефективний розвиток Української держави неможливий без оптимізації наявної системи органів державної влади, упорядкування суспільних відносин, що виникають в усіх сферах суспільного життя. Однією із таких сфер є правоохоронна, належне функціонування якої забезпечує значна кількість правоохоронних органів, у тому числі і органи Національної поліції. Сучасні виклики і загрози, обумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних чинників, вимагають системного реагування, адекватної трансформації системи органів поліції, оптимізації системи управління органами поліції, а також включення цієї системи у сферу політичних пріоритетів держави» [158]. Іншими словами, поліція зобов'язана пристосовуватись до змін соціального життя, оперативно вирішуючи проблеми, які виникають у суспільстві та в житті кожного окремого його представника, відповідно до покладених на НПУ завдань та функцій. Забезпечення цього неможливо без наявності професійного поліцейського кадрового складу, який знатиме поточні політичні, економічні, соціальні та інші проблеми в державі і пропонуватиме ефективні підходи їх подолання в контексті роботи Національної поліції України [39].

Тож, проведений у даному підрозділі дисертаційного дослідження аналіз дає змогу констатувати, що значення професійної підготовки поліцейських розкривається у наступному: по-перше, вона забезпечує кваліфікованість та компетентність кадрового складу Національної поліції України, що прямо впливає на якість та ефективність виконання покладених на неї завдань як правоохоронного органу; по-друге, безпосередньо обумовлює рівень та стан захищеності прав, свобод та інтересів людини і громадянина, а також ефективність забезпечення державної безпеки та суспільного правопорядку; по-третє, якість професійної підготовленості кожного окремого поліцейського впливає на ступінь дотримання принципу законності в діяльності Національної поліції України; по-четверте, професійна підготовка за рахунок свого системного та сталого характеру забезпечує гнучкість поліцейської діяльності, а також їх адаптованість до сучасних викликів та проблем [39].

1.2. Елементи професійної підготовки працівників Національної поліції України та їх класифікації

Професійна підготовка працівників Національної поліції України «є складним та багатоаспектним процесом, який складається із великої кількості елементів. Втім, справедливим буде відзначити, що питання структури професійної підготовки та класифікації її складових на сьогоднішній день не має логічного вирішення» [33]. Закон України «Про Національну поліцію» вказує з цього приводу у статті 72 наступне: «Професійне навчання поліцейських складається з: 1) первинної професійної підготовки; 2) підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; 3) післядипломної освіти; 4) службової підготовки - системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та

навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності» [122].

На перший погляд, запропонований законодавцем підхід є цілком правильним, проте, в науковій площині відсутня його повна підтримка. Наприклад, В.І. Фелик в загальних рисах поділяє його, але суттєво доповнює перелік елементів. Науковець переконаний, що професійній підготовці поліцейських притаманні такі елементи: безпосередньо професійна підготовка – загальнопрофільна підготовка (первинна), післядипломне навчання (спеціально-профільне), перепідготовка, підвищення кваліфікації; атестування поліцейських, перевірка рівня їх кваліфікації та компетентності на займаній посаді; підтримання належного рівня кваліфікації тощо [160, с.325-326]. Натомість, існують інші підходи до виділення та класифікації елементів професійної підготовки правоохоронців. Наприклад, І.М. Шопіна до структури професійної підготовки кадрів правоохоронних органів, у тому числі, поліції, віднесла мету, завдання, рівні, функції, напрями, форми, методи та засоби, суб'єктів контролю [175, с.148].

Іншу позицію пропонує у своїх працях О. Федоренко, яка вважає, що складові професійної підготовки правоохоронців обумовлюються завданнями формування професійної культури даної категорії працівників. У зв'язку із цим вони розподіляються на елементи, які [33]:

- 1) формують правову культуру правоохоронців – система професійно-правових знань, умінь і навичок, які характеризують високий ступінь правового розвитку фахівця і її вплив на правову культуру суспільства в процесі правоохоронної діяльності. Правова культура майбутніх фахівців охоплює правові знання, погляди й установки особистості, а також правову активність, уміння та навички оцінювати свої та чужі дії з точки зору чинних законів, обирати і використовувати їх законним способом для досягнення поставлених цілей;

2) психологічну культуру – рівень володіння поліцейськими психологічними знаннями, вміннями, навичками і прийомами, їх використання в професійній діяльності;

3) етичну культуру, яка містить систему моральних принципів і норм, які сформувались як результат почуттів, знань, потреб, переконань та відображені у моральній поведінці співробітника правоохоронних органів, його внутрішніх переконаннях і зовнішніх проявах [159].

У структурному аспекті етичну культуру особистості можна розглядати з точки зору духовного та практичного, що дозволяє виділяти такі рівні її внутрішньої побудови, як теоретичний (чуттєво-психологічний) та раціональний (діяльнісний або практичний). Основними принципами етичної культури співробітника правоохоронних органів є: гуманне ставлення до людини; чесність і правдивість (справедливості не можна досягти нечесним шляхом); доброзичливість і чуйність; простота і скромність; –дотримання професійної таємниці та інше [159].

В.В. Посметний, розбираючись в проблемі професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ (далі – ОВС) дійшов висновку, що основою структури її змісту виступають складові напрями, які включають в себе: «1) професійний, що означає виховання громадянина за духом і справою, виховання патріота та майстра служби, який розуміє роль і місце професіонала - правоохоронця в суспільстві, державі; 2) правовий, тобто кожний має бути юристом-практиком, стражем закону, повинен володіти правовою культурою, розуміти своє місце в правовій системі; 3) духовно-моральний, що означає опанування усією системою моральних аспектів служби; 4) культурно- естетичний, що означає виховання знавця і захисника культурної спадщини; 5) фізичний, де необхідно оволодіння філософською концепцією сили, тобто виховання не «жорстокої» людини, а захисника прав, свобод та законних інтересів учасників відносин» [103, с.102].

Відсутня єдина позиція щодо елементів професійної підготовки і у сфері інших різновидів трудової діяльності. Для прикладу наведемо позицію С.Д. Деребо та С. Довгої, які, досліджуючи елемент процесу підвищення професіоналізму вчителів із екологічного виховання, виділили наступні блоки: еколого-теоретичний, еколого-гуманітарний, психолого-педагогічний, натуралістичний і методичний. Вчені доводять: «а) еколого-теоретичний блок включає оволодіння педагогом уміннями використовувати екологічний потенціал природничих дисциплін; б) еколого-гуманітарного блок – підвищення їх компетентності в галузі екологічно орієнтованої художньої літератури, в розкритті теми природи в музиці, літературі, живописі тощо; в) натуралістичний блок підготовки – формування практичних умінь і навиків взаємодії з об'єктами як в природному середовищі, так і в домашніх умовах: вирощування рослин, спостереження та доглядання за тваринами; а також у антропогенному середовищі; г) психолого-педагогічний блок – загальну психолого-педагогічну підготовку: загальна, вікова і педагогічна психологія, теорія та історія педагогіки, так і спеціальну: екологічна психологія та екологічна педагогіка; г) методичний блок передбачає методичну і технологічну підготовку вчителя, одержання вчителем комплексу педагогічних умінь, в результаті яких буде ефективно здійснюватись процес екологічної освіти школярів» [41, с.43].

М.А. Година аналізує проблему професійного навчання в межах державної служби та наголошує, що це, в першу чергу, сукупність організаційно-правових заходів, спрямованих на підготовку, підвищення кваліфікації, розміщення, управління кар'єрою державних службовців, тобто, професійний розвиток останніх. З цього науковець робить висновок, що система професійного розвитку включає всю сукупність процедур щодо добору, розстановки та постійного підвищення рівня кваліфікації державних службовців, а також формування кадрового резерву, але лише з того моменту, як розпочинаються трудові відносини, тобто до професійного

розвитку не входить система заходів із первинної підготовки (навчання) осіб, які лише в майбутньому набувають наміри вступити на публічну службу. Так само до системи професійного розвитку, на думку вченого, не належить і етап завершення кар'єри, тобто звершення служби [29, с.21-22].

Аналізуючи професійний розвиток персоналу підприємства, організації чи установи в цілому, О. Баніт висуває позицію, що його складовими є: виробнича адаптація; професійне навчання, яке охоплює підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації; оцінювання й атестація; планування трудової кар'єри; професійно-кваліфікаційне просування; формування резерву керівників; службово-професійне просування керівників тощо [6].

«На противагу виробленим науковим концепціям ми вважаємо, що виділення та обґрунтування сутності елементів професійної підготовки потрібно здійснювати на основі внутрішнього змісту останньої. До її складу входять заходи, засоби та способи навчання, виховання та розвитку працівників Нацполіції. Кожен із них не існує хаотично і відіграє свою роль у загальному процесі створення компетентного і кваліфікованого представника НПУ» [33]. Отже, «елементи професійної підготовки працівників Національної поліції України – це сукупність заходів, засобів та способів навчання, виховання та розвитку поліцейських, об'єднані спільною ціллю, принципами, порядком та кінцевим результатом реалізації. Подібне визначення досить змістовно розкивається у переліку елементів, запропонованих у статті 72 Закону України «Про Національну поліцію». Разом із цим, між собою, складові професійної підготовки різняться. Розберемось із сутністю кожного елементу для формування концепції з приводу їх класифікації та встановлення можливості проведення останньої взагалі» [33].

Найпершим елементом вказаний вище Закон виділяє первинну професійну підготовку. А.Ю. Бабаскін, Ю.В. Баранюк та С.В. Дріжчана

пишуть, що первинна професійна підготовка - «це здобуття професійно-технічної освіти особами, які раніше не мали робітничої професії, спеціальності, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації, необхідної для продуктивної професійної діяльності» [156, с.537-538]. Розглядаючи первинну професійну підготовку в аспекті діяльності органів кримінально-виконавчої сфери, М.М. Ребкало наголосив: «Первинна підготовка – це здобуття професійно-спеціальної освіти особами, які вперше прийняті до Державної кримінально-виконавчої служби України на посади рядового і молодшого начальницького складу. Вона проводиться послідовно в два етапи: навчання за місцем служби та курсове навчання в училищах професійної підготовки» [130, с.159].

Тож, первинна професійна підготовка – це, фактично, навчання та виховання нового працівника, який не знайомий із специфікою та особливостями службово-трудової діяльності, яку йому необхідно буде виконувати. Згідно до статті 73 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII «поліцейські, які вперше прийняті на службу в поліцію, з метою набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зобов'язані пройти первинну професійну підготовку за відповідними освітніми програмами (планами), затвердженими Міністерством внутрішніх справ України» [122]. Відповідно до «Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України» (далі – МВС) від 16.02.2016 №105 «первинна професійна підготовка проводиться на базі вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання та установ (закладів) Національної поліції» [122; 114].

Наступним елементом виступає підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання. В даному контексті мова йде про набуття поліцейськими відповідного рівня вищої освіти. Як відмічають

М.І. Ануфрієв та В.М. Бесчастний освіта – це основний соціокультурний механізм, що суспільство використовує для цілеспрямованого впливу на хід свого розвитку. Освіта є суспільно санкціонованим інформаційним каналом, забезпечує зв'язок між поколіннями, соціальне спадкування, відбір і передачу знань, умінь і навичок і здійснюється в рамках конкретних соціальних общностей і груп, поколінь, народів [4, с.24; 8, с.17]. Своєї черги, вища освіта, згідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII – «це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [106]. Особа може набути вищої освіти у відповідному закладі вищої освіти – «окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей» [106].

«Розмаїття подібних закладів є досить широким, окремі з яких дають можливість отримати фахову вищу освіту, тобто, за якою конкретною спеціалізацією. В межах поліцейської сфери на сьогоднішній день функціонують заклади вищої освіти зі спеціальними умовами навчання». З приводу їх статусу у Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII визначено, що «кожне з них є закладом вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з

метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань» [106]. Заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, мають право своїми нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги щодо:

- «а) управління відповідними вищими військовими навчальними закладами, закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти та організації освітнього процесу в них;
- б) діяльності та повноважень органів управління і громадського самоврядування у відповідних вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;
- в) кандидатів на посади керівників (заступників керівників) відповідних вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, їх структурних підрозділів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти;
- г) призначення та звільнення з посад керівників (заступників керівників) відповідних вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, їх структурних підрозділів;
- г) кандидатів на посади педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників та конкурсного відбору на посади педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників у відповідних вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;
- д) підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів в ад'юнктурі (аспірантурі) та докторантурі у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових

навчальних підрозділах закладів вищої освіти; ж) нормативів чисельності курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), які навчаються у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, на одну посаду науково-педагогічного працівника» [106] і таке інше.

«Перевагою подібних закладів є те, що в них навчальні програми розроблені з орієнтиром поповнення органів та підрозділів Національної поліції новими працівниками, які володіють не просто професійними навичками, а відповідним ступенем фахової вищої освіти» [33]. Стаття 74 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII з цього приводу говорить: «до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, можуть бути зараховані громадяни України, яким станом на 31 грудня року вступу виповниться 17 років» [106]. «Підготовка фахівців за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводиться на підставі контракту про здобуття освіти, який укладається між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається. Розподіл випускників вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, які навчаються на денній формі навчання за державним замовленням, здійснюється комісіями з персонального розподілу з урахуванням інтересів служби відповідно до набутої випускником кваліфікації, спеціальності та спеціалізації» [106].

Навчання в подібних закладах освіти передбачає надання поліцейським спеціальних знань, які не доступні взагалі або частково в інших закладах вищої освіти. До прикладу, «одним із напрямів роботи Харківського національного університету внутрішніх справ є підготовка спеціалістів для підрозділів слідства та кримінально поліції, що зумовлює наявність в навчальному процесі таких дисциплін, як кримінологія, криміналістика,

судова експертологія, оперативно-розшукова діяльність, агентурна оперативна робота, оперативно-розшукова тактика, протидія злочинам пов'язаним з торгівлею людьми і таке інше» [163].

Наступним елементом професійної підготовки поліцейських є післядипломна освіта, порядок та сутність якої відрізняється рядом важливих аспектів. Як зазначав С.В. Крисяк, післядипломна освіта є складовою безперервної освіти, яка розвивається як цілісна система [70]. І.О. Титаренко характеризує післядипломну освіту як освіту, спрямовану на: осучаснення перебігу трудового процесу з огляду на вимоги суспільства; використання інноваційних технологій у трудовій діяльності [154, с.9].

За положеннями Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII «післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду. Крім того, післядипломна освіта включає здобуття другої (наступної) вищої освіти - здобуття ступеня бакалавра (магістра) за іншою спеціальністю на основі здобутої вищої освіти не нижче ступеня бакалавра та практичного досвіду» [106].

Отже, «післядипломну освіту можна охарактеризувати, як групу заходів, засобів та способів навчання, виховання та розвитку працівників, зокрема поліцейських, за рахунок яких відбувається удосконалення та осучаснення отриманих раніше знань і професійних навичок останніх. Фактично – це «освіта, після освіти». Саме такого значення післядипломна освіта приймає у Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII та Наказі МВС «Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» від 24.12.2015 №1625» [33]. Аналіз наведених вище підзаконних нормативно-правових актів дає змогу констатувати, післядипломна освіта поділяється на:

«1) спеціалізацію – складова спеціальності, що передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки працівників поліції; 2) перепідготовку – професійне навчання, спрямоване на оволодіння працівниками поліції іншою професією; 3) підвищення кваліфікації – підвищення рівня готовності працівника поліції до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань; 4) стажування – набуття працівником поліції досвіду виконання завдань і обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань» [122; 115]. Окрім того, «післядипломна освіта може відбуватись у двох формах: очна (денна, вечірня); заочна (дистанційна). Форми навчання встановлюються навчальним закладом залежно від складності, мети та змісту програми і відповідно до потреб замовника та можуть поєднуватися. Тривалість навчання в системі післядипломної освіти визначається відповідно до навчальних планів та програм і встановлюється навчальним закладом, органом поліції, підприємством, установою, організацією, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, в яких здійснюватиметься навчання, відповідно до законодавства за погодженням із замовником» [122; 115].

Останнім елементом професійного навчання поліцейських виступає службова підготовка, яка є «новелою сфери діяльності поліції та відома ще з часів існування органів внутрішніх справ де визначалась, як вид навчання, який охоплює систему підвищення професіоналізму працівників органів внутрішніх справ шляхом удосконалення спеціальних навиків з метою успішного виконання оперативно-службових завдань і функціональних обов'язків» [141]. В сучасній нормативній документації службову підготовку визначено, як систему заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням

оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності [122].

Як і післядипломна освіта, службова підготовка має цілий ряд додаткових складових, «піделементів». Наказ МВС «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26.01.216 №50 вказує, що видами службової підготовки виступають: «1) функціональна підготовка – комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок у сфері нормативно-правового забезпечення службової діяльності, необхідних для успішного виконання ним службових обов'язків; 2) загальнопрофільна підготовка – комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок, необхідних для формування психологічної надійності та стійкості, готовності до дій у надзвичайних ситуаціях, а також надання домедичної допомоги в процесі виконання службових завдань; 3) тактична підготовка – комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок, необхідних для формування готовності до дій у ситуаціях з різним ступенем ризику, здатності прогнозувати їх розвиток та своєчасно приймати правомірні рішення; 4) вогнева підготовка – це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо; 5) фізична підготовка – комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності» [116]. Усі види службової підготовки є взаємопов'язаними між собою.

Слід також звернути увагу на те, що службова підготовка має досить широкий перелік форм реалізації, до яких відноситься: «1) навчальні заняття в групах за місцем служби; 2) навчальні збори – форма організації службової підготовки поліцейських, яка передбачає підвищення їх професійної готовності до виконання службових завдань, що проводиться на базі тренінгового центру, а в разі його відсутності - у закладі, установі поліції або в територіальному (відокремленому) підрозділі органу поліції, навчально-тренувальна база якого дозволяє організувати вказаний захід на належному рівні; 3) дистанційна підготовка – індивідуалізований процес набуття знань, умінь та навичок, який переважно відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі інформаційно-комунікаційних технологій, яка проводиться з використанням інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»; 4) самостійне навчання (проводиться впродовж усього строку служби поліцейського з метою безперервного, систематичного поповнення та поглиблення знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання службових завдань)» [116].

У підсумку представленого підрозділу дисертаційного дослідження слід узагальнити, що «наведені вище елементи професійної підготовки поліцейських по-різному проявляються на різних етапах їх службової кар'єри. Так, одні з них супроводжують весь професійний шлях працівника органів та підрозділів Національної поліції України, інші – мають додаткове значення та реалізуються за якихось конкретних умов. В першому випадку мова йде про необхідне навчання, від якого прямо залежить розвиток та подальша кар'єра поліцейського, а також ефективність виконання ним поточних службових завдань та функцій. В другому – навчання другорядне, яке посилює загальний рівень обізнаності, освіченості, морально-

психологічних якостей, а також інших суб'єктивних характеристик поліцейського як професіонала» [33].

З огляду на зазначене вище, вказані елементи професійної підготовки поліцейських найбільш доцільно поділити на: «1) основні, які включають засоби, заходи та способи навчання, розвитку та виховання поліцейських, які, по-перше, присутні протягом всього процесу службової кар'єри або на її конкретних етапах, по-друге, прямо впливають на хід та результативність кар'єри: службова підготовка у ЗВО зі специфічними умовами навчання та первинна професійна підготовка поліцейських; 2) додаткові елементи, що реалізуються за певних умов, зокрема: підвищення кваліфікації у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання; післядипломна освіта; самоосвіта, тощо» [33].

1.3. Мета, завдання та функції професійної підготовки працівників Національної поліції України

Професійна підготовка поліцейських не є явищем хаотичним, вона має чітко визначену мету, досягнення якої потребує вирішення низки завдань зміст яких обумовлює перелік та зміст функцій відповідної діяльності. Вивчення останніх має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Так, термін «мета» у словниковій літературі розкривається наступним чином: те, до чого прагнуть, що необхідно здійснити; кінцеве бажання, прагнення, намір, те чого хтось намагається досягти [9, с.467; 61, с.136]. «Цікавих висновків з приводу сутності мети досягли представники філософської науки. В межах неї мета визначається як всебічне, достовірне вивчення об'єкта, предмета, їх структури, зв'язків і відносин на основі розроблених наукою методів і принципів пізнання, а також одержання і впровадження в практику корисних для людини результатів¹. Метою людської діяльності є

прагнення досягти певного результату. Людина всіма можливими засобами і методами прагне досягти бажаного для неї результату. Тобто, можна сказати, що результат є змістом мети. У залежності від того, чого прагне суб'єкт пізнання, мета може бути загальною і спеціальною, безпосередньою і перспективною» [132, с.21; 36].

З приводу сутності мети також вироблено багато індивідуальних наукових позицій. Наприклад, Ю.П. Сурмін зазначає, що «мета являє собою ідеальне передбачення результату діяльності, що виступає її регулятором. Дослідник виокремлює такі основні особливості мети: є моделлю майбутнього результату, початковим образом, до якого рухається об'єкт; виступає як варіант задоволення потреби, сформований з кількох альтернатив. Мету системи Ю.П. Сурмін охарактеризував як бажаний результат діяльності системи, який формулюється як найкращий для неї стан. Мету системи звичайно виражають у вигляді цільової функції, яка відображає кілька цілей, що творять ієрархію. Під метою системи розуміють певні переважаючі стани, до яких рухається система. Це можуть бути стани рівноваги або деякі функціональні дії системи та її перетворення до певних якісних станів» [44, с.385; 97, с.118; 36].

Поряд із поняттям мети найчастіше досліджується категорія «завдання». Етимологічно завдання схожі із метою, адже трактуються як: те, що потребує виконання, вирішення; все, що задано або що задається: запитання для вирішення, загадка, урок; наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа [9; 47, с.118]. Разом із цим, на думку багатьох вчених завдання є складовою часткою мети. Наприклад, на думку Н.І. Матузова: «Мета, взята разом із засобами та умовами її здійснення, постає як завдання. Завдання – це те, що вимагає виконання, дозволу, втілення в життя. У повсякденному житті ціль і завдання часто вживаються в тому самому сенсі як синоніми, однак повного збігу між ними немає» [157, с.117].

Згідно із позицією В.І. Щербини «завдання – це активізована, конкретизована та сформульована перед кимось або чимось мета (ціль)» [177, с.57; 36]. Відповідно до точки зору В.О. Середи, «завдання – це те, що необхідно зробити для поставленої цілі. У рамках однієї цілі може бути сформульовано декілька завдань. Крім того, звертаючи увагу на співвідношення поняття завдань із терміном «ціль», науковець вказує про те, що різкого розмежування цих понять на практиці не існує. Нерідко вони вживаються як синоніми. Цілі можуть бути реальними (проміжними) і ідеальними (кінцевими), тобто досяжними і недосяжними в планований період. Щоб уникнути розбіжностей між ідеальними і реальними цілями, останні іноді називають завданнями. При визначенні завдань треба враховувати можливість їхньої реалізації» [140, с.40; 36].

В.В. Шилов та С.Г. Бандурін наголошують: «Завдання – це також цілі, втім вони є значно меншими за обсягом та більш чітко визначеними. Так, якщо мета (цілі) мають стратегічний характер, то завдання – тактичний, оскільки саме завдання впливають на обрання форм, способів та методів дії (поведінки) суб'єктів, що їх виконують. Слідуючи такою логікою, можна констатувати, що кожне окреме завдання може слугувати проміжною метою, для досягнення якої вибудовується власна система завдань» [174, с.98; 36]. Розмежуванням категорій мети і завдань займався у своїх працях І.І. Котюк. Вчений доводить, що «метою виступає передбачуваний і очікуваний результат якоїсь діяльності в той час як завдання – це те, що потрібну виконати для досягнення мети. «Слово «мета» не є синонімом слова «ціль», оскільки ціль – це те, у що потрібно влучити. Крім того, оскільки мета будь-якої діяльності завжди одна, то в українській мові слово «мета» у множині не використовується, і як наслідок у практичному мовленні тут часто застосовується поняття «цілі»», - доводить науковець» [66, с.15; 36].

Тож, «мета і завдання – це взаємодоповнюючі категорії, які показують призначення певного явища, процесу, механізму, тощо. Зокрема, мета є

кінцевим, бажаним результатом якого необхідно досягти, «пункт призначення» стратегічного характеру. В свою чергу, завдання – це тактичні, поточні цілі, виконання яких обов'язкове для реалізації мети. При цьому, обидві категорії – індивідуалізовані та залежать від змісту кожного окремого об'єкту» [36].

Сьогодні в чинному законодавстві України про діяльність НПУ відсутні норми, які б закріплювали загальне призначення професійної підготовки поліцейських. Лише в окремих випадках розкриваються завдання її складових елементів. Наприклад, в Наказі МВС «Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» від 24.12.2015 №1625 виділяють завдання післядипломної освіти, які включають в себе: «1) навчання необхідним знанням і спеціальним навичкам для успішного виконання обов'язків із забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності та інших службових завдань; 2) удосконалення навичок управлінської діяльності, опанування методик навчання та виховання підлеглих, упровадження в практичну діяльність досягнень науки, передових форм і методів роботи, основ наукової організації праці; 3) формування професійної самосвідомості працівників поліції, почуття відповідальності за свої дії, розуміння необхідності постійного вдосконалення своєї професійної майстерності з урахуванням специфіки діяльності в конкретних підрозділах поліції; 4) навчання прийомам та засобам забезпечення особистої безпеки при виконанні службових обов'язків, під час надзвичайних подій і в екстремальних умовах; 5) удосконалення навиків працівників поліції поводження з вогнепальною зброєю, спеціальними засобами і спеціальною технікою, експлуатації транспортних засобів, засобів зв'язку; 6) формування високої психологічної стійкості працівників поліції, розвиток у них спостережливості, пильності,

пам'яті, мислення та інших професійно-психологічних якостей і навичок» [115].

Завдання є нормативно-визначеними для службової підготовки у Положенні про організацію службової підготовки працівників НПУ: «1) підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки; 2) вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України; 3) удосконалення керівним складом органів (підрозділів) поліції, закладів, установ поліції навичок управління поліцейськими» [116].

З.Н. Курлянд вказує, що «основна мета професійної освіти - загальний і професійний розвиток особистості, становлення її професійної культури. Тому незалежно від того, кого готують професійні навчальні заклади, яку освіту (середню, вищу) вони надають, головним є рівень загальної та професійної освіти і професійного розвитку, який ці заклади забезпечують. Слід також наголосити на необхідності тісного зв'язку середньої, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, що є запорукою реалізації безперервної освіти, освіти впродовж життя, яка має задовольняти потреби особистості в підвищенні кваліфікації чи у здобутті нової професії. Ці потреби виникають унаслідок мінливих умов ринку праці і вимагають створення системи професійної підготовки в навчальних закладах різного типу, що забезпечить перехід людини до більш високих рівнів особистісного та освітнього розвитку» [73]. Реалізація цієї мети, на переконання вченого, відбувається за рахунок таких завдань: «1) створення умов для оволодіння людиною знаннями і навичками у сфері професійної діяльності, отримання кваліфікації чи перекваліфікація, що забезпечує участь особистості в суспільно корисній праці відповідно до її інтересів і здібностей; 2) виховання соціально активної особистості, яка у своєму житті керується

загальнолюдськими (честь, совість, людська гідність, справедливість) та культурно-національними (працелюбність, волелюбність, толерантність тощо) цінностями і здатна до перетворення виробництва, виробничих, економічних, суспільних відносин, до участі в управлінні, несе відповідальність за результати своєї діяльності тощо; 3) задоволення нагальних і перспективних потреб виробництва у кваліфікованих фахівцях, рівень підготовки яких відповідав би вимогам науково-технічного, соціального прогресу, які б були професійно мобільними, мали різнобічні професійні і загальноосвітні знання, уміння та навички» [73; 36].

М.І. Іншин пропонує виділяти такі цілі професійної підготовки, а саме: «постійна, цілеспрямована організаційно-управлінська робота керівників (начальників) усіх рівнів, яка спрямована на удосконалення їх професійної майстерності; проведення занять на високому теоретичному і методичному рівні; належне методичне забезпечення занять із професійної підготовки; активне та свідоме ставлення до підвищення своєї майстерності; постійний та дієвий контроль за виконанням навчальних програм, теоретичних планів, а також засвоєнням матеріалу під час проведення занять в системі професійної підготовки; удосконалення фінансового забезпечення системи навчання; належне наукове супроводження професійної підготовки; міжнародне співробітництво з питань професійного навчання» [49, с.26; 33].

А.С. Бурлака акцентує увагу на тому, що «основними завданнями професійної підготовки співробітників ОВС є: 1) оволодіння необхідними знаннями і спеціальними навичками для успішного виконання обов'язків з охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю та інших оперативно-службових завдань; 2) підвищення професіоналізму працівників ОВС шляхом удосконалення спеціальних навичок; 3) зміцнення зв'язків з населенням, забезпечення працівниками міліції прав людини під час виконання ними службових обов'язків, підвищення рівня загальної культури рядового і начальницького складу; 4) розвиток у працівників ОВС особистих

високоморальних якостей, патріотизму і відповідальності, здібностей до ініціативних дій, сумлінного виконання професійного обов'язку» [19, с.150].

І.М. Шопіна аргументує, що «Мета професійної підготовки формується зовні системи освіти, обумовлена потребами суспільства та особистості та являє собою «замовлення» на підготовки спеціалістів. До того ж професійна підготовка повинна віддзеркалювати не лише сучасний стан науки, техніки, виробництва, суспільних відношень, але й перспективи їх розвитку. Формування мети професійної підготовки має починатися з визначення вимог практичної діяльності та трансформації їх в педагогічні цілі. З огляду на це мету професійної підготовки слідчих необхідно розуміти як формування та розвиток системи професійно важливих знань, вмінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної діяльності. Мета професійної підготовки слідчих обумовлює її завдання, до яких слід віднести: оволодіння загальними та спеціальними знаннями, вміннями та навичками; формування, розвиток та корекція професійно важливих якостей особистості та профілактика професійних деформацій; формування та підтримання оптимальної професійної мотивації» [175, с.147].

С.М. Бортник та Д.В. Швець «визначають у своїх працях мету і завдання професійної підготовки поліцейських в цілому. На їх погляд метою останньої є формування професійної спрямованості, розвитку поліцейських як професіоналів, підвищення рівня їх професійної правової свідомості та правової культури, отримання ними нових спеціальних знань, навичок, умінь, які дозволять чітко, оперативно, неупереджено виконувати свої професійні обов'язки, відповідно до норм чинного законодавства та професійної етики, ґрунтуючись на потребах суспільства та держави». Вчені вказують, що основними завданнями професійної підготовки поліцейських є [14, с.194-195; 172, с.442; 33]: «1) підготовка кваліфікованих фахівців правоохоронної діяльності, здатних на належному рівні забезпечувати охорону громадського порядку, проводити заходи по боротьбі зі злочинністю

та захисту законних прав, свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією України; 2) вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність органів внутрішніх справ та їх практичне застосування при здійсненні оперативно-службової діяльності; 3) набуття працівниками знань і спеціальних навичок, необхідних для успішного виконання оперативно-службових завдань та постійне їх вдосконалення; 4) удосконалення навичок керівного складу органів внутрішніх справ та навчання підлеглих, упровадження в практику оперативно-службової діяльності досягнень науки та техніки, передових форм та методів роботи, основ наукової організації праці; 5) розвиток у працівників органів внутрішніх справ особистих моральних якостей, почуття відповідальності за власні дії, прагнення до постійного вдосконалення свого професійного та загальнокультурного рівня; 6) навчання працівників органів внутрішніх справ прийомам і способам забезпечення відповідальності за власні дії, прагнення постійного вдосконалення свого професійного та загальнокультурного рівня; 7) навчання працівників органів внутрішніх справ прийомам та способам забезпечення професійної та особистої безпеки при виконанні службових обов'язків, у тому числі в екстремальних умовах; 8) зміцнення зв'язків із населенням, забезпечення працівниками органів внутрішніх справ прав людини та громадянина під час виконання ними службових обов'язків» [14, с.194-195; 172, с.442; 33].

Таким чином, «проведений вище аналіз дає змогу констатувати, що ключовою метою професійної підготовки поліцейських є формування у людини особистих (психологічних, моральних та фізичних) якостей, а також правової свідомості та професійних знань, умінь і навичок, які у своїй єдності дозволяють йому на високому рівні, якісно та оперативно виконувати покладені на них обов'язки в процесі реалізації завдань та функцій, що покладено на Національну поліцію України як ключовий правоохоронний орган нашої держави» [36].

Досягнення вказаної мети обумовлює необхідність вирішення наступних завдань [36]: «комплексний розвиток психологічної орієнтованості працівника на роботу в поліції з урахуванням рівня її динаміки, важкості, наявності обмежень, особливої корпоративної культури та специфіки управління; надання поліцейському ґрунтовних та широких теоретико-правових знань з приводу: сутності, змісту та важливості прав і свобод людини і громадянина, як особливої державної цінності; порядку та умов застосування заходів примусового характеру поліцією; організаційної специфіки та адміністративної діяльності органів та підрозділів поліції; тощо; фізичний розвиток поліцейських, забезпечення готовності їх організму до навантажень які виникають під час несення служби; формування та розвиток у поліцейських спеціальних практичних навичок, що включає в себе володіння прийомами застосування фізичної сили, вогнепальної зброї, спеціальних і оперативно-технічних засобів, проведення заходів оперативно-розшукового характеру, реалізації криміналістичних методів тощо; систематичне оновлення та удосконалення набутих поліцейським знань, умінь та навичок з урахування зміни в соціальному середовищі, оновлення законодавства України, появи нових суспільних вимог до діяльності НПУ, тощо; виховання поліцейських в дусі глибокої поваги до кожного члена суспільства, необхідності виконання своїх завдань сумлінно та правильно, ураховуючи їх особливу соціальну цінність» [36].

Перелічені вище завдання обумовлюють зміст та сутність функцій підготовки працівників поліції. Термін «функція» є іншомовного походження від латинського слова «functio» (виконання, здійснення) та у вітчизняній словниковій літературі розкривається як: 1) діяльність, обов'язок, робота; зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта в певній системі відносин (наприклад, функція грошей); роль, що виконує певний соціальний інститут чи процес стосовно цілого (наприклад, функція держави, родини в суспільстві); 2) окремі види, напрямки процесуальної діяльності, які

відзначаються своєю спрямованістю або найближчою метою і таке інше [87, с.707; 146, с.727; 148, с.103].

У соціології функцію розуміють як: «1) роль, яку певний соціальний інститут чи соціальний фактор виконує для задоволення потреб суспільної системи або ж інтересів складових її соціальних груп та індивідів; 2) залежність (кореляційна, факторна та ін.), що спостерігається між різними соціальними процесами в рамках певної суспільної системи» [131, с.13]. Безпосередньо в праві, пишуть окремі науковці, функція – це напрям правового впливу на поведінку, свідомість людей, на різноманітні сфери суспільного життя, суспільні відносини, що виражає роль права в організації таких відносин. За допомогою такого впливу розкривається загальнолюдська і класова природа, а також соціальне призначення права, виражається класова сутність, службова роль, мета і завдання права, сутність права, вказується на його соціальне призначення, роль і завдання права на конкретному історичному етапі розвитку суспільства, розкривається службова роль і основні завдання права, соціальна цінність права, яка полягає в установленні за допомогою права певного порядку, стійкості, узгодженості, організованості, міри свободи тощо [54].

В межах управління та державного управління функції, на думку І.Л. Бачило, А.М. Глібова, Г.І. Петрова та О.М. Бандурки – це окремі періоди (стадії), напрямки управлінської діяльності, пов'язані між собою єдиною кінцевою метою, заради досягнення якої здійсниться процес управління [5, с.27–28]. Отже, функція показує напрям динамічного розвитку певного явища чи процесу, слідування якому забезпечує виконання поставлених завдань та досягнення кінцевої мети. Важливість функцій полягає також в тому, що вони окреслюють одноманітну методологію, необхідну для вирішення поставлених цілей.

Таким чином, проведений у дисертаційному дослідженні аналіз дає змогу виділити наступні ключові функції професійної підготовки працівників Національної поліції України:

1. Функція професійної соціалізації. Соціальний аспект професійної підготовки є одним з найголовніших. На сьогоднішній день НПУ є одним з найчисленніших правоохоронних органів, який забезпечує реагування на більшість порушень прав та свобод людини і громадянина. Тобто, це первинний буфер державного захисту благополуччя населення країни в цілому та її кожного окремого представника. В даному аспекті важливо усвідомлення поліцейськими свого значення та влади, що забезпечується шляхом професійної соціалізації.

В класичному розумінні соціалізація – це двосторонній взаємозумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення в систему суспільних відносин як шляхом засвоєння соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість [149, с.9]. Професійна соціалізація, на думку Т.Е. Василевської – це засоби, які допомагають увійти в світ професії, навчитися стандартам професійного поведіння, соціалізуватися в цьому середовищі відповідно до ціннісних настанов професії [21, с.351]. Л.В. Лазарева дає наступне визначення професійної соціалізації – це накопичення професійного досвіду суб'єкта професійної соціалізації у процесі його діяльності. Дослідниця наголошує, що основи професійної соціалізації закладаються ще у вузівській підготовці [83]. На думку Т.В. Аветісян соціалізація у професії передбачає оволодіння необхідними вміннями, а також суспільної допомоги (в залежності від специфіки професійної діяльності), у результаті чого розвивається почуття належності до професії. Також автор підкреслює, що у процесі соціалізації професіонал пізнає нову мову розуміння й сприйняття дійсності [2; 83, с.249].

Отже, професійна соціалізація поліцейського передбачає формування останнього як особистості, яка не тільки володіє спеціальними знаннями та навичками, але й суб'єктивним розумінням приналежності до правоохоронного сектору держави, наявності у нього владних повноважень, а також необхідності служіння суспільству. А відтак, професійна соціалізація дозволяє створювати такий кадровий склад поліції, який зможе надавати ефективну допомогу суспільству, захистити його права та свободи на умовах сервісності. Іншою стороною професійної соціалізації поліцейських є розуміння ними своїх трудових бажань та амбіцій. Сфера поліцейської діяльності вкрай широка та передбачає об'єднання роботи різних спеціалістів, починаючи від слідчих та, закінчуючи, працівниками стройових поліцейських підрозділів. Професійна соціалізація дозволяє кожному поліцейському зрозуміти в якому саме підрозділі він бажає проходити службу та виконання ним яких функцій матиме найбільшу користь [34].

2. Еволюційна функція. У широкому розумінні «еволюція» – це процес змін у природі й суспільстві, тобто не лише кількісні, але й якісні перетворення, що відбуваються протягом тривалого часу [139, с.12]. В процесі підготовки поліцейських мова йде про еволюцію професійну, тобто, послідовний, комплексний та позитивний рух вперед за рахунок навчання (набуття нових знань у напрямку зумовленому спеціалізацією), виховання (посилення суб'єктивних орієнтирів та волі до роботи в поліції і винесення всіх її тягот), розвитку (удосконалення практичних професійних навичок та вмінь). Окрім того, професійна підготовка веде до суттєвого удосконалення діяльності Національної поліції України в цілому, кожного її органу та підрозділу [34].

3. Наукова функція. Суспільство не стоїть на місці та постійно розвивається. Це веде до виникнення нових відносин з приводу різноманітних матеріальних та нематеріальних цінностей. Національна поліція України у своїй діяльності не може відставати від прогресу та

повинна постійно удосконалювати методи і форми виконання покладних на орган законодавством завдань. Теж стосується і працівників НПУ, знання яких потребують систематичного оновлення з урахуванням розвитку суспільства та держави. Саме на цьому ґрунтується науковість професійної підготовки, яка в обов'язковому порядку включає в себе різноманітні прикладні дослідження із розв'язання головних проблематик службової діяльності поліцейських за результатами яких формується спектр навчальних дисциплін та програм [34].

4. Організаційна функція. Згідно із словниковими визначеннями слово «організовувати» означає: 1) створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них; 2) здійснювати певні заходи громадського значення, розробляючи їх підготовку і проведення; 3) згуртовувати, об'єднувати кого-небудь з певною метою; 4) чітко налагоджувати, належно впорядковувати що-небудь [147, с.740; 67, с.28]. Узагальнено, організовувати значить впливати на певні об'єкти з метою їх упорядкування. Організаційний аспект присутній і у системі професійної підготовки Національної поліції України. Необхідність розвитку та навчання працівників створює попит у суб'єктах підготовки та володіння ними необхідним рівнем педагогічної майстерності. У зв'язку із цим професійна підготовка в поліції зумовлює розвиток внутрішньої структури НПУ, появу нових посад та підрозділів, робота яких спрямована на забезпечення та реалізацію професійної підготовки [34].

Таким чином, саме зазначені у даному підрозділі дисертації завдання та функції відображають практичний зміст та призначення професійної підготовки працівників Національної поліції України. Разом із тим, як недолік слід відзначити той факт, що останні не віднайшли свого законодавчого закріплення. А відтак, дана прогалина потребує усунення шляхом внесення змін та доповнень до діючого спеціального законодавства,

норми якого регулюють діяльності поліції взагалі, а також питання професійної підготовки поліцейських, зокрема.

Висновки до Розділу 1

Аргументовано, що ключовими загальними ознаками категорії «професія» є: по-перше, передбачає володіння конкретними знаннями уміннями та навичками, які необхідні для ефективного виконання певних робочих завдань, а відтак входження у професію вимагає наявності у особи спеціальної освіти, підготовки, тощо; по-друге, окрім наявності умінь, знань та навичок, професія може вимагати від осіб дотримання певних етичних стандартів та правил поведінки; по-третє, прямо впливає на соціальний, економічний, правовий статус особи; по-четверте, як правило, професія характеризується сталістю.

Відмічено, що в науковій літературі представлено декілька основних точок зору з приводу змісту та значення категорії «професійна підготовка», яка часто тлумачиться вченими як «професійне навчання» або «професійний розвиток». Неоднозначність розуміння породжується близькою дефініцією слів «навчання», «підготовка» та «розвиток», кожне з яких характеризує динамічний рух вперед, еволюцію, набуття та прийняття чогось нового. Проте, в розрізі професії, на наш погляд, використання саме слова «підготовка» є максимально правильним. Саме воно несе в собі значення забезпечення готовності до чогось та процес комплексного надання знань, вмінь та навичок які ведуть до розвитку та еволюції. По суті, підготовка консолідує в собі сутність навчання та розвитку.

З'ясовано, що професійна підготовка – це сталий, систематичний, безперервний процес навчання, виховання та розвитку працівника в сфері виконуваного ним виду трудової (або службової) діяльності, який забезпечує

набуття особою відповідного кола знань, навичок та вмінь необхідних і достатніх для правильного, ефективного і законного виконання покладеної на нього трудової функції. Тобто, професійна підготовка є комплексом заходів, об'єднаних в єдиний процес, який прямо залежить від особливостей професії працівника (службовця).

Наголошено, що служба в поліції є широкою сферою службово-трудої діяльності, яка відрізняється не тільки специфікою виконуваних поліцейськими функцій, але й обмеженнями, пов'язаними із їх професійною діяльністю, а також завданнями, які вони реалізують у галузі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина на території України, боротьби зі злочинністю, а також виявлення та припинення будь-яких інших протиправних посягань на громадську безпеку та правопорядок.

Встановлено, що професійна підготовка поліцейських – це комплексний процес, який включає особливі (адаптовані до майбутніх умов професійної діяльності) заходи, засоби та способи навчання, виховання та розвитку поліцейських, що забезпечує набуття ними теоретико-практичних, фізичних, ментальних та інших знань, навичок та вмінь для ефективною та законною реалізації ними службово-трудова функцій, обумовлених законодавчо визначеними завданнями Національної поліції України.

Підкреслено, що професійна підготовка забезпечує виховання кожного поліцейського в дусі глибокої поваги до людини, її особистості, прав, свобод та законних інтересів, а також неможливості незаконно порушувати чи обмежувати осіб в їх юридичних можливостях. Окрім цього, маючи відповідний базис знань та вмінь, поліцейські здатні реалізовувати завдання НПУ найбільш комплексно та повно, варіативно підлаштовуючись до ситуацій, які виникають у суспільстві, з метою захисту, забезпечення та відновлення порушених людських прав.

Акцентовано увагу на тому, що професіоналізм кожного окремого поліцейського є своєрідною гарантією, яка забезпечує можливість виконання

ним службових завдань за допомогою законодавчо визначених інструментів, які ґрунтуються виключно на положеннях Конституції України, а також низки законодавчих та підзаконних актів, і не допускають будь-яке «свавілля» з боку правоохоронця. А відтак, цілком логічно, що поліцейський з низьким рівнем професійної підготовки не здатний належним чином виконувати покладені на нього обов'язки, а також швидко адаптуватись до викликів та загроз, пов'язаних із реалізацією правоохоронної функції держави.

Констатовано, що значення професійної підготовки поліцейських розкривається у наступному: по-перше, вона забезпечує кваліфікованість та компетентність кадрового складу Національної поліції України, що прямо впливає на якість та ефективність виконання покладених на неї завдань як правоохоронного органу; по-друге, безпосередньо обумовлює рівень та стан захищеності прав, свобод та інтересів людини і громадянина, а також ефективність забезпечення державної безпеки та суспільного правопорядку; по-третє, якість професійної підготовленості кожного окремого поліцейського впливає на ступінь дотримання принципу законності в діяльності Національної поліції України; по-четверте, професійна підготовка за рахунок свого системного та сталого характеру забезпечує гнучкість поліцейської діяльності, а також їх адаптованість до сучасних викликів та проблем.

Обґрунтовано, що виділення та обґрунтування сутності елементів професійної підготовки потрібно здійснювати на основі внутрішнього змісту останньої. До її складу входять заходи, засоби та способи навчання, виховання та розвитку працівників Нацполіції. Кожен із них не існує хаотично і відіграє свою роль у загальному процесі створення компетентного і кваліфікованого представника НПУ.

Встановлено, що елементи професійної підготовки працівників Національної поліції України – це сукупність заходів, засобів та способів

навчання, виховання та розвитку поліцейських, об'єднані спільною ціллю, принципами, порядком та кінцевим результатом реалізації. Узагальнено, що вказані елементи по-різному проявляються на різних етапах їх службової кар'єри. Так, одні з них супроводжують весь професійний шлях працівника органів та підрозділів Національної поліції України, інші – мають додаткове значення та реалізуються за якихось конкретних умов. В першому випадку мова йде про необхідне навчання, від якого прямо залежить розвиток та подальша кар'єра поліцейського, а також ефективність виконання ним поточних службових завдань та функцій. В другому – навчання другорядне, яке посилює загальний рівень обізнаності, освіченості, морально-психологічних якостей, а також інших суб'єктивних характеристик поліцейського як професіонала.

З'ясовано, що елементи професійної підготовки поліцейських найбільш доцільно поділити на: 1) основні, які включають засоби, заходи та способи навчання, розвитку та виховання поліцейських, які, по-перше, присутні протягом всього процесу службової кар'єри або на її конкретних етапах, по-друге, прямо впливають на хід та результативність кар'єри: службова підготовка у ЗВО зі специфічними умовами навчання та первинна професійна підготовка поліцейських; 2) додаткові елементи, що реалізуються за певних умов, зокрема: підвищення кваліфікації у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання; післядипломна освіта; самоосвіта, тощо.

Аргументовано, що ключовою метою професійної підготовки поліцейських є формування у людини особистих (психологічних, моральних та фізичних) якостей, а також правової свідомості та професійних знань, умінь і навичок, які у своїй єдності дозволяють йому на високому рівні, якісно та оперативно виконувати покладені на них обов'язки в процесі реалізації завдань та функцій, що покладено на Національну поліцію України як ключовий правоохоронний орган нашої держави.

Відмічено, що досягнення вказаної мети обумовлює необхідність вирішення наступних завдань: по-перше, комплексний розвиток психологічної орієнтованості працівника на роботу в поліції з урахуванням рівня її динаміки, важкості, наявності обмежень, особливої корпоративної культури та специфіки управління; по-друге, надання поліцейському ґрунтовних та широких теоретико-правових знань з приводу: сутності, змісту та важливості прав і свобод людини і громадянина, як особливої державної цінності; порядку та умов застосування заходів примусового характеру поліцією; організаційної специфіки та адміністративної діяльності органів та підрозділів поліції; тощо; по-третє, фізичний розвиток поліцейських, забезпечення готовності їх організму до навантажень які виникають під час несення служби; по-четверте, формування та розвиток у поліцейських спеціальних практичних навичок, що включає в себе володіння прийомами застосування фізичної сили, вогнепальної зброї, спеціальних і оперативно-технічних засобів, проведення заходів оперативно-розшукового характеру, реалізації криміналістичних методів тощо; по-п'яте, систематичне оновлення та удосконалення набутих поліцейським знань, умінь та навичок з урахування зміни в соціальному середовищі, оновлення законодавства України, появи нових суспільних вимог до діяльності НПУ, тощо; по-шосте, виховання поліцейських в дусі глибокої поваги до кожного члена суспільства, необхідності виконання своїх завдань сумлінно та правильно, ураховуючи їх особливу соціальну цінність.

Доведено, що функції професійної підготовки працівників Національної поліції України - це сукупність практичних дій та напрямів реалізації професійної підготовки досліджуваної категорії працівників. До відповідних функцій віднесено: функцію професійної соціалізації; еволюційну функцію; наукову функцію; та організаційну функцію.

Акцентовано увагу на тому, що професійна соціалізація поліцейського передбачає формування останнього як особистості, яка не тільки володіє

спеціальними знаннями та навичками, але й суб'єктивним розумінням приналежності до правоохоронного сектору держави, наявності у нього владних повноважень, а також необхідності служіння суспільству. А відтак, професійна соціалізація дозволяє створювати такий кадровий склад поліції, який зможе надавати ефективну допомогу суспільству, захистити його права та свободи на умовах сервісності. Іншою стороною професійної соціалізації поліцейських є розуміння ними своїх трудових бажань та амбіцій. Сфера поліцейської діяльності вкрай широка та передбачає об'єднання роботи різних спеціалістів, починаючи від слідчих та, закінчуючи, працівниками стройових поліцейських підрозділів. Професійна соціалізація дозволяє кожному поліцейському зрозуміти в якому саме підрозділі він бажає проходити службу та виконання ним яких функцій матиме найбільшу користь.

Виділено наукову функцію підготовки поліцейських. Такий підхід обґрунтовано тим, що суспільство не стоїть на місці та постійно розвивається. Це веде до виникнення нових відносин з приводу різноманітних матеріальних та нематеріальних цінностей. Національна поліція України у своїй діяльності не може відставати від прогресу та повинна постійно удосконалювати методи і форми виконання покладених на орган законодавством завдань. Теж стосується і працівників НПУ, знання яких потребують систематичного оновлення з урахуванням розвитку суспільства та держави. Саме на цьому ґрунтується науковість професійної підготовки, яка в обов'язковому порядку включає в себе різноманітні прикладні дослідження із розв'язання головних проблематик службової діяльності поліцейських за результатами яких формується спектр навчальних дисциплін та програм.

РОЗДІЛ 2 ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України та місце у ньому норм адміністративного права

Забезпечення ефективної підготовки працівників Національної поліції України, «враховуючи специфіку покладених на них нормами чинного законодавства завдань, є фактично неможливим без належного правового регулювання відповідних суспільних відносин» [37]. При цьому варто зауважити, що «система правового регулювання професійної підготовки працівників поліції складається із нормативно-правових актів, які різняться за своєю юридичною силою. Керуючись відповідною логікою, перш за все, варто виділити Конституцію України, яка містить низку правових норм, які визначають основні засади правового регулювання досліджуваної сфери. До таких норм необхідно віднести статтю 43, яка передбачає обов'язок держави створювати умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантувати рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовувати програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб» [62]. Цією нормою проголошено принцип державного забезпечення рівних можливостей у доступі до професійної підготовки, у тому числі й працівників Національної поліції. Також відповідно до ст. 53 «встановлено обов'язок держави забезпечувати доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних

форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадянам надається право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі» [62].

Таким чином, конституційно закріплюється конкурсний підхід до отримання безоплатної професійної підготовки у закладах вищої освіти державної і комунальної форм власності. Статтею 54 Основного Закону «проголошується гарантування державою громадянам свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності громадян, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Також нормою цієї статті проголошується сприяння розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством» [62]. «Свобода наукової та творчої діяльності, державна підтримка наукової діяльності також є важливим конституційним принципом професійної підготовки. До Конституційних засад професійної підготовки працівників поліції слід віднести й норми, що визначають особистісну свободу та забороняють дискримінацію» [62]. Так ст. 23 «проголошує право кожної людини на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості. Статтею 24 встановлюється рівність конституційних прав і свобод громадян та їх рівність перед законом. Забороняється створення привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [62].

Наступним за рівнем юридичної сили щаблем правового регулювання професійної підготовки працівників поліції слід вважати міжнародні нормативно-правові акти. «Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою

України, є частиною національного законодавства України» [62]. Відмітимо, що Законом України «Про міжнародні договори України» «чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню державою відповідно до норм міжнародного права. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору» [120].

«Хартія основних прав Європейського Союзу містить норму, яка проголошує право кожної людини на освіту та доступ до професійної підготовки і підвищення кваліфікації. Це право включає можливість безкоштовного отримання обов'язкової освіти. Також Хартією забороняється будь-яка дискримінація за будь-якою ознакою, як: стать, раса, колір шкіри, етнічне або соціальне положення, генетичні характеристики, мова, релігія або переконання, політичні або будь-які інші погляди, приналежність до національної меншини, майновий стан, народження, непрацездатність, вік або сексуальна орієнтація» [164].

«Міжнародна організація праці в Конвенції про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів у ст. 4 встановлює зобов'язання кожного члена цієї Організації розробляти і вдосконалювати відкриті, гнучкі й такі, що доповнюють одна одну, системи загальної та професійно-технічної освіти, шкільної і професійної орієнтації та професійної підготовки, незалежно від того, здійснюється така діяльність у системі формальної освіти чи поза нею. Також встановлюється обов'язок кожного члена Міжнародної організації праці поступово розширяти, пристосовувати і гармонізувати свої системи професійної підготовки з тим, щоб вони відповідали потребам молодих людей і дорослих у здобутті професійної підготовки протягом усього їхнього життя, у всіх секторах економіки, у всіх галузях економічної діяльності та на всіх рівнях кваліфікації і відповідальності» [60].

У «Меморандумі безперервної освіти Європейського Союзу» (Ліссабон, березень 2000 р.) визначено три види освітньої діяльності: «формальна освіта, результатом якої є отримання загальновизнаного диплома чи атестата; неформальна освіта, що, зазвичай, не передбачає отримання документа, здійснюється в освітніх закладах або громадських організаціях, клубах, гуртках, а також під час індивідуальних занять з репетитором або тренером; інформальне навчання – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує щоденне життя і не обов'язково має цілеспрямований характер. Континуум неперервної освіти робить неформальну освіту та інформальне навчання рівноправними учасниками процесу навчання» [69, с. 62]. Також у означеному Меморандумі визначено шість ключових напрямів розвитку безперервної освіти: «нові базові знання і навички для всіх – гарантувати загальний безперервний доступ до освіти з метою отримання і вдосконалення умінь і навиків, необхідних для «життя» в інформаційному суспільстві; збільшення інвестицій в розвиток людських ресурсів; інноваційні методики навчання і вивчення – розробити нові технології навчання для системи безперервної освіти; нова система оцінки отриманої освіти; розвиток наставництва і консультування – протягом всього життя шляхом забезпечення кожному індивідууму вільного доступу до освітньої інформації і до необхідних консультацій і рекомендацій; наближення освіти до місця проживання – використовуючи сучасні інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ), наблизити можливості отримання освіти до місця проживання за допомогою мережі навчальних і консультаційних пунктів» [50].

Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні узгоджує порядок та основні принципи такого визнання. Конвенцією встановлюється, що «доступ (до вищої освіти) – це право кандидатів, що задовольняють встановленим вимогам, на звернення із проханням про допуск до вищої освіти та на розгляд такого прохання. Допуск (до вищих закладів і

програм освіти) – акт чи система, яка дає змогу кандидатам, що задовольняють встановленим вимогам, відвідувати курс навчання з вищої освіти в тому чи іншому закладі і/або тій чи іншій програмі. При цьому забороняється будь-яка дискримінація заявника за такими ознаками, як стать, раса, колір шкіри, фізичні вади, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне, етнічне або соціальне походження, приналежність до національної меншини, майновий стан, народження чи інші обставини, або на підставі будь-яких інших обставин, не пов'язаних із якістю кваліфікації, визнання якої запитується. Для забезпечення цього права кожна Сторона Конвенції зобов'язується вжити відповідних заходів для того, щоб заява про визнання кваліфікацій оцінювалася тільки на основі набутих знань і навичок» [59].

«Перелічені нормативні документи не вичерпують усе коло міжнародних актів, норми яких стосуються професійної підготовки працівників Національної поліції. На основі наведених положень можемо виявити основні принципові засади міжнародно-правового регулювання розглядуваної сфери. Зокрема, це право кожного на принципах недискримінації реалізувати своє право на професійну освіту, що включає конкурсний підхід до отримання професійної підготовки на основі оцінки відповідності спеціальним вимогам. Також вагоме значення має забезпечення вдосконалення рівня освіти впродовж життя, яке може відбуватися у різних формах, що беззаперечно стосується і професійної підготовки» [37].

Законодавчі акти України багато в чому деталізують означені засади міжнародно-правового регулювання до більш конкретизованої сфери застосування. Законом України «Про освіту» «регулюються суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти» [124]. «Цим законом

визначаються базові поняття та принципи, які регулюють освітній процес як систему науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей, що в свою чергу визначаються як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [124].

Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» визначає «правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти, створення умов для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих робітниках. Ним надається загальна характеристика первинної професійної підготовки як здобуття професійної (професійно-технічної) освіти особами, які раніше не мали робітничої професії, або спеціальності іншого освітньо-кваліфікаційного рівня, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації, необхідний для продуктивної професійної діяльності» [127].

Закон України «Про вищу освіту» «встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [127].

Перелічені законодавчі акти мають загальне значення для регулювання питань професійної підготовки працівників Національної поліції. Спеціальним законом, який регулює окреслене питання є Закон України

«Про Національну поліцію», який визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. Ним у ст. 72 визначаються види професійної підготовки поліцейських [122].

Значна кількість підзаконних нормативно-правових актів передбачає норми, якими здійснюється правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції. Зокрема «Стратегією розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року» в якості одного з пріоритетних напрямків визначено розвиток кадрового потенціалу, що «передбачає формування стабільного та високопрофесійного кадрового складу органів системи МВС на основі розвитку відомчої системи освіти та підготовки кадрів, яка відповідає професійним потребам персоналу органів системи МВС і сприяє формуванню його загальних цінностей; розроблення механізмів забезпечення прозорості відбору кадрів і кар'єрного зростання; розроблення і впровадження програм безперервного професійного розвитку персоналу» [128] тощо. Перелічені напрямки не втратили своєї актуальності і до тепер.

Розглянемо акти правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції відповідно до визначених Законом «Про Національну поліцію» рівнів такої підготовки. «Першим рівнем є первинна професійна підготовка. Правові засади її регулювання визначаються Положенням про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, де розкривається порядок і умови проходження первинної професійної підготовки поліцейських, вперше прийнятих на службу в поліції» [114].

«Підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання пов'язана з набуттям працівниками поліції певного освітнього рівня. Для правового регулювання отримання професійної підготовки шляхом здобуття вищої освіти у таких навчальних закладах мають значення

низка підзаконних нормативно-правових актів, які присвячені врегулюванню освітньої діяльності» [125]. Зокрема до них належить Наказ Міністерства освіти і науки України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266», де «запроваджено Таблицю відповідності Переліку напрямів, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста і магістра, та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266» [125].

Національною доктриною розвитку освіти визначено «пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти, серед яких: особистісна орієнтація освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя; пропаганда здорового способу життя; розширення україномовного освітнього простору; забезпечення освітніх потреб національних меншин; забезпечення економічних і соціальних гарантій для професійної самореалізації педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їх соціального статусу; розвиток дошкільної, позашкільної, загальної середньої освіти у сільській місцевості та професійно-технічної освіти; органічне поєднання освіти і науки, розвиток педагогічної та психологічної науки, дистанційної освіти; запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій; створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів; створення ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів» [121].

Перелічені пріоритетні напрямки розвитку освіти мають визначальне значення і для їх застосування в процесі вдосконалення освітньої діяльності, у тому числі при вдосконаленні професійної підготовки.

«Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності визначають вимоги щодо переліку видів діяльності, які підлягає ліцензуванню, кола здобувачів ліцензій (ліцензіатів) на провадження освітньої діяльності, додаткові вимоги до кадрового і навчально-методичного забезпечення дистанційної форми навчання, організаційні вимоги щодо започаткування та провадження освітньої діяльності, кадрові вимоги щодо започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнем вищої освіти та освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійної кваліфікації з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, технологічні вимоги щодо започаткування та провадження освітньої діяльності для освітніх програм на відповідному рівні вищої освіти» [109]тощо. Дані ліцензійні вимоги стосуються порядку створення та функціонування також і закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, в яких здійснюється професійна підготовка працівників поліції.

«Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах поширюється на вищі навчальні заклади, вищі професійні училища, центри професійно-технічної освіти незалежно від форми власності та підпорядкування, які здійснюють підготовку (перепідготовку) фахівців за певними напрямами підготовки, спеціальностями певних освітньо-кваліфікаційних рівнів на підставі ліцензії МОН. При цьому акредитація закладу вищої освіти являє собою державне визнання його статусу (рівня акредитації). Акредитація напряму підготовки, спеціальності у закладі освіти (відокремленому підрозділі закладу освіти) за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем являє собою державне визнання відповідності рівня підготовки (перепідготовки) фахівців державним вимогам до напряму

підготовки, спеціальності та закладу вищої освіти, затвердженим Міністерством науки і освіти України» [110]. Положенням визначається порядок проведення акредитації, право та обов'язки закладу освіти, фінансування проведення акредитації та порядок оскарження рішень Акредитаційної комісії.

«Положення про дистанційне навчання визначає основні засади організації та запровадження дистанційного навчання, під яким розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [112].

Перелічені підзаконні нормативно-правові акти мають загальний характер по відношенню до правового регулювання освітньої діяльності в контексті професійної підготовки працівників Національної поліції.

Нормативно-правовим актом, що має спеціалізоване значення для врегулювання питань професійної підготовки працівників поліції у закладах вищої освіти системи МВС є «Положення про вищі навчальні заклади МВС, ним визначається завдання, права та обов'язки таких закладів, їх структура, принципи та суб'єкти управління, особи постійного складу, їх перелік та специфіка, особи перемінного складу, їх склад, права та обов'язки, основні завдання наукової діяльності, а також особливості міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічних зв'язків» [111].

«Порядок добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України» визначає «процедуру добору, направлення і зарахування на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які

здійснюють підготовку кадрів для МВС і Національної поліції України. Цим Порядком регулюється прийом на навчання, джерела фінансування здобуття вищої освіти, обсяги прийому та обсяги державного замовлення, вимоги до рівня освіти і віку кандидатів на навчання, організацію добору кандидатів на навчання, строки та порядок прийому заяв і документів для участі в конкурсному відборі, організацію і порядок проведення конкурсу, спеціальні умови щодо участі у конкурсному відборі під час вступу для здобуття вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти, зокрема: зарахування за співбесідою та участь у конкурсному відборі за вступними іспитами та/або квотою-1, а також порядок і строки зарахування на навчання» [119].

«Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС регулює питання відрахування та поновлення у закладах вищої освіти МВС курсантів (слухачів), переведення їх з однієї спеціальності (напрямку) на іншу, з однієї форми навчання на іншу, з одного закладу вищої освіти до іншого, а також переривання навчання. Зокрема встановлюється, що курсанти (слухачі) ВНЗ можуть бути переведені до іншого ВНЗ або в межах навчального закладу: за власним бажанням; за станом здоров'я; за сімейними обставинами; у зв'язку зі службовою необхідністю» [117].

Перелічені підзаконні нормативно-правові акти стосуються загальних аспектів правової регламентації освітньої діяльності, спрямованої на професійну підготовку фахівців для роботи в Національній поліції.

Окремого правового регулювання на рівні підзаконних нормативно-правових актів здобув рівень післядипломної професійної підготовки працівників поліції. Статтею 75 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що післядипломна освіта поліцейських здійснюється на загальних засадах, з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, і складається із спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування. При цьому післядипломна освіта поліцейських може

здійснюватися безпосередньо в підрозділах поліції або в навчальних закладах, у тому числі на договірних умовах [122].

«Положенням про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» визначаються «організаційно-правові засади організації післядипломної освіти працівників Національної поліції України, що проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів, фахівців та робітничих кадрів. Зміст післядипломної освіти визначається відповідними планами і програмами з урахуванням сучасних вимог до засобів, форм і методів професійної діяльності. Після успішного завершення навчання працівники поліції отримують відповідний документ про освіту» [115].

«Методичні рекомендації з організації підвищення кваліфікації поліцейських з використанням технологій дистанційного навчання визначають засади організації підвищення кваліфікації працівників поліцейських України з використанням технологій дистанційного навчання, які проходять службу (працюють) на посадах, що за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів, фахівців та робітничих кадрів» [80, с. 3-4]. Рекомендаціями передбачено, що «метою підвищення кваліфікації поліцейських з використанням технологій дистанційного навчання є надання ним освітніх послуг шляхом застосування у сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними спеціалізаціями та програмами підвищення кваліфікації поліцейських, без відриву від виконання службових обов'язків за місцем служби. Під дистанційним підвищенням кваліфікації поліцейських розуміється індивідуалізований процес задоволення потреб поліцейських в особистому професійному зростанні, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціальному середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікативних технологій. Основними завданнями

дистанційного підвищення кваліфікації поліцейських є: оновлення та доповнення необхідних знань і підвищення спеціальних навичок для успішного виконання обов'язок із забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави, протидії злочинності та інших службових завдань; формування професійної самосвідомості поліцейських, почуття відповідальності за свої дії, розуміння постійного вдосконалення своєї майстерності з урахуванням специфіки діяльності в конкретних підрозділах поліції; формування високої психологічної стійкості поліцейських, розвиток у них пам'яті, мислення та інших професійно-психологічних якостей і навичок» [80, с. 3-4].

Перелічені підзаконні нормативно-правові акти надають змогу зробити висновок про доволі детальне врегулювання багатьох аспектів післядипломної професійної підготовки поліцейських. Службова підготовка як елемент системи професійної підготовки працівників поліції відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» являє систему заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності [122].

«Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України визначає порядок планування, проведення та обліку занять, здійснення контролю знань, умінь та навичок осіб молодшого, середнього та вищого складу Національної поліції України» [116].

Окрім підзаконних нормативно-правових актів, які покликані деталізувати законодавчі положення, вагоме значення мають локальні нормативно правові акти, які приймаються на рівні закладів вищої освіти зі спеціальними умовами навчання та покликані адаптувати загальні вимоги до професійної підготовки працівників поліції, що передбачені законами та підзаконними нормативно-правовими актами до завдань та умов діяльності таких ЗВО. При цьому важливою вимогою до таких локальних правових

актів є їх несуперечність вимогам законів та підзаконних нормативно-правовими актів.

Як приклад можна навести «Положення про організацію освітнього процесу у Харківському національному університеті внутрішніх справ», в якому «якість вищої освіти визначено як відповідність результатів навчання вимогам встановленим законодавством, відповідним стандартам вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг, тоді як якість освітньої діяльності – це рівень організації освітнього процесу в закладі вищої освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань» [100]. Подібні Положення мають й інші заклади освіти зі спеціальними умовами навчання. Наприклад, «Положення про організацію освітнього процесу у Львівському державному університеті внутрішніх справ регламентує навчальні, методичні та організаційні аспекти освітньої діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ» та спрямоване на «забезпечення самореалізації особистості, задоволення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях для підрозділів Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України та інших галузей національної економіки України. Положення містить розділи, присвячені організаційно-методичному забезпеченню освітнього процесу, що передбачає розроблення та використання документів, регламентованих чинною нормативною базою з питань вищої освіти, зокрема, освітньої (освітньо - професійної) програми, навчального плану, індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти, програм навчальних дисциплін, робочих програм навчальних дисциплін та силабусів; форми організації освітнього процесу, форми та порядок проведення контролю успішності здобувачів вищої освіти, робочий час науково-педагогічного працівників, порядок повторного вивчення дисциплін здобувачами вищої освіти та інші питання» [100].

«Локальними підзаконними нормативно-правовими актами врегульовуються й окремі питання здійснення професійної підготовки, зокрема й у сфері забезпечення якості освіти. Так Концепція забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти Харківського національного університету внутрішніх справ визначає стратегічні напрямки розвитку університету щодо забезпечення якості його освітньої діяльності. Вона містить цілі, принципи, а також структурний компонент забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти, до якого віднесено внутрішнє та зовнішнє забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти в університеті [64; 37]. «До внутрішнього забезпечення віднесено: створення атмосфери і практики безумовного визнання важливості якості вищої освіти та її всемірного забезпечення шляхом студоцентрованого навчання, впровадження наукових досліджень в освітній процес, академічну добросовісність, а також протидію академічному шахрайству та плагіату тощо; створення та дії офіційного механізму затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм, методичного забезпечення навчальних дисциплін; оцінювання здобувачів вищої освіти в університеті шляхом послідовного використання оприлюднених критеріїв, правил і процедур оцінювання; забезпечення якості викладацького складу, що передбачає систему процедур і критеріїв, які засвідчують, що викладачі, які працюють із курсантами та студентами, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень для здійснення своїх службових обов'язків; гарантування наявності належних і достатніх ресурсів, які забезпечують якісний освітній процес, а також доступ до них здобувачів вищої освіти, викладачів, інших суб'єктів освітньої та науково-дослідної діяльності; створенням системи моніторингу стану освітньої діяльності, яка передбачає періодичний збір, узагальнення, аналіз інформації, що відображає відомості про ключові показники діяльності університету; гарантування публічності інформації про якість освітньої діяльності; запобігання корупції;

забезпечення толерантного середовища для провадження ефективної освітньої діяльності. Зовнішнє забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти здійснюється на основі: створення режиму максимального сприяння процедурам зовнішнього забезпечення якості; синхронізації та опублікування цілей та завдань процесів та процедур зовнішнього забезпечення якості ще до того, як будуть розроблені самі процеси; здійснення звітування та реагування» [64; 37].

У підсумку представленого підрозділу дисертаційного дослідження слід узагальнити, що правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України здійснюється за допомогою різноманітних нормативно-правових актів, які можна класифікувати наступним чином [37]: «1) за сферою правового регулювання слід виділяти нормативно-правові акти: а) спрямовані здійснюється регулювання професійної підготовки працівників поліції, б) загальні, які стосуються врегулювання загальних питань освітньої діяльності; в) спеціалізовані, що враховують специфіку професійної підготовки працівників поліції, у тому числі рівнів, за якими відбувається така підготовка; 2) за юридичною силою: а) основний закон (Конституція України), норми якого визначають найбільш важливі засади регулювання професійної підготовки всіх правоохоронців, в тому числі й поліцейських; б) міжнародні нормативно-правові акти, які серед іншого закріплюють право кожного на засадах недискримінації реалізувати своє право на професійну освіту, а також конкурсний підхід до отримання професійної підготовки на основі оцінки відповідності встановленим національним законодавством вимогам; в) законотвірчі акти, що спрямовані на регулювання діяльності Національної поліції України взагалі, а також професійної підготовки поліцейських, зокрема; г) підзаконні нормативно-правові акти, серед яких особливе місце займають накази МВС та Національної поліції України» [37].

На звершення слід констатувати, що «ключове місце в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України відводиться саме нормам адміністративної галузі права, адже саме за їх допомогою: по-перше, визначається правовий статус Нацполіції, її завдання та функції, що в свою чергу обумовлює напрямку та специфіку підготовки поліцейських; по-друге, закріплюються правові основи функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати підготовку, досліджуваної категорії правоохоронців; по-третє, розкриваються організаційні засади підготовки поліцейських; по-четверте, встановлюються ключові гарантії для осіб, які проходять підготовку у ЗВО зі специфічними умовами навчання» [37].

2.2. Особливості професійної підготовки поліцейських на різних етапах службової кар'єри

Кожен етап проходження служби працівниками Національної поліції України впливає на організацію навчання, виховання та розвитку особистості поліцейських, а також зумовлює специфіку порядку набуття і удосконалення ними своїх вмінь та знань. Особливості професійної підготовки проявляються вже на початку служби, а саме в момент прийняття на роботу до органів та підрозділів НПУ.

Відповідно до положень КЗпП початок трудової діяльності вимагає укладення між працівником та роботодавцем трудового договору. Стаття 21 Кодексу вказує, що «це угода між працівником і роботодавцем (роботодавцем - фізичною особою), за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а роботодавець (роботодавець - фізична особа) зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені

законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін. Трудовим договором можуть встановлюватися умови щодо виконання робіт, які вимагають професійної та/або часткової професійної кваліфікації, а також умови щодо виконання робіт, які не потребують наявності у особи професійної або часткової професійної кваліфікації» [56]. «Працівник має право реалізувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах, в установах, організаціях, якщо інше не передбачено законодавством, колективним договором або угодою сторін. Особливою формою трудового договору є контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін» [56].

Водночас, процедура прийняття на службу в поліцію є дещо відмінною. Згідно до статті 47 Закону України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 №580-VIII «призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України. При цьому, на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»» [122].

«З метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою проводиться конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної

посади. Проведення конкурсу здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та зайняття вакантної посади. Конкурс на службу в поліції обов'язково проводиться серед осіб, які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції. За умови позитивного проходження конкурсу поліцейський призначається на вакантну посаду» [122].

«Не пізніше чотирнадцяти днів після призначення на посаду поліцейський підлягає направленню на первинну професійну підготовку відповідно до умов та в порядку Наказу МВС «Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» від 16.02.2016 №105. Згідно до змісту цього документу, кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції ведуть облік поліцейських, яким необхідно пройти професійну підготовку, та організують їх направлення до закладів, що здійснюють професійну підготовку у строки, визначені рознарядкою» [114].

«Перелік навчальних дисциплін (предметів), час, відведений на їх вивчення, та строки підготовки визначаються відповідними навчальними програмами (планами), які розробляються кадровим підрозділом центрального органу управління поліції, погоджуються із заінтересованими структурними підрозділами центрального органу управління поліції та затверджуються керівництвом МВС. Форми організації професійної підготовки визначаються закладами, що здійснюють професійну підготовку за погодженням з кадровим підрозділом центрального органу управління поліції» [114]. «Під час професійної підготовки слухачі розподіляються на навчальні групи, що складаються не більше ніж із 30 осіб, з числа яких призначається командир (керівник) навчальної групи. У закладах, що здійснюють професійну підготовку створюються належні умови для проживання і харчування слухачів. Слухачі у період проходження

професійної підготовки можуть бути заохочені або притягнуті до дисциплінарної відповідальності згідно із чинним законодавством. Слухачі, які успішно пройшли професійну підготовку, отримують довідку про закінчення первинної професійної підготовки, яка долучається до їх особової справи, і повертаються до місця проходження служби. Завершення професійної підготовки оформлюється наказом керівника закладу, що здійснює професійну підготовку. Після цього протягом трьох календарних днів до кадрового підрозділу центрального органу управління поліції надсилається звіт про проведення первинної професійної підготовки» [114].

Представлена модель первинної професійної підготовки поліцейських є найбільш класичною, адже більшість осіб приходять Національну поліцію з інших сфер, у зв'язку із чим потребують «уведення у професію». «Первинному навчанню підлягають всі без виключення поліцейські, незалежно від посади на яку їх призначено. Окрім того, немає значення попередня освіта особи, адже професійна підготовка в даному випадку націлена виключно на надання практичних навичок з питань саме поліцейської діяльності. Разом із цим, існує альтернативний варіант доступу до професії поліцейського, який полягає у вступі в заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання та проходження у них служби».

Відповідно до Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України затвердженого наказом МВС від 15.04.2016 №315 заклади вищої освіти (далі – ЗВО) «здійснюють підготовку кадрів для МВС, Національної поліції України та Національної гвардії України (курсантів та слухачів) ступенів вищої освіти бакалавра, магістра, доктора філософії, доктора наук». Для здобуття ступенів вищої освіти приймаються: «особи, які здобули повну загальну середню освіту або освітньо-

кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста,- для здобуття ступеня бакалавра; особи, які здобули ступінь бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста),- для здобуття ступеня магістра; особи, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста),- для здобуття ступеня доктора філософії; особи, які здобули ступінь доктора філософії (кандидата наук),- для здобуття ступеня доктора наук» [119]. «Добір кандидатів на навчання здійснюється підприємствами, установами, організаціями, що належать до сфери управління МВС, зокрема, територіальними органами Національної поліції України. У разі необхідності ЗВО можуть надавати практичну допомогу комплектуючим органам в організації збору документів, необхідних для подальшого формування особових справ кандидатів на навчання» [119]. «На етапі добору на навчання комплектуючі органи доводять до відома кандидатів вимоги законодавства, проводять з ними роз'яснювальну роботу щодо свідомого обрання спеціальності та спеціалізації підготовки, особливостей умов навчання» [119].

«Професійна підготовка у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання поєднує в собі процес набуття курсантами і слухачами як глибоких теоретико-практичних знань, які відповідають отримуваному ступеню вищої освіти, так і практичних з питань роботи органів та підрозділів Національної поліції України, відповідно до Наказу МВС «Про затвердження Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України» від 27.06.2013 №621. На підставі даного документу ЗВО готують та затверджують власні положення про практичну підготовку» [118].

Наприклад, у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ подібний документ затверджено локальним Наказом від 02.03.2020 №211 згідно з яким «практична підготовка курсантів (слухачів) у комплектуючих підрозділах НПУ є невід'ємною складовою вищої освіти та

здійснюється з метою закріплення і вдосконалення теоретичних знань, набуття практичних умінь, навичок і компетентностей, зміцнення мотивації до подальшої професійної діяльності» [101]. Основними видами практичної підготовки курсантів (слухачів) Університету є: «ознайомча практика, навчальна практика, педагогічна (науководослідна) практика та стажування. Останній різновид є граничним етапом підготовки курсантів та проводиться для тих поліцейських, які навчаються на випускному курсі або магістратурі. Метою стажування є поглиблення та закріплення отриманих курсантами (слухачами) теоретичних знань; формування наочної уяви стосовно місця та характеру майбутньої професійної діяльності, організації, методики і тактики діяльності підрозділів та служб Національної поліції, форм їх взаємодії; набуття практичних навичок роботи на конкретній посаді, досвіду організаторської, оперативно-службової та виховної роботи» [101]. «Для проходження стажування курсанти (слухачі) направляються до підрозділів Національної поліції, у яких планується їх призначення на посади після закінчення навчання в Університеті. Основними завданнями стажування на посаді є: 1) формування професійних умінь і навичок, необхідних для роботи з профілактики правопорушень, попередження, розкриття і розслідування злочинів, оволодіння тактикою проведення окремих слідчих (розшукових) дій і методикою розслідування окремих видів злочинів; 2) освоєння змісту професійної діяльності, методів і тактичних прийомів роботи на конкретних посадах; 3) оволодіння передовими методами службової діяльності підрозділів НПУ; 4) зміцнення розуміння необхідності суворого дотримання законності, виховання почуття обов'язку до вибраної професії; 5) розвиток організаторських здібностей, відчуття відповідальності за доручену справу, ініціативи, волі та наполегливості при виконанні функціональних обов'язків на конкретній посаді» [101].

Відповідно до статті 82 Закону України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 №580-VIII «випускникам вищих навчальних закладів

зі специфічними умовами навчання, які здобули кваліфікацію бакалавра та вище присвоюється звання лейтенанта поліції» [122].

Отже, навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є відмінним від первинної професійної підготовки. В першу чергу, діяльність подібних ЗВО направлена на надання відповідного рівня вищої освіти, у зв'язку із чим підготовка осіб в них включає в себе широкий спектр теоретичних дисциплін диктованих академічними стандартами. Окрім цього, ЗВО готують різне коло осіб, починаючи від вже працюючих у підрозділах Національної поліції, так і інших громадян, які не мають відповідного освітнього ступеню.

Цілий ряд особливостей несе в собі службова підготовка поліцейських, яка присутня на всіх етапах поліцейської служби та організовується локально. Так, Наказ МВС «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26.01.2016 №50 зауважує, «що організація службової підготовки в органі (підрозділі) поліції, закладі, установі поліції здійснюється відповідно до письмового наказу його керівника» [116].

«Організаційно-методичне забезпечення службової підготовки здійснює підрозділ професійного навчання органу поліції, а також відповідальний працівник закладу, установи поліції спільно із заінтересованими структурними підрозділами. Навчальний рік у системі службової підготовки розпочинається 15 січня календарного року та закінчується 01 вересня відповідно. Для проведення занять зі службової підготовки використовується навчально-матеріальна база органів (підрозділів) поліції, закладів, установ поліції, а саме: навчальні кабінети (зала, клас, лабораторія тощо), які обладнані технічними засобами навчання (у тому числі мультимедійною технікою); навчальні споруди (спортзал, тир, стрільбище, полігон, смуга з перешкодами); стадіони, спортивні майданчики тощо. Наказ визначає декілька ключових різновидів проведення занять у

системі службової підготовки, а саме: лекції, семінари, практичні та контрольно-перевірочні заняття» [116].

Окрім того, слід вказати, що «перевірка рівня службової підготовленості проводиться з метою оцінювання як окремого поліцейського, так і органу (підрозділу) поліції, закладу, установи поліції в цілому та здійснюється відповідно до організаційно-розпорядчих актів Національної поліції України. При здійсненні перевірки вивчається: якість та ефективність навчання в системі службової підготовки; обсяг вивченого на момент перевірки навчального матеріалу, передбаченого тематичним планом зі службової підготовки; рівень засвоєння поліцейськими навчального матеріалу та вміння застосовувати ці знання на практиці; готовність поліцейських до виконання службових завдань; стан та наявність навчально-матеріальної бази, її оснащення; роль керівника органу (підрозділу) поліції, закладу, установи поліції в організації навчання. Підсумкова перевірка здійснюється шляхом проведення диференційованих заліків з видів службової підготовки. Для складання заліків з теоретичної частини може використовуватися комп'ютерна техніка в разі наявності в органі (підрозділі) поліції, закладі, установі поліції відповідного програмного забезпечення» [116].

Отже, службова підготовка характеризується такими ключовими особливостями:

- по-перше, її організація та контроль є централізованими на рівні кожного органу та підрозділу Національної поліції України, а відповідальним за це визнається уповноважений керівник;

- по-друге, перевірка знань та вмінь зі службової підготовки відбувається диференційовано, тобто, як на етапі просування по службі, так і під час виконання поліцейськими службових завдань;

- по-третє, службова підготовка передбачає використання матеріально-технічної бази з метою якісного та глибокого практичного навчання, розвитку і виховання поліцейських;

- по-четверте, на відміну від первинної професійної підготовки та навчання у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, службова підготовка не передбачає отримання якогось кваліфікаційного рівня або документу для можливості працювати в поліції в цілому. Службова підготовка спрямовується на систематичну перевірку, закріплення та удосконалення професійних знань та навичок, які поліцейські використовують у процесі поточної службової діяльності.

Післядипломна освіта, також існує паралельно службової кар'єри працівників поліції, однак, на відміну від службової підготовки, реалізується не систематично, а за наявності окремого спектру вимог. Згідно до Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції України затвердженого Наказом МВС від 24.12.2015 №1625 «післядипломна освіта здійснюється за державним замовленням у межах виділених бюджетних коштів на фінансування цього виду освітньої діяльності. Державне замовлення на післядипломну освіту працівників поліції формується відповідно до вимог законодавства. Відповідно до затверджених планів-графіків керівники структурних підрозділів центрального органу управління Національної поліції України, територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України: затверджують списки працівників поліції, які будуть направлені на навчання, і доводять їх до відома керівників відповідних органів і підрозділів та кандидатів на навчання; організують завчасне планування відпусток працівників поліції, які підлягають направленню на навчання, перевірку їх зовнішнього вигляду, дотримання ними правил носіння однострою, а також проведення інструктажу щодо дотримання правил поведінки на шляху прямування до навчальних закладів і у зворотному напрямку та під час

навчання; контролюють забезпеченість працівників поліції, які направляються на навчання, довідками про допуск до державної таємниці (у разі необхідності), грошовим забезпеченням, коштами на відрядження та речовим майном за нормами, передбаченими відповідними нормативно-правовими актами. Керівники навчальних закладів для осіб, які прибувають на навчання в системі післядипломної освіти, створюють належні умови для їх проживання і харчування в підпорядкованому закладі (установі). У разі неможливості забезпечити проживання - сприяють поселенню в готелях та гуртожитках у межах витрат, передбачених відповідними нормативно-правовими актами» [115].

Таким чином, «згідно із положеннями відомчої нормативно-правової бази головними умовами післядипломної освіти поліцейських є наявність державного замовлення, іншими словами, «попиту» у додатковій підготовці поліцейських кадрів та фінансових ресурсів для її організації. При цьому, кожна складова післядипломної освіти вирізняється власним набором особливостей в межах окремих етапів службової кар'єри співробітників НПУ» [115]. Наприклад, «спеціалізація працівників поліції проводиться у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських. Направленню на спеціалізацію підлягають працівники поліції структурних підрозділів центрального органу управління Національної поліції України та територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України, що проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів та фахівців, які: переміщені на іншу посаду, виконання обов'язків за якою потребує нових знань, умінь і навичок (необхідність направлення такого працівника поліції на спеціалізацію визначається його безпосереднім керівником); уперше прийняті на службу в поліцію; призначені на посади в новостворені підрозділи поліції. Спеціалізація проводиться в межах спеціальностей, за якими здійснюється підготовка

фахівців у вищих навчальних закладах, з урахуванням специфіки професійної діяльності працівників поліції. Після закінчення навчання та успішного виконання завдань підсумкового контролю працівники поліції отримують свідоцтво про закінчення курсів спеціалізації» [115].

Проведення спеціалізації покладається на цільові підрозділи вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання. Так, в «Харківському національному університеті внутрішніх справ діє Інститут післядипломної освіти. Прикладом роботи є проведення Інститутом спеціалізації діяльних офіцерів поліції, яких було закріплено за поліцейськими дільницями об'єднаних територіальних громад в межах проєкту "Поліцейський офіцер громади"» [20].

Схожим зі спеціалізацією є такий різновид післядипломної освіти, як перепідготовка. Проте, відповідно до вказаного вище Положення направленню на даний різновид навчання «підлягають працівники поліції, що вперше прийняті на службу в поліції на посади, які за класифікацією професій належать до категорії робітничих кадрів, за переведенням з центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України. Після закінчення навчання та успішного виконання завдань підсумкового контролю працівники поліції отримують свідоцтво про закінчення курсів спеціалізації (перепідготовки), яке долучається до особової справи. Працівникам поліції, які не виконали навчальний план, не пройшли підсумкового контролю, видається довідка в довільній формі про те, що вони прослухали навчальну програму з перепідготовки» [115].

Прикладом сфери поліцейської діяльності, яка потребує перепідготовки, є один з напрямів функціонування підрозділів поліції охорони. Наказ МВС «Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів» від 07.07.2017 №577 «визначає основні засади службової діяльності органів і підрозділів поліції

охорони (далі - ОППО), з організації та виконання заходів фізичної охорони об'єктів і майна усіх форм власності, фізичних осіб, прийнятих під охорону на договірних засадах [123]. В свою чергу «фізична охорона об'єктів покладається на ОППО і забезпечується персоналом поліції охорони згідно з визначеними і затвердженими на підставі укладених договорів заходами охорони, штатною чисельністю, складом нарядів поліції охорони та строками несення ними служби. Для забезпечення фізичної охорони об'єктів (майна, фізичних осіб), публічної безпеки та порядку в УПО (ПП УПО) формуються такі види нарядів поліції охорони: наряди реагування; наряди охорони об'єктів і публічної безпеки; наряди охорони вантажів і мобільних об'єктів; наряди охорони фізичних осіб (забезпечення особистої безпеки). При цьому, відповідно до Переліку умов безпеки працівників органів і підрозділів поліції охорони під час виконання заходів охорони, затверджених тим же наказом, склад нарядів має в обов'язковому порядку включати в себе працівників які пройшли перепідготовку в училищах професійної підготовки охорони за спеціальністю та успішно склали заліки» [123].

Найбільш функціональним різновидом післядипломної освіти з точки зору частоти застосування є підвищення кваліфікації. В.С. Венедиктов, М.І. Іншин та М.М. Клемпарський цілком справедливо акцентують увагу на тому, що «підвищення кваліфікації забезпечує безперервний процес формування знань та вмінь, який не залежить від часу, умов праці і характеризується відповідними якісними змінами, адже навіть випускник вищого навчального закладу, тобто молодший спеціаліст, в перші дні своєї праці об'єктивно попадає в такі умови, коли він повинен постійно підвищувати свою кваліфікацію, що ще раз підтверджує принцип безперервності у процесі підвищення кваліфікації» [91, с.102; 95, с.115]. «Не можна не погодитись із даною позицією адже в сфері поліцейської діяльності підвищення кваліфікації прямо впливає на службову кар'єру поліцейського. Так, зазначений різновид післядипломної освіти проводиться: для тих, що

проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів та фахівців; для тих, що проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорії робітничих кадрів» [115].

Останнім різновидом післядипломної освіти є стажування поліцейського, «яке здійснюється з метою формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь, навичок і компетенцій, здобутих у результаті теоретичної підготовки (Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: Наказ МВС від 24.12.2015 №1625)».

Необхідно зауважити, що стажування, як різновид післядипломної освіти, відрізняється від навчального стажування в рамках навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання за специфікою організації та призначенням. Згідно із положенням, стажування проходять: працівники поліції, які зараховані до кадрового резерву, - для просування по службі; працівники поліції, які вперше призначені на посади керівного складу Національної поліції України; інші працівники поліції - при призначенні на нову посаду. Стажування проводиться за місцем служби (роботи) або в інших органах і підрозділах поліції, науково-дослідних установах, підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери управління поліції, навчальних закладах, на базі інших центральних органів виконавчої влади, навчальних закладів, а також за кордоном, на займаних посадах або на посадах, на які працівників поліції передбачається згодом призначити [115].

Таким чином, проведений у даному підрозділі дисертаційного дослідження аналіз дає змогу виокремити наступні особливості реалізації професійної підготовки поліцейських з огляду на окремих етапах їх службової кар'єри:

1) початок службової кар'єри поліцейського вимагає його первинної професійної підготовки, яка націлена на надання знань та вироблення вмінь вузького, зокрема поліцейського профілю. Даній підготовці підлягають особи, які вперше прийняті на службу в поліцію шляхом проведення конкурсного відбору. Альтернативою є вступ у заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України в яких особа отримує не тільки первинну підготовку, але й відповідний ступень вищої освіти. При цьому, вступ до подібних навчальних закладів не є обов'язковим та доступним як цивільним фізичним особам, які бажають проходити службу в поліції, так і вже діючим поліцейським, які прагнуть підвищити або отримати вищу освіту;

2) протягом всього процесу служби кожен поліцейських проходить службову підготовку – систематичний процес перевірки знань, вмінь та навичок. Службова підготовка організовується і контролюється локально в кожному окремому органі поліції, передбачає систематичне та безперервне удосконалення навичок, знань та вмінь поліцейських, а також їх постійну перевірку у різноманітних формах, затверджених відомчою нормативно-правовою базою;

3) залежно від умов службової діяльності виникає необхідність направлення поліцейського на післядипломну освіту. Кожна складова післядипломної освіти передбачає оновлення знань і професійних навичок. Спеціальними умовами, які визначають необхідність реалізації цього різновиду професійної підготовки є: формування кадрового резерву; підвищення по службі, у тому числі у зв'язку із зайняттям керівної посади; переміщення на посаду де потребуються додаткові спеціальні навички чи вміння; необхідність вивчення та імплементації в роботу новітніх правоохоронних, правозастосовних та інших практик здійснення поліцейської діяльності; законодавчі зміни процесів та процедур реалізації покладених на Національну поліцію України завдань і таке інше.

2.3. Організаційні засади професійної підготовки працівників Національної поліції України

Професійна підготовка працівників поліції вимагає належної організації такої діяльності. При цьому, основні елементи організації професійної підготовки працівників поліції найбільш доцільно у відповідності до її рівнів. Першим із таких рівнів є первинна професійна підготовка. Відповідно до «Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції», «особи, яких вперше було прийнято на службу в поліції, проходять професійну підготовку з метою набуття ними спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, у тому числі відповідну спеціальну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї» [114].

«Професійна підготовка проводиться на базі вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання та установ (закладів) Національної поліції, що діють для забезпечення організації відповідної спеціальної підготовки поліцейських, уперше прийнятих на службу в поліції, а також підвищення кваліфікації і перепідготовки молодшого складу поліції, проведення окремих видів службової підготовки поліцейських. «Кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції ведуть облік поліцейських, яким необхідно пройти професійну підготовку, та організують їх направлення до закладів, що здійснюють професійну підготовку у строки, визначені розрядкою. Розрядка розробляється на календарний рік кадровим підрозділом апарату Національної поліції на підставі заявок органів (закладів, установ) поліції про необхідну кількість навчальних місць для проходження поліцейськими професійної підготовки та планів-графіків

закладів, що здійснюють професійну підготовку» [114]. «Перед направленням поліцейського на професійну підготовку безпосередній керівник зобов'язаний провести його інструктаж щодо дотримання правил службової дисципліни, перевірити наявність однострою за сезоном та службового посвідчення» [114]. Поліцейські не зараховуються до закладів, що здійснюють професійну підготовку, у таких випадках: «1) прибуття до закладу, що здійснює професійну підготовку, після видання наказу про зарахування; 2) незадовільний стан здоров'я, що підтверджено в установленому порядку; 3) подання поліцейським на ім'я керівника закладу, що здійснює професійну підготовку, письмового рапорту про відмову від проходження професійної підготовки; 4) надходження навчальної справи поліцейського пізніше строку, визначеного у пункті 6 цього розділу; 5) відсутність однострою» [114]. «Про незарахування поліцейських повідомляється кадровий підрозділ органу (закладу, установи) поліції, яким їх було направлено для проходження професійної підготовки, не пізніше ніж на наступний календарний день, а навчальні справи незарахованих поліцейських повертаються до відповідних комплектуючих підрозділів» [114]. Таким чином, організаційні аспекти включають безпосередню підготовку до процесу набуття навиків поліцейських, що є необхідною передумовою початку такого процесу.

Безпосереднє проходження особою первинної професійної підготовки включає сам процес освоєння тих навичок, які є необхідними для виконання повноважень працівника поліції. Як зазначає Д.В. Швець, первинна професійна підготовка має дві сторони: практичну і теоретичну.

1. «Теоретична сторона первинної підготовки спрямована на надання слухачу необхідної бази знань, на яку буде спиратись у своїх діях майбутній професіонал, та формування у людини певного світогляду. Якщо майбутній правоохоронець не оволодіє необхідними знаннями зі своєї вини або з вини навчального закладу, то потім, приступивши до служби, він буде, як і раніше,

керуватись у своїх діях тим, що він бачив по телевізору або про що читав у книжках. У результаті своєї теоретичної невідповідності полісмен буде неправильно діяти в різних ситуаціях, що може мати прикрі для правоохоронця наслідки: від дисциплінарної аж, навіть, до кримінальної відповідальності» [33].

2. «Практична сторона первинної підготовки формує в майбутнього правоохоронця певну сукупність умінь і навичок, які будуть йому необхідні при безпосередньому виконанні службових завдань та стануть запорукою якісної реалізації прийнятих у різних службових ситуаціях рішень. Без наявності арсеналу практичних навичок правоохоронець просто не зможе ефективно втілити в життя прийняте ним рішення, а деякі вміння навіть можуть зберегти йому життя» [33]. На справедливий погляд Д.В. Швеця, «саме у збалансованому поєднанні теорії та практики лежить шлях до отримання дійсно ефективною та сучасною системою первинної професійної підготовки, яка за своєю якістю не буде поступатись західним зразкам» [170 с. 108].

В. Бондаренко виділяє професійно-теоретичні та загальнопрофесійні елементи первинної професійної підготовки. «Професійно-теоретична підготовка містить сукупність навчальних дисциплін, які озброюють слухачів знаннями стосовно організаційно-правових основ діяльності Національної поліції, основ кримінального права, кримінально-процесуальної діяльності поліції, превентивної поліцейської діяльності, особливостей документоведення в службовій діяльності, адміністративної відповідальності та провадження в справах про адміністративні правопорушення тощо. Загальнопрофесійну підготовку складають дисципліни, освоєння яких сприяє повноцінному формуванню особистості правоохоронця, наділяє їх знаннями загальноправових дисциплін, стосовно особливостей поведінки з різними категоріями населення (основи конституційного права, верховенство права, толерантність та недискримінація в роботі поліцейських, ефективна

комунікація, професійна етика, стресостійкість, охорона праці, правила та безпека дорожнього руху й ін.). При цьому варіативна частина професійних програм відрізняється, але загальний фонд навчального часу однаковий і становить 260 годин» [12, с. 44].

Первинна професійна підготовка здійснюється відповідно до розуміння потреб Національної поліції у працівниках, які мають певні професійні якості, отже навчальна програма має складатися з тієї інформації та навантажень, які дозволять сформувати відповідні цим якостям компетентності. Так, у Житомирському навчальному центрі підготовки поліцейських первинна професійна підготовка поліцейських здійснюється за освітньою програмою з професії «Поліцейський (за спеціалізаціями)», поліцейські мають оволодіти необхідними компетентностями загальнопрофесійної підготовки (126 год.), до складу якої входять: основи конституційного права, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, антикорупційного законодавства, професійної етики, ефективної комунікації, толерантності та недискримінації, стресостійкості, ефективної взаємодії з населенням на засадах партнерства, запобігання та протидії домашньому насильству, Правил дорожнього руху, охорони праці та безпеки життєдіяльності, документоведення в службовій діяльності. Необхідні компетентності професійно-теоретичної підготовки (172 год.) включають основи: адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, превентивної (профілактичної) поліцейської діяльності, криміналістики та криміналістичної техніки, кримінальної процесуальної діяльності, кримінального права, знання про наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, а також про ознаки наркотичного сп'яніння, інформаційними технологіями та засадами безпеки роботи з інформацією. Необхідні компетентності професійно-практичної підготовки (404 год.) включають: розвиток рухових навичок, оволодіння тактикою комунікації поліцейського, тактикою контакту, прикриття та проведення поверхневої

перевірки, основами тактики патрулювання, оволодіння тактикою дій поліцейських у разі виявлення вибухонебезпечного предмета, тактикою зовнішнього та внутрішнього огляду (обшуку) будівлі, тактикою зупинення транспортного засобу, тактикою евакуації особи (поліцейського) та інше [94].

Отже практична та теоретична сторони підготовки мають бути оптимально поєднані, превалювання однієї частини над іншою не повинно позначитися на якості формування професіоналізму працівника поліції. Теоретична підготовка має включати як знання, які є необхідними для виконання функцій поліції, так знання, що сприяють формуванню моральних якостей особистості поліцейського. Таким чином всі складові мають позитивно позначитися на якості професіоналізму працівника Національної поліції.

«Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» передбачає «можливість проходження такої підготовки згідно з рапортом поліцейського, якого вперше було прийнято на службу в поліції, за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби у зв'язку із обставинами, що не дозволяють на тривалий час виїхати за межі дислокації підрозділу, у якому він призначений на посаду. Дозвіл поліцейському на проходження професійної підготовки без відриву від служби надається кадровим підрозділом апарату Національної поліції за вмотивованим письмовим клопотанням керівництва органу (закладу, установи) поліції» [114]. «Про надання дозволу не пізніше ніж за два робочих дні до початку занять повідомляється заклад, що здійснює професійну підготовку, у якому поліцейському буде організована професійна підготовка за індивідуальним навчальним планом. Поліцейський, який отримав дозвіл на проходження професійної підготовки без відриву від служби, зобов'язаний прибути до закладу, що здійснює професійну підготовку у термін, визначений рознарядкою [114]. Наказом керівника закладу, що здійснює професійну

підготовку, поліцейський зараховується слухачем до навчальної групи із зазначенням «За індивідуальним навчальним планом без відриву від служби». Заклад, що здійснює професійну підготовку, надає поліцейському індивідуальний навчальний план, який містить завдання, необхідні для виконання навчальної програми, установлює строки їх відпрацювання та здійснює контроль за виконанням, а також письмово повідомляє керівництво органу (закладу, установи) поліції, де поліцейський проходить службу, про необхідність його прибуття до закладу, що здійснює професійну підготовку» [114].

«Поліцейському, якому надано дозвіл на проходження професійної підготовки за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби, керівництво органу (закладу, установи) поліції, де він проходить службу, створює умови для самостійного опанування навчального матеріалу та забезпечує своєчасне його відрядження до закладу, що здійснює професійну підготовку, для участі в проміжному та підсумковому (вихідному) контролі. За таким поліцейським закріплюється наставник з числа осіб керівного складу органу (закладу, установи) поліції, де він проходить службу, який контролює виконання ним завдань, організовує для нього індивідуальні практичні заняття з вогневої, фізичної та тактичної підготовки, які передбачені індивідуальним навчальним планом» [114].

Окремо слід зазначити про останній етап організації первинної професійної підготовки, який полягає у визначенні успішності чи неуспішності її проходження. Розглядуваною Постановою передбачено заборону залучення поліцейських, які не пройшли професійну підготовку, до виконання повноважень поліції, допускати до роботи з інформацією з обмеженим доступом або до будь-якої діяльності, пов'язаної з використанням зброї та спеціальних засобів (крім навчальних та тренувальних занять під час проходження професійної підготовки). Що ж до слухачів, які успішно пройшли професійну підготовку, то для них

передбачено отримання довідки про закінчення первинної професійної підготовки, яка долучається до їх особової справи [114]. Серед підстав дострокового відрахування із закладів, що здійснюють професійну підготовку, передбачено: «невиконання навчального плану (отримання незадовільної оцінки під час повторного проходження проміжного контролю з навчальних дисциплін (предметів), непроходження навчальної практики або ненадання матеріалів за результатами її проходження). Повторне проходження проміжного контролю проводиться протягом десяти робочих днів після отримання незадовільної оцінки; за отримання незадовільної оцінки за результатами підсумкового (вихідного) контролю» [114]. Таким чином, можна зробити висновок про «наявність обов'язкового підсумкового (вихідного) контролю як умову отримання такої довідки незалежно від того, чи отримував відповідні знання та навички поліцейський у самому закладі, чи поза його межами за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби. Як приклад, Житомирським навчальним центром підготовки поліцейських з метою об'єктивної оцінки знань та здібностей слухачів навчальною програмою передбачено складання комплексного іспиту з предметів, з яких вони вже успішно склали проміжний контроль» [94]. При цьому змістом довідки про закінчення первинної професійної підготовки не передбачено оцінка ступеню якості проходження такої підготовки.

«Організація підготовки у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання як вищий рівень професійної підготовки працівників поліції також складається з підготовки, основної та підсумкової частини. Підготовка здійснюється відповідно до Порядку добору, направлення і зарахування на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для МВС» [119]. До ЗВО «приймаються громадяни України (далі - особи), які постійно проживають на території України на законних підставах, мають відповідний освітній ступінь

(освітньо-кваліфікаційний рівень) та виявили бажання здобути вищу освіту» [119].

На етапі добору на навчання комплектуючі органи доводять до відома кандидатів вимоги цього Порядку, «проводять з ними роз'яснювальну роботу щодо свідомого обрання спеціальності та спеціалізації підготовки, особливостей умов навчання. Особи, які мають військові або спеціальні звання та виявили бажання навчатися у ЗВО, подають рапорт, інші особи – звертаються з письмовою заявою до комплектуючого органу за місцем постійного проживання» [119]. «Підготовчий етап організації професійної підготовки у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання включає також проведення конкурсу, спеціальні умови щодо участі у конкурсному відборі під час вступу для здобуття вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти, а також зарахування на навчання. Зокрема строки проведення відповідних процедур зарахування кандидатів на навчання на денну форму навчання на основі повної загальної середньої освіти визначаються умовами прийому на відповідний рік та правилами прийому. Рейтингові списки кандидатів на навчання формує приймальна комісія ЗВО. Офіційним повідомленням про надання рекомендацій до зарахування вважається оприлюднення відповідного рішення на стендах приймальних комісій ЗВО. Рекомендованим до зарахування кандидатам на навчання можуть надсилатись повідомлення засобами електронного або мобільного зв'язку відповідно до правил прийому» [119]. Зарахування кандидатів на навчання ознаменовує початок безпосереднього процесу професійної підготовки працівників поліції щодо набуття певного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Закон України «Про професійний розвиток працівників» «визначає професійне навчання працівників як процес цілеспрямованого формування у працівників спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно

виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва» [126].

Професійна підготовка у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання системи МВС спрямована на цілеспрямоване формування у осіб системи знань та вмінь, що відповідають певному освітньо-кваліфікаційному рівню визначеній спеціальності та задовольняють потреби Національної поліції. Метою професійної підготовки у таких закладах є формування у осіб, які приступили до освітнього процесу, відповідності вимогам, що пред'являються до працівників Національної поліції. Зокрема на думку Є.І. Матвієнко та В.О. Кир'янової, працівники підрозділів Національної поліції мають відповідати таким рівням підготовленості: 1) бути психічно стійким до зовнішніх проявів небезпеки; 2) вміти оперативно аналізувати обстановку, стан і поведінку правопорушників; 3) в рамках законодавства використовувати різноманітні тактичні прийоми, засоби індивідуального та фізичного впливу; 4) при цьому намагатися одночасно своїми діями не викликати негативні емоції з боку навколишніх громадян, та найголовніше бути якісно фізично підготовленим. Також найбільш важливим у професійному відборі майбутніх поліцейських є їх теоретична підготовленість при вступі до ВНЗ, або безпосередньо призначення на посаду до органу національної поліції [78]. А. Гаркуша підкреслює той факт, що лише спеціалізовані заклади можуть підготувати реально висококваліфікованих працівників, адже саме відомча освіта виховує у курсанта стійкість до усіх життєвих перешкод, готує його до вирішення службових задач [28].

На особливій актуальності підготовки фахівців поліцейських закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання системи МВС наголошує В.В. Романюк. Автор зазначає, що військова агресія російської федерації

проти України стала поштовхом до пошуку нових підходів у підготовці правоохоронців, починаючи з їх відбору до закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС України, і завершуючи здобуття ними достатнього рівня компетентності. Війна ще раз довела, що до неї необхідно готуватися завчасно, тим більше за наявності ворога, з яким є спільні кордони. Крім необхідної теоретичної підготовки з різних галузей знань, кваліфікований випускник ЗВО МВС повинен мати базові практичні навички із застосування отриманих знань і в умовах воєнного стану. У свою чергу, зазначені заклади вищої освіти повинні бути мобільними в підготовці кваліфікованих кадрів не тільки в мирний час. Володіння знаннями положень як кримінального, так і кримінального процесуального права в умовах воєнного стану дозволяє правоохоронцям відповідним чином реагувати на кримінальні правопорушення, вчинені під час воєнного стану [133, с.155].

Завершальним підсумком підготовки працівників поліції у вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання є оцінка результатів їх навчання за встановленими формами. Така оцінка має вагоме значення для подальшої долі випускників. Так, до підстав відрахування курсанта (слухача) з ЗВО окрім іншого віднесено невиконання навчального плану (незадовільне складання іспитів і заліків протягом семестру (триместру); отримання під час екзаменаційної сесії чи перескладання модулів (модульних контролів) більше двох незадовільних оцінок; отримання незадовільної оцінки під час складання державного екзамену, при захисті дипломної роботи або результатів практики; у разі повторного невиконання програми практики, отримання негативного висновку про якість її відпрацювання) [117]. До того ж оцінка якісного оволодіння знаннями має вагоме значення при розподілі випускників. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» розподіл випускників вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, які навчаються на денній

формі навчання за державним замовленням, здійснюється комісіями з персонального розподілу з урахуванням інтересів служби відповідно до набутої випускником кваліфікації, спеціальності та спеціалізації [117].

Вагоме значення для реалізації таких принципів освітньої діяльності, як «сприяння навчанню впродовж життя» та «сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя» у професійній підготовці працівників поліції є забезпечення набуття ними післядипломної освіти підвищення кваліфікації.

«Положенням про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» визначено, що «метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб працівників поліції в особистому професійному зростанні, забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати свої функції» [115]. «Підготовка до проходження працівниками поліції професійної підготовки в межах післядипломної освіти включає формування державного замовлення згідно виділених бюджетних коштів на фінансування цього виду освітньої діяльності. Навчальні заклади, що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, які щороку до 01 липня року, що передує плановому, на підставі заявок, отриманих від замовників, складають проекти планів-графіків короткострокового підвищення кваліфікації працівників поліції та подають їх до кадрового підрозділу центрального органу управління Національної поліції України для подальшого їх затвердження та формування пропозицій до обсягів державного замовлення» [115].

Безпосередня професійна підготовка, зокрема підвищення кваліфікації, здійснюється в процесі навчання як набуття працівниками поліції нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань. Вищезазначеним Положенням встановлено два види підвищення кваліфікації

працівників поліції: підвищення кваліфікації за професійними програмами (довгострокове) – «проводиться для працівників поліції, яких зараховано до кадрового резерву; короткострокове підвищення кваліфікації (спеціалізовані навчальні курси, тематичні семінари, семінари-практикуми, семінари-тренінги, інші види). Тривалість довгострокового підвищення кваліфікації визначається програмою обсягом не менше 72 академічних годин. Професійні програми для кожної категорії працівників поліції розробляються НЗ НП та погоджуються з Міністерством внутрішніх справ України» [115]. Як слушно відмічає Д.В. Швець, «при формуванні навчальних груп, складанні навчальних планів, визначенні навчальних тем та форм навчання слід враховувати спеціалізацію працівника поліції, особливості регіону, де він проходить службу, зважено використовувати позитивний зарубіжний освітній досвід підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліцейських» [171, с. 18].

Результати підвищення кваліфікації мають важливе значення для подальшого проходження служби працівниками поліції. Так, згідно «Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» «результати навчання за програмами довгострокового підвищення кваліфікації ураховуються працівникам поліції під час їх атестації для визначення перспектив їх подальшого просування по службі, у тому числі для призначення на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана. Працівники поліції, які під час проходження довгострокового підвищення кваліфікації не виконали відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), можуть бути знову направлені для проходження довгострокового підвищення кваліфікації не раніше ніж через рік» [115].

Разом із цим слід вказати на те, що «за результатами короткострокового підвищення кваліфікації працівникам поліції тим же Положенням передбачено отримання сертифікату про короткострокове

підвищення кваліфікації, форма якого наведена у додатку» [115]. «Змістом типової форми Сертифікату визначається лише який саме тренінг, семінар чи іншу форму короткострокового підвищення кваліфікації відвідав працівник поліції, тобто оцінка здобутих знань та навиків при такому виді підвищення кваліфікації не проводиться, що не можна вважати достатньо доцільним з огляду на значення цього виду професійної підготовки для службової кар'єри працівника поліції» [115].

«Службова підготовка являє собою один з різновидів професійної підготовки працівників поліції, які вже мають певні знання та досвід їх реалізації при практичному виконанні службових завдань, що провадиться з метою актуалізації якісних професійних характеристик працівника поліції сучасним потребам суспільства. Відповідно до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, службова підготовка являє собою систему заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності. Основними завданнями службової підготовки є: підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки; вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України; удосконалення керівним складом органів (підрозділів) поліції, закладів, установ поліції навичок управління поліцейськими» [115].

Б.О. Логвиненко та А.В. Андреев справедливо підкреслюють, що «службова підготовка супроводжує поліцейського протягом усієї його служби в правоохоронній інституції. Також, слід звернути увагу на те, що службова підготовка здійснюється у структурних підрозділах апарату Національної поліції України, територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України, державних установах та навчальних закладів із

специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» [76, с. 31].

До видів службової підготовки в юридичній літературі відносять: «функціональну (яка стосується сфери нормативно-правового забезпечення службової діяльності); загальнопрофільну підготовку, спрямовану на формування психологічної надійності та стійкості, готовності до дій у надзвичайних ситуаціях, а також надання домедичної допомоги в процесі виконання службових завдань; тактичну, спрямовану на формування готовності до дій у ситуаціях з різним ступенем ризику; вогневу, а також фізичну підготовку. Усі види службової підготовки є взаємопов'язаними між собою» [116]. «Кожен з видів підготовки спрямований на вдосконалення тієї чи іншої сфери професійної майстерності працівника поліції, так навчання з фізичної підготовки передбачає формування та вдосконалення в поліцейських: рухових якостей і навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій; витривалості, швидкісних і силових рис, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні під час його затримання, зокрема з подоланням природних і штучних перешкод; навичок самоконтролю за фізичним станом і станом здоров'я в процесі виконання фізичних вправ; практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо» [161, с. 8].

«Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» встановлює «особливе значення оцінки успішності проходження службової підготовки поліцейськими. Ним зазначається, що результати успішності кожного поліцейського обов'язково заносяться у відповідний розділ журналу обліку відвідування та успішності поліцейських зі службової підготовки, який зберігається у особи, відповідальної за ведення обліково-планової документації (особи, яка виконує її обов'язки)» [116]. «Журнал обліку результатів здачі заліків зі

службової підготовки перед призначенням поліцейських на вищі посади та з вогневої підготовки перед закріпленням за поліцейськими вогнепальної зброї ведеться підрозділом професійного навчання, де й зберігається. Результати підготовленості поліцейського за весь період його службової діяльності відображаються в картці обліку професійного навчання, яка зберігається в його особовій справі. Інформація до неї заноситься працівником підрозділу кадрового забезпечення відповідно до даних, поданих підрозділом професійного навчання, відповідальним працівником. Відомості, що містяться в картці, заносяться працівником підрозділу професійного навчання, відповідальним працівником до відповідних електронних форм Освітнього порталу та обов'язково враховуються при атестуванні, направленні поліцейського на навчальні збори, післядипломну освіту» [116].

У підсумку представленого підрозділу дисертаційного дослідження слід узагальнити, що організаційні засади професійної підготовки працівників поліції слід розуміти як сукупність інструментів та засобів неправового характеру, які є необхідними для формування у досліджуваної категорії працівників необхідних вмінь, знань та навичок, які необхідні йому для проходження служби, а також здійснення завдань, які стоять перед Національною поліцією України.

Тож, професійну підготовку працівників поліції в організаційному аспекті доцільно розглядати як цілісний процес з трьома основними елементами його реалізації: 1) підготовчий, який включає планування, направлення працівника поліції на таку підготовку, зарахування до навчальної групи, його розміщення тощо; 2) основний етап включає оволодіння працівником поліції знань, вмінь та навиків, які відповідатимуть його посадовим обов'язкам та мають підвищити рівень ефективності при їх реалізації; 3) контроль підсумкових результатів підготовки здійснюється у формі встановлення рівня оволодіння працівниками поліції відповідними знаннями, вміннями та навичками.

Таким чином, організація професійної підготовки працівників поліції являє собою врегульовану нормами чинного законодавства діяльність уповноважених суб'єктів щодо впорядкованої реалізації процедурних, змістовних та документальних елементів механізму формування у працівників поліції необхідних для ефективного виконання службових обов'язків знань, вмінь та спеціальних навичок відповідно до їх особистих здібностей, професійних характеристик та потреб Національної поліції.

2.4. Правовий статус суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції України

Забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції вимагає належного функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати діяльність у даному напрямку. При цьому кожен із вказаних суб'єктів володіє своїм, особливим правовим статусом. В правовій літературі категорія «правовий статус» має особливо важливе значення для з'ясування ролі та місця того чи іншого суб'єкта у певних правовідносинах. Так, на думку А.В. Панчишина, «правовий статус є складною категорією, що характеризується системністю, універсальністю та комплексністю. Вона відіграє надзвичайно важливу роль в організації суспільних відносин, оскільки, шляхом встановлення прав, обов'язків, а також гарантій їх реалізації, визначає основоположні принципи взаємодії суб'єктів правовідносин та визначає місце конкретного суб'єкта в суспільстві. Правовий статус характеризується чіткою системністю та стабільністю, що, з одного боку, надає суб'єктам відносин певні гарантії реалізації своїх прав, а, з іншого, запобігає зловживанню наданими їм правами» [93, с.97]. Автор підкреслює значення правового статусу для визначення самого змісту суспільних правовідносин.

Подібної думки додержується й І.І. Литвин, який правовий статус «визначає як вид соціального, також визначає становище суб'єкта у соціальній системі, однак лише у тій її частині, яка регулюється правом. Тож, положення суб'єкта та його роль у такій системі врегульовується нормами права, шляхом визначення прав, обов'язків та інших юридично значущих властивостей і характеристик суб'єкта, що у своїй сукупності встановлюють для останнього юридичні форми, порядок та межі реалізації ним своєї суспільно значущої поведінки. Саме завдяки правовому статусу особа включається у систему тих чи інших правовідносин» [75, с.21].

О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко «визначають правовий статус як систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин; до характерних ознак правового статусу, на їх думку, належить: 1) універсальність (він поширюється на всіх суб'єктів); 2) індивідуальність (він відображає індивідуальні особливості людини та її реальне становище у суспільних відносинах); 3) взаємозв'язок із іншими компонентами; 4) системність» [152, с. 366].

А.М. Шульга «підкреслює динамічний, рухливий характер правового статусу особистості. Обсяг прав, свобод і обов'язків особистості змінюється залежно від рівня розвитку (наприклад, економічного) суспільства. Автор виділяє спеціальний правовий статус, який припускає, що обсяг прав, свобод та обов'язків однієї особистості відрізняється від обсягу прав, свобод та обов'язків іншої особистості внаслідок її особливого соціального, службового, майнового, сімейного й будь-якого іншого становища» [176, с.19-20]. Таким чином, правовий статус характеризується динамікою правового регулювання його складових відповідно до руху суспільних інтересів та відносин.

Різні автори залежно від специфіки суспільних відносин виокремлюють й відповідні його змістовні елементи. Р.В. Макаренко

«визначає конституційно-правовий статус особи як складову частину правового статусу особи, який виражається у закріпленій в Конституції системі взаємовідносин між особою та державою, що включає в себе такі складові елементи, як громадянство, конституційні права, свободи і обов'язки та основні принципи конституційно-правового статусу особи, закріплені в Конституції» [77, с.148]. Тобто автор акцентує увагу на приналежності до держави, правах, свободах, обов'язках та принципах їх реалізації.

Складність правових відносин, в яких приймає участь той чи інший суб'єкт, впливає й на зміст його правового статусу, що позначається на його ролі у цих правовідносинах. На думку Р.В. Дмитрика, «правовий статус поліції в Україні є складною системою, внутрішня форма організації якої визначається низкою юридично значущих ознак і властивостей, кожна з яких характеризує певний аспект даного органу влади і які у своїй єдності визначають його юридичне становище (положення) у суспільстві і державі як суб'єкта відповідних правовідносин. Автор до ключових елементів правового статусу Національної поліції відносить: 1) компетенцію, що складається з відповідних предметів відання та повноважень (які є правообов'язками, тобто охоплюють права та обов'язки відповідної функціональної спрямованості); 2) гарантії; 3) відповідальність; 4) принципи» [40, с. 77-78]. На думку І.В. Савельєвої, «адміністративно-правовий статус суб'єктів підготовки кадрів для Національної поліції України – це регламентоване нормами адміністративного права юридичне становище повноважних органів та посадових осіб – суб'єктів адміністративно-правових відносин, що виникають з приводу підготовки кадрів для Національної поліції України та характеризуються наявністю відповідних прав і обов'язків, визначених адміністративно-правовими нормами» [136, с. 64].

Отже, правовий статус суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції – це сукупність визначених нормативно-правовими

актами повноважень (суб'єктивних прав та юридичних обов'язків) учасників правовідносин, що виникають в процесі реалізації діяльності, спрямованої на підготовку поліцейських з метою набуття ними знань, вмінь та навиків, які є необхідними для ефективного виконання передбачених нормами чинного законодавства завдань у правоохоронній сфері.

Розглянемо коло суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції. І.В. Савельєва при дослідженні кола суб'єктів підготовки кадрів для Національної поліції України розрізняє загальних та спеціальних суб'єктів. До загальних авторка відносить: «Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України; до спеціальних – Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство освіти та науки України, Національна поліція України, вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, центри первинної професійної підготовки «Академія поліції», які підпорядковуються вищим навчальним закладам МВС» [136, с. 64-65].

Дійсно такі представники органів державної влади, як: Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів України – здійснюють значний вплив на відносини в сфері професійної підготовки працівників Національної поліції шляхом реалізації своїх повноважень насамперед в нормотворчій сфері. Так, Президент України згідно з «Конституцією забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави, підписує закони, прийняті Верховною Радою України; має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України. Верховна Рада України здійснює прийняття законів, визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля» [62]. «Кабінет Міністрів України вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і

громадянина; розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади» [62]. Наведені Конституційні повноваження дають змогу говорити про участь перелічених органів державної влади у таких сферах, як нормативно-правове регулювання концептуальних засад, що визначають основи правового регулювання професійної підготовки працівників поліції. Разом із цим такі органи не являються безпосередніми учасниками правовідносин, які виникають в сфері професійної підготовки працівників поліції.

До суб'єктів професійної підготовки працівників поліції, що приймають участь у таких правовідносинах, насамперед доцільно віднести Міністерство внутрішніх справ України. Відповідно до Положення про нього Міністерство внутрішніх справ України (МВС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. До кола його повноважень в сфері професійної підготовки працівників поліції віднесено: «визначає основні напрями розвитку освітньої, наукової та науково-технічної діяльності з питань функціонування МВС; забезпечує формування пропозицій до обсягів державного замовлення на підготовку, перепідготовку та післядипломну освіту фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів для МВС, Національної гвардії та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр; забезпечує на базі закладів освіти, що належать до сфери управління МВС, підготовку та професійне навчання кадрів для МВС; установлює порядок добору, направлення та зарахування на навчання до закладів освіти, що належать до сфери управління МВС; установлює порядок організації та строку професійного навчання працівників Національної поліції; здійснює організаційно-методичне супроводження освітнього процесу в закладах освіти, що належать до сфери управління

МВС; проводить моніторинг ефективності та успішності професійної діяльності випускників закладів освіти, що належать до сфери управління МВС; вивчає, аналізує та узагальнює результати освітньої та наукової діяльності закладів та установ, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, розробляє пропозиції із зазначених питань і вносить їх на розгляд відповідних органів; установлює: вимоги до кандидатів на посади ректорів (начальників) вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, їх структурних підрозділів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та порядку їх призначення; порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що належать до сфери управління МВС, Національної гвардії та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр» [113].

Національна поліція України є найбільш зацікавленим суб'єктом професійної підготовки працівників поліції, оскільки від рівня їх підготовленості напряду залежить якість виконання покладених на неї завдань [122]. «Безпосередню участь у професійній підготовці працівників поліції приймають, зокрема, посадові особи органів поліції щодо організації такої підготовки. Відповідно до «Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції ведуть облік поліцейських, яким необхідно пройти професійну підготовку, та організовують їх направлення до закладів, що здійснюють професійну підготовку у строки, визначені розрядкою. Перед направленням поліцейського на професійну підготовку безпосередній керівник зобов'язаний провести його інструктаж щодо дотримання правил службової дисципліни, перевірити наявність однострою за сезоном та службового

посвідчення. Кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції не пізніше ніж за п'ять календарних днів до початку професійної підготовки надсилають до закладів, що здійснюють професійну підготовку, навчальну справу поліцейського» [114]. «Кадровий підрозділ центрального органу управління Національної поліції України формує і подає до відповідного органу пропозиції до обсягів державного замовлення на післядипломну освіту. Керівники структурних підрозділів центрального органу управління Національної поліції України, територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України зобов'язані: забезпечити облік післядипломної освіти працівників поліції підпорядкованих підрозділів та планування їх подальшого навчання; подавати заявки. У разі планування навчання працівників поліції у системі післядипломної освіти поза межами гарнізону їх основного місця несення служби – планувати видатки на їх відрядження; ужити необхідних заходів щодо виконання затверджених планів-графіків та рознарядок післядипломної освіти працівників поліції» [115]. Перелічені норми дають можливість створити уявлення про основну організаційну спрямованість повноважень підрозділів Національної поліції щодо забезпечення професійної підготовки працівників поліції.

Наступним суб'єктом професійної підготовки працівників поліції є безпосередньо самі працівники. Поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу в поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції [122]. Р.В. Дмитрик «розглядає природу адміністративно-правового статусу поліцейського як складну правову категорію, що органічно поєднує у собі елементи адміністративно-правових статусів фізичної особи – громадянина України, поліцейського як службової особи та публічного службовця; наголошено на єдності адміністративно-правового статусу поліцейського; характеристику прав й обов'язків поліцейського, під якими розуміється система визначених на нормативно-правовому рівні юридичних прав (міри можливої поведінки) та юридичних

обов'язків (міри необхідної поведінки), якими наділяється поліцейський з метою реалізації покладених на нього завдань та функцій. Ознаки правового статусу поліцейського в Україні, які встановлюються правовими нормами, пов'язані з чіткою регламентацією правомочностей поліцейського та процедурними аспектами його діяльності» [40, с.21]. В основі правового статусу працівника поліції як суб'єкта професійної підготовки лежать правові норми, які регламентують його участь у цих відносинах.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» на працівників поліції покладено обов'язок проходити підвищення кваліфікації за відповідним напрямом службової діяльності: 1) не рідше одного разу на три роки; 2) перед призначенням на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана [122]. Працівники поліції у відносинах з професійної підготовки реалізують як обов'язки, так і права; зокрема сама служба у Національній поліції є реалізацією конституційного права особи на вільний вибір праці. Права працівників поліції як суб'єктів професійної підготовки в значній мірі регламентуються підзаконними, у тому числі локальними нормативно-правовими актами, які регулюють той чи інший вид проходження професійної підготовки. Наприклад, Положенням про реалізацію права на вільний вибір навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ надається право після ознайомлення з Каталогом вибіркового дисциплін, який розміщений на офіційному сайті Університету, до 15 березня кожного навчального року подати на інститут (факультет, відділ докторантури та аспірантури) свої власноруч написані заяви на ім'я ректора Університету щодо вивчення тих чи інших вибіркового дисциплін. Здобувач вищої освіти, який із поважної причини, підтвердженої документально (хвороба, навчання чи стажування в освітніх і наукових установах іноземних держав, призов на військову службу, академічна відпустка тощо), був відсутній протягом визначеного терміну та не подав заяву на вивчення

вибіркових навчальних дисциплін має право зробити такий вибір протягом першого тижня після того, як він приступив до навчання. Здобувач вищої освіти, який знехтував своїм правом вибору навчальних дисциплін, буде записаний на вивчення тих навчальних дисциплін, які інститут (факультет, відділ докторантури та аспірантури) вважатиме необхідними для оптимізації формування груп [102].

Також слід звернути увагу на відповідальність працівників поліції у відносинах з проходження ними професійної підготовки. Так, «Положенням про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» передбачено такі підстави дострокового відрахування слухачів із закладів, що здійснюють професійну підготовку, та стосуються його неправомірної поведінки [114].

На думку О.П. Клипа, поняття адміністративно-правового статусу об'єктивно розкривається через права й обов'язки конкретного суб'єкта правовідносин, чітко регламентовані та закріплені в нормативно-правовому акті. Адміністративно-правовий статус працівника Національної поліції України автор пропонує розуміти як сукупність закріплених у Законі України «Про національну поліцію» прав, обов'язків та гарантій їхньої діяльності [52, с.55]. Перелічені елементи правового статусу поліцейського мають загальний характер і охоплюють також статус працівника поліції як суб'єкта професійної підготовки.

Таким чином, правовий статус працівника поліції як суб'єкта професійної підготовки визначають його права та обов'язки щодо вдосконалення рівня професійної майстерності шляхом здобуття знань, вмінь та навиків під час проходження відповідних його посаді встановлених законом видів професійної підготовки.

Провідну роль у професійній підготовці працівників поліції відіграють суб'єкти, що здійснюють таку підготовку, насамперед, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання. Відповідно до Закону України «Про

вищу освіту» «заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання – заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань» [106].

Більш детально правовий статус закладів вищої освіти із спеціальними умовами навчання, які здійснюють професійну підготовку працівників поліції, надає Положення про вищі навчальні заклади МВС. Згідно якого Вищі навчальні заклади Міністерства внутрішніх справ України «є державними навчальними закладами, які підпорядковані МВС, засновані і діють згідно із законодавством України, реалізують відповідно до наданої ліцензії (ліцензій) освітньо-професійні програми підготовки фахівців за певними освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечують навчання, виховання та професійну підготовку осіб з урахуванням нормативних вимог у галузі вищої освіти з метою задоволення освітніх потреб особи, суспільства і держави, а також здійснюють наукову і науково-технічну діяльність. Головними завданнями цих закладів є: освітня діяльність з підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та спеціалізації фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів згідно зі стандартами вищої освіти; виконання державного замовлення та угод на підготовку фахівців з вищою освітою; наукова, науково-педагогічна, науково-практична, науково-технічна і культурно-виховна діяльність; підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів для МВС та їх атестація; спеціальна курсова підготовка; довузівська профорієнтаційна підготовка учнів шкіл, ліцеїв, гімназій та

інших загальноосвітніх навчальних закладів, а також інших осіб, які мають право вступу до ВНЗ» [111].

Специфічними умовами навчання, на думку Б. О. Логвиненко та А.В. Андреєва, «можна вважати особливі вимоги, що встановлюються державними органами, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, та стосуються певних обмежень і привілеїв на всіх етапах навчання (вступ, навчальний процес та випуск)» [76, с.16-17]. До складових специфічних умов ВНЗСУН, які здійснюють підготовку кадрів для Національної поліції (поліцейських), включено: «1. Відповідний рівень психічного і фізичного здоров'я (перевірка стану здоров'я ВЛК, щорічні медичні профілактичні огляди); 2. Визначений рівень спортивної підготовки (залежно від групи здоров'я та форми навчання); 3. Професійна мотивація (налаштованість на службу в поліції, творчий конкурс, співбесіда); 4. Забезпечення внутрішньоорганізаційних потреб вищого навчального закладу (несення служби у формі добових нарядів та господарських робіт); 5. Особливі умови проживання та організації навчального процесу (казармений режим, табірний збір, навчальні збори та стрільби); 6. Особливий статус перемінного складу (курсантів, слухачів); 7. Особливий порядок розподілу і направлення для подальшого проходження служби в органах Національної поліції (призначення на посаду після завершення навчання і попереднього розподілу)» [76, с.16-17].

До особливостей діяльності закладу вищої освіти МВС Л. І. Миськів відносить: мету його утворення та діяльності; специфічний характер завдань, функцій та повноважень вищого навчального закладу; його організаційно-штатною структуру; спеціальний порядок утворення, реорганізації та ліквідації; характер зовнішніх та внутрішньо-організаційних взаємозв'язків; особливий статус суб'єктів навчально-виховного процесу; систему управління вищого навчального закладу МВС, його специфічними формами

та методами; характер та види адміністративно-правових відносин, які складаються під час його діяльності [81, с.8].

Закон України «Про вищу освіту» передбачає низку принципів, прав та обов'язків, які мають розповсюджуватися на всі заклади вищої освіти, включно з закладами зі специфічними умовами навчання МВС. Такими принципами є: «1) автономії та самоврядування; 2) розмежування прав, повноважень і відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить заклад вищої освіти, органів управління закладу вищої освіти та його структурних підрозділів; 3) поєднання колегіальних та єдиноначальних засад; 4) незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти)» [106].

Серед прав закладів вищої освіти передбачені такі: «розробляти та реалізовувати освітні (наукові) програми в межах ліцензованої спеціальності; самостійно визначати форми навчання та форми організації освітнього процесу; обирати типи програм підготовки бакалаврів і магістрів, що передбачені Міжнародною стандартною класифікацією освіти; приймати на роботу педагогічних, наукових, науково-педагогічних та інших працівників; формувати та затверджувати власний штатний розпис відповідно до законодавства; запроваджувати рейтингове оцінювання освітніх, мистецьких, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень учасників освітнього процесу; утворювати, реорганізовувати та ліквідовувати свої структурні підрозділи; провадити видавничу діяльність, зокрема видавати підручники, навчальні посібники і наукові праці, а також розвивати власну поліграфічну базу; брати участь у роботі міжнародних організацій; запроваджувати власну символіку та атрибутику та ін.» [106].

Крім загальних прав закладів вищої освіти, заклади із спеціальними умовами навчання МВС відповідно до Положення про вищі навчальні заклади МВС також мають права: «залучати на умовах сумісництва

(погодинної оплати) провідних діячів науки і техніки України, провідних фахівців органів внутрішніх справ, Національної гвардії України для проведення навчальної та наукової роботи; створювати тимчасові творчі колективи для виконання договірних робіт з розроблення науково-технічної продукції, у тому числі за участю працівників практичних підрозділів органів внутрішніх справ, Національної гвардії України; підтримувати міжнародні зв'язки в галузі правоохоронної діяльності та науки; розробляти пропозиції щодо вдосконалення організаційно-штатної структури ВНЗ; здійснювати видання та реалізацію навчальної, наукової і методичної літератури; видавати наукові та науково-методичні журнали, інформаційно-аналітичні збірники, інші періодичні та одноразові видання» [106].

До загальних обов'язків закладів вищої освіти, які передбачені Законом України «Про вищу освіту», відноситься: «1) вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності; 2) мати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, у тому числі затверджену політику забезпечення дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності (кодекс академічної доброчесності); 3) створювати необхідні умови для здобуття вищої освіти особами з особливими освітніми потребами; 4) оприлюднювати на офіційному веб-сайті, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб інформацію про реалізацію своїх прав і виконання зобов'язань; 5) здійснювати освітню діяльність на засадах студентоцентрованого навчання» [106].

В основу правового статусу суб'єктів, які здійснюють професійну підготовку працівників поліції, доцільно віднести: завдання, принципи (загальні та спеціальні), обумовлені ними права та обов'язки, а також відповідальність. Подібної думки дотримується й В.В. Аброськін, який

пропонує розглядати адміністративно-правовий статус закладів вищої освіти МВС України «як стан державної юридичної особи, набутий із додержанням норм законодавства, що забезпечує певний обсяг прав, обов'язків та відповідальності, спрямованих на забезпечення освітньої, наукової, науково-технічної, методичної, організаційної та інших видів діяльності на певних рівнях вищої освіти у відносинах з органами державної влади й управління, здобутий з метою забезпечення процесу підготовки фахівців для потреб системи МВС України» [1, с. 15].

Д.О. Поштарук наголошує на тому, що «чинне Положення про вищі навчальні заклади МВС потребує докорінних змін, які тісно взаємопов'язані із загальним процесом реформування вищої освіти взагалі та організації діяльності вищих навчальних закладів МВС України – зокрема. Насамперед ці зміни пов'язані з реформуванням системи та чіткою регламентацією діяльності з надання освітніх послуг вищими навчальними закладами МВС» [104, с. 464]. З такою пропозицією автора неможливо не погодитися. Зокрема п. 1.4 Розглядуваного Положення до ВНЗ МВС відносить навчальні заклади таких типів: університети, академії, інститути, коледжі, училища [111], тоді як Закон України «Про вищу освіту» до типів закладів вищої освіти відносить: університет; академія, інститут; коледж [106].

Також Д.О. Поштарук справедливо вважає, що норма п. 3.6 Положення про вищі навчальні заклади МВС «...до складу ВНЗ можуть входити філії (інститути, факультети) як їх структурні, територіально відокремлені підрозділи, які самостійно здійснюють навчальну, методичну, виховну та науково-дослідну роботу за окремими напрямками (спеціальностями) підготовки або освітньо-кваліфікаційними рівнями» потребує подальшої конкретизації з метою чіткої правової регламентації меж, порядку та способу самостійного здійснення територіально відокремленими структурними підрозділами перелічених напрямів роботи. Крім того, загальна норма про те, що «структурні підрозділи можуть мати окремі права юридичної особи» має

бути деталізована в цьому Положенні або в окремому підзаконному нормативно-правовому акті [104, с.467]. Також доцільно більш чітко регламентувати діяльність центрів первинної підготовки поліцейських, наприклад, Державний заклад професійної (професійно-технічної) освіти зі специфічними умовами навчання «Житомирська академія поліції», який здійснює первинну професійну підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, професійне (професійно-технічне) навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації поліцейських, участь в організації та проведення окремих форм службової підготовки [150].

Отже, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що коло суб'єктів, які здійснюють професійну підготовку працівників поліції найбільш доцільно поділити на такі групи:

- по-перше, суб'єкти, які безпосередньо зацікавлені у якісних кадрах, тобто замовники такої підготовки, – відповідні підрозділи Національної поліції України. Особливість правового статусу вказаної групи суб'єктів обумовлена тим, що їх повноваження у даному контексті спрямована на виявлення осіб, які мають бажання пройти професійну підготовку, та подальшої організації направлення таких осіб до проходження відповідної підготовки;

- по-друге, безпосередньо працівники поліції, які: а) мають намір проходити службу в органах та підрозділах поліції; б) вже є працівниками Нацполіції та бажають просуватись по кар'єрній сходах. Зміст правового статусу вказаних суб'єктів складають права та обов'язки щодо проходження професійної підготовки: дотримання дисципліни, відвідання занять, тренінгів, семінарів, складання поточного та підсумкового контролю, а також відповідальність за порушення дисциплінарних вимог та обов'язків;

- по-третє, суб'єкти, які здійснюють професійну підготовку поліцейських. До кола таких інституцій віднесено: заклади вищої освіти зі спеціальними умовами навчання; центри підготовки поліцейських, тощо.

Правовий статус цієї групи суб'єктів складають повноваження в сфері організації передачі знань, формування вмінь та навиків у працівників поліції, проведення контролю засвоєння таких знань, вмінь та навиків, а також документування відповідно до встановлених форм.

Висновки до Розділу 2

Узагальнено, що правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України здійснюється за допомогою різноманітних нормативно-правових актів, які можна класифікувати наступним чином:

1) за сферою правового регулювання слід виділяти нормативно-правові акти: а) спрямовані здійснюється регулювання професійної підготовки працівників поліції, б) загальні, які стосуються врегулювання загальних питань освітньої діяльності; в) спеціалізовані, що враховують специфіку професійної підготовки працівників поліції, у тому числі рівнів, за якими відбувається така підготовка;

2) за юридичною силою: а) основний закон (Конституція України), норми якого визначають найбільш важливі засади регулювання професійної підготовки всіх правоохоронців, в тому числі й поліцейських; б) міжнародні нормативно-правові акти, які серед іншого закріплюють право кожного на засадах недискримінації реалізувати своє право на професійну освіту, а також конкурсний підхід до отримання професійної підготовки на основі оцінки відповідності встановленим національним законодавством вимогам; в) законотвірчі акти, що спрямовані на регулювання діяльності Національної поліції України взагалі, а також професійної підготовки поліцейських, зокрема; г) підзаконні нормативно-правові акти, серед яких особливе місце займають накази МВС та Національної поліції України.

Констатовано, що ключове місце в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України відводиться саме нормам адміністративної галузі права, адже саме за їх допомогою: по-перше, визначається правовий статус Нацполіції, її завдання та функції, що в свою чергу обумовлює напрямку та специфіку підготовки поліцейських; по-друге, закріплюються правові основи функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати підготовку, досліджуваної категорії правоохоронців; по-третє, розкриваються організаційні засади підготовки поліцейських; по-четверте, встановлюються ключові гарантії для осіб, які проходять підготовку у ЗВО зі специфічними умовами навчання.

Підкреслено, що кожен етап проходження служби працівниками Національної поліції України впливає на організацію навчання, виховання та розвитку особистості поліцейських, а також зумовлює специфіку порядку набуття і удосконалення ними своїх вмінь та знань. Особливості професійної підготовки проявляються вже на початку служби, а саме в момент прийняття на роботу до органів та підрозділів НПУ.

Відмічено, що навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є відмінним від первинної професійної підготовки. В першу чергу, діяльність подібних ЗВО направлена на надання відповідного рівня вищої освіти, у зв'язку із чим підготовка осіб в них включає в себе широкий спектр теоретичних дисциплін диктованих академічними стандартами. Окрім цього, ЗВО готують різне коло осіб, починаючи від вже працюючих у підрозділах Національної поліції, так і інших громадян, які не мають відповідного освітнього ступеню.

Аргументовано, що службова підготовка характеризується такими ключовими особливостями: по-перше, її організація та контроль є централізованими на рівні кожного органу та підрозділу Національної поліції України, а відповідальним за це визнається уповноважений керівник; по-друге, перевірка знань та вмінь зі службової підготовки відбувається

диференційовано, тобто, як на етапі просування по службі, так і під час виконання поліцейськими службових завдань; по-третє, службова підготовка передбачає використання матеріально-технічної бази з метою якісного та глибокого практичного навчання, розвитку і виховання поліцейських; по-четверте, на відміну від первинної професійної підготовки та навчання у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, службова підготовка не передбачає отримання якогось кваліфікаційного рівня або документу для можливості працювати в поліції в цілому. Службова підготовка спрямовується на систематичну перевірку, закріплення та удосконалення професійних знань та навичок, які поліцейські використовують у процесі поточної службової діяльності.

Акцентовано увагу на тому, що головними умовами післядипломної освіти поліцейських є наявність державного замовлення, іншими словами, «попиту» у додатковій підготовці поліцейських кадрів та фінансових ресурсів для її організації. При цьому, кожна складова післядипломної освіти вирізняється власним набором особливостей в межах окремих етапів службової кар'єри співробітників НПУ.

Виокремлено наступні особливості реалізації професійної підготовки поліцейських з огляду на окремих етапах їх службової кар'єри:

1) початок службової кар'єри поліцейського вимагає його первинної професійної підготовки, яка націлена на надання знань та вироблення вмінь вузького, зокрема поліцейського профілю. Даній підготовці підлягають особи, які вперше прийняті на службу в поліцію шляхом проведення конкурсного відбору. Альтернативою є вступ у заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України в яких особа отримує не тільки первинну підготовку, але й відповідний ступень вищої освіти. При цьому, вступ до подібних навчальних закладів не є обов'язковим та доступний як цивільним фізичним особам, які бажають

проходити службу в поліції, так і вже діючим поліцейським, які прагнуть підвищити або отримати вищу освіту;

2) протягом всього процесу служби кожен поліцейських проходить службову підготовку – систематичний процес перевірки знань, вмінь та навичок. Службова підготовка організовується і контролюється локально в кожному окремому органі поліції, передбачає систематичне та безперервне удосконалення навичок, знань та вмінь поліцейських, а також їх постійну перевірку у різноманітних формах, затверджених відомчою нормативно-правовою базою;

3) залежно від умов службової діяльності виникає необхідність направлення поліцейського на післядипломну освіту. Кожна складова післядипломної освіти передбачає оновлення знань і професійних навичок. Спеціальними умовами, які визначають необхідність реалізації цього різновиду професійної підготовки є: формування кадрового резерву; підвищення по службі, у тому числі у зв'язку із зайняттям керівної посади; переміщення на посаду де потребуються додаткові спеціальні навички чи вміння; необхідність вивчення та імплементації в роботу новітніх правоохоронних, правозастосовних та інших практик здійснення поліцейської діяльності; законодавчі зміни процесів та процедур реалізації покладених на Національну поліцію України завдань і таке інше.

Наголошено, що практична та теоретична сторони підготовки мають бути оптимально поєднані, превалювання однієї частини над іншою не повинно позначитися на якості формування професіоналізму працівника поліції. Теоретична підготовка має включати як знання, які є необхідними для виконання функцій поліції, так знання, що сприяють формуванню моральних якостей особистості поліцейського. Таким чином всі складові мають позитивно позначитися на якості професіоналізму працівника Національної поліції.

Узагальнено, що організаційні засади професійної підготовки працівників поліції слід розуміти як сукупність інструментів та засобів неправового характеру, які є необхідними для формування у досліджуваної категорії працівників необхідних вмінь, знань та навичок, які необхідні йому для проходження служби, а також здійснення завдань, які стоять перед Національною поліцією України.

Відмічено, що професійну підготовку працівників поліції в організаційному аспекті доцільно розглядати як цілісний процес з трьома основними елементами його реалізації: 1) підготовчий, який включає планування, направлення працівника поліції на таку підготовку, зарахування до навчальної групи, його розміщення тощо; 2) основний етап включає оволодіння працівником поліції знань, вмінь та навиків, які відповідатимуть його посадовим обов'язкам та мають підвищити рівень ефективності при їх реалізації; 3) контроль підсумкових результатів підготовки здійснюється у формі встановлення рівня оволодіння працівниками поліції відповідними знаннями, вміннями та навичками.

Встановлено, що організація професійної підготовки працівників поліції являє собою врегульовану нормами чинного законодавства діяльність уповноважених суб'єктів щодо впорядкованої реалізації процедурних, змістовних та документальних елементів механізму формування у працівників поліції необхідних для ефективного виконання службових обов'язків знань, вмінь та спеціальних навичок відповідно до їх особистих здібностей, професійних характеристик та потреб Національної поліції.

З'ясовано, що правовий статус суб'єктів професійної підготовки працівників Національної поліції – це сукупність визначених нормативно-правовими актами повноважень (суб'єктивних прав та юридичних обов'язків) учасників правовідносин, що виникають в процесі реалізації діяльності, спрямованої на підготовку поліцейських з метою набуття ними знань, вмінь та навиків, які є необхідними для ефективного виконання

передбачених нормами чинного законодавства завдань у правоохоронній сфері.

Констатовано, що коло суб'єктів, які здійснюють професійну підготовку працівників поліції найбільш доцільно поділити на такі групи:

- по-перше, суб'єкти, які безпосередньо зацікавлені у якісних кадрах, тобто замовники такої підготовки, – відповідні підрозділи Національної поліції України. Особливість правового статусу вказаної групи суб'єктів обумовлена тим, що їх повноваження у даному контексті спрямована на виявлення осіб, які мають бажання пройти професійну підготовку, та подальшої організації направлення таких осіб до проходження відповідної підготовки;

- по-друге, безпосередньо працівники поліції, які: а) мають намір проходити службу в органах та підрозділах поліції; б) вже є працівниками Нацполіції та бажають просуватись по кар'єрній сходинці. Зміст правового статусу вказаних суб'єктів складають права та обов'язки щодо проходження професійної підготовки: дотримання дисципліни, відвідання занять, тренінгів, семінарів, складання поточного та підсумкового контролю, а також відповідальність за порушення дисциплінарних вимог та обов'язків;

- по-третє, суб'єкти, які здійснюють професійну підготовку поліцейських. До кола таких інституцій віднесено: заклади вищої освіти зі спеціальними умовами навчання; центри підготовки поліцейських, тощо. Правовий статус цієї групи суб'єктів складають повноваження в сфері організації передачі знань, формування вмінь та навиків у працівників поліції, проведення контролю засвоєння таких знань, вмінь та навиків, а також документування відповідно до встановлених форм.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід професійної підготовки поліцейських та можливості його використання в Україні

Реформування правоохоронних органів держави концентрує в собі різні правові та організаційні процеси спрямовані на побудову нової нормативно-правової основи діяльності цих відомств та забезпечення правильної і ефективної координації роботи їх представників. Одним з найважливіших аспектів реформування завжди є дослідження зарубіжного досвіду. Це дозволяє побачити, яким чином забезпечено роботу правоохоронних органів на території інших держав, виділити позитивні приклади цього досвіду для використання в українських реаліях, а також заздалегідь позбутись явно негативних чинників, які деструктивно впливають на внутрішню систему забезпечення правопорядку в країні. Водночас, дослідження зарубіжних підходів ефективно не тільки в розрізі удосконалення правоохоронного сектору в цілому, але й окремих складових роботи органів, які входять до системи правоохоронних органів, наприклад, Національної поліції України. На сьогоднішній день існує багато позитивних іноземних прикладів професійної підготовки поліцейських, які потребують детального вивчення та аналізу з метою подальшого перейняття [32].

Так, з моменту ліквідації застарілих, радянсько-орієнтованих органів внутрішніх справ та формування Національної поліції України, взірцем у питанні підготовки поліцейських став досвід декількох країн, однією з яких виступають Сполучені Штати Америки (далі – США). Досвід США у питанні підготовки кадрів поліції цікавий, у першу чергу, тим, що в цій країні відсутня централізована система поліцейських органів. Кожен штат має своє

поліцейське управління, незалежне від інших. Причому в різних штатах структура поліцейських управлінь може досить помітно відрізнятись. Законодавством США повноваження поліції визначені як права, передані державою або муніципальним урядом для здійснення законодавчого регулювання цивільних інтересів, захисту безпеки, здоров'я і всього, що стосується громадян, а також для проведення превентивної діяльності щодо кримінальних злочинів, масових виступів і заворушень, пов'язаних з ними. Поліція Сполучених штатів Америки представлена великою різноманітністю організаційних форм, функцій і повноважень, якими володіють окремі поліцейські організації. Цю існуючу множинність організацій за загальними ознаками можна звести до наступних груп: поліцейські організації федерального уряду, що входять в департамент юстиції, казначейство, департамент пошти, міністерство оборони; поліцейські організації штатів; шерифи і очолювані ними агентства в графствах; поліцейські агентства міст і селищ міського типу; поліція підприємств і промислових корпорацій. Основне навантаження по охороні громадської безпеки та порядку припадає на поліцію штатів і міст. Начальник місцевого поліцейського органу – комісар, суперінтендант або шеф поліції – зазвичай призначається мером, головою міста або місцевим законодавчим органом, а іноді вибирається шляхом всенародного голосування. На рівні округу глава поліцейського управління зазвичай зветься «шериф». Шерифи майже повсюдно обираються на цю посаду і отримують право призначати заступників. Адміністрація шерифа також займається утриманням окружної в'язниці і забезпеченням безпеки залу суду [11; 137, с.375-376].

Децентралізованість системи поліцейських установ впливає на особливості професійної підготовки їх представників. Питання навчання поліцейських має велике значення на території держави, що проявляється у обсягах фінансування та великій системі навчальних закладів з підготовки працівників поліцейських органів. Зокрема, в США існують як самостійні

поліцейських заклади навчання, так і ті, що функціонують при цивільних університетах. Для відбору кандидатів на навчання та для проходження подальшої служби в правоохоронних органах передбачені певні критерії. Наприклад, абітурієнти вже повинні мати певний освітній рівень, тобто, їх підготовка та набуття ними професійних навичок відбувається на базі набутої раніше освіти та концентрується на навчанні саме професійним, вузько спрямованим спеціальним дисциплінам [169, с.15].

«Особи, які виявили бажання влаштуватися на роботу в поліцію Сполучених Штатів Америки, мусять мати сертифікат із закінчення курсів з таких дисциплін: правозастосування; відправлення правосуддя; психологія; адвокатура; історія Сполучених Штатів Америки; громадське управління; англійська мова; правові відносини; соціологія; торгове право. Кандидати, які завершили навчання в школі і бажають після досягнення 21-річного віку вступити на поліцейську службу, мають можливість пройти стажування в поліції» [35]. З такою категорією кандидатів проводять заняття досвідчені інструктори. Підготовка включає в себе заняття за Конституцією і громадянськими правами, законами штатів і постановами муніципальних органів, положеннями з розслідування нещасних випадків тощо. Практикується патрулювання, регулювання руху, навчання володіння вогнепальною зброєю, прийомів особистої безпеки, правил поведінки в екстремальних ситуаціях [173, с.94].

При цьому, незважаючи на децентралізацію поліцейської системи та системи навчальних закладів, певні стандарти професійної підготовки поліцейських в межах штатів на території США існують. Зокрема, «у штаті Каліфорнія в 1959 році була створена Комісія з стандартів і підготовки поліцейських в мирний час, завдання якої полягало в стандартизації вимог для поліцейських відомств у межах штату. Після цього у всіх штатах були створені подібні відомства і системи навчання. Оскільки в США муніципальна влада згідно з законом формується владою штатів, то самі

штати контролюють їхні повноваження, в тому числі поліцейські, визначаючи їх в професійних статутах. Як правило, комісії з навчання та підготовки поліцейських розробляють стандарти з вербування, перебування на службі та звільнення поліцейських, встановлюють мінімальні вимоги з підготовки кадрів і займаються створенням нових поліцейських дільниць, впровадженням програм навчання та іншими нововведеннями» [51, с.145-146].

Професійна підготовка поліцейських під час безпосередньої служби, найчастіше здійснюється у форматі спеціальних курсів з метою імплементації в роботу правоохоронців нових програм взаємодії з населенням, охорони громадянського порядку, боротьби зі злочинністю і таке інше. Наприклад, у більш ніж двохстах міст США реалізуються програми громадської діяльності патрульної служби поліції. Вони створені для забезпечення активного співробітництва поліції з населенням. Сутність цих програм полягає в тому, що патрульні поліцейські приділяють із своєї восьмигодинної зміни певний час на встановлення та розвиток контактів з громадянами. Найбільш об'ємну в масштабі країни програму громадської діяльності поліції має Нью-Йорк. Кожен поліцейський, зайнятий у програмі, попередньо проходить курс в одному із навчальних семінарів у Академії поліції штату Мічиган, консультується з керівниками поліцейських дільниць, які працюють за програмами, спостерігає у судово-виконавчих органах за плином справ, і тільки після цього адаптує програму комунікації до вимог своєї дільниці [25, с.128].

На перший погляд, досвід США має свої недоліки, пов'язані, передусім, із децентралізованою структурою поліцейських органів. «По суті, за таких умов в країні в кожному Штаті функціонують різні поліцейські установи, робота яких будується за декларованими кожним окремим штатом правилами. Разом із цим, в подібному підході мають свої переваги. Перш за все, це дозволяє більш ефективно готувати поліцейських до локальних

викликів, які виникають безпосередньо в межах території де їм прийдеться працювати протягом своєї кар'єри. За таких умов вся професійна підготовка кожного окремого поліцейського орієнтується на вирішення проблем, важливих саме для населення адміністративних меж поліцейського органу, що робить виконання завдань соціально орієнтованими. По-друге, вимога щодо наявності освіти, дозволяє відбирати до поліції готових фахівців, які мають певний життєвий досвід, мінімальний набір навичок та потребують лише набуття професійних знань. По-третє, позитивний є досвід поточної професійної підготовки поліцейських в США, який відбувається в процесі їх службової кар'єри у формі проходження курсів. Це дозволяє ознайомлювати поліцейських із новітніми технологіями та методиками виконання поліцейських завдань і вирощувати в них необхідні навички, забезпечуючи таким чином безперервне навчання та розвиток в процесі службової діяльності» [35].

Протилежний довід професійної підготовки поліцейських існує на території Грузії, яка поряд із США стала другим взірцем реформування правоохоронної системи України. На відміну від Штатів, в Грузії структура поліції централізована та має єдину законодавчу основу виражену Законом Грузії «Про поліцію» від 04.10.2013 №1444-П. Відповідно до вказаного акту, поліція є системою правоохоронних органів, які здійснюють виконавчу владу, входять у систему Міністерства внутрішніх справ Грузії, проводять превентивні заходи реагування на правопорушення з метою забезпечення громадської безпеки та правопорядку. До функцій поліції Законом Грузії «Про поліцію» від 04.10.2013 №1444-П віднесено: захист прав та свобод громадян, майна, попередження, розкриття злочинів та інших правопорушень, здійснення досудового розслідування, захист державного кордону, аналіз та розробка стратегії та заходів боротьби зі злочинністю, здійснення дозвільної, ліцензійної та реєстраційної діяльності, забезпечення безпеки дорожнього руху, забезпечення безпеки учасників кримінального

судочинства, боротьба з нелегальною міграцією, здійснення пошуково-рятувальних робіт, реагування на надзвичайні ситуації [88].

Грузинська поліція має налагоджену систему підготовки працівників поліції, що є інтегрованою до європейських моделей підготовки персоналу поліції та включає декілька етапів. «Перший етап передбачає підготовку у спеціальному закладі Грузії – Академії Міністерства внутрішніх справ Грузії. Як зазначають у самому Міністерстві внутрішніх справ Грузії, Академія є юридичною особою публічного права – це поліцейська установа вищої та спеціальної професійної освіти, а також архівної установи, що спеціалізується на підготовці фахівців з вищою та спеціальною професійною освітою для правоохоронної системи, перепідготовки співробітників поліції і підвищення кваліфікації її персоналу. Особи, які успішно пройшли навчання у спеціальному закладі зараховуються на службу в поліцію на відповідну посаду та за яким закріплюється спеціальне звання поліцейського, але з приміткою "на іспитовий строк"» [168, с.59; 167, с.176; 162, с.175; 53, с.52-53].

«Другий етап представляє собою професійну підготовку поліцейського, вдосконалення набутих під час служби умінь та навичок, що знаходять своє відображення під час семінарських занять у випадку підвищення кваліфікації або ж під час занять із службової підготовки. Третій етап підготовки пов'язаний з кар'єрним зростанням поліцейського, намаганням отримати посаду детектива або керівника певного рівня. Четвертий етап навчання здійснюється щодо осіб, які отримали призначення, а в подальшому проходять службу в певних підрозділах поліції, наприклад, в Департаменті центральної кримінальної поліції та в його підрозділах (із боротьби зі злочинним світом, незаконним обігом наркотичних засобів тощо). Останній етап підготовки, пов'язаний з можливістю призначення особи на керівні посади в поліції, це професійна підготовка керівного складу поліції, а також підготовка працівників поліції як управлінців, менеджерів. Зазначимо, що

будь-яка підготовка поліцейського (первинна, спеціальна професійна) здійснюється лише на базі Академії МВС Грузії. Зокрема, у Статуті Академії визначено, напрями її діяльності: підготовка фахівців для спеціальної професійної підготовки, підготовки і перепідготовки кадрів та спеціальних кадрів виконавчої влади, а також співробітників поліцейської системи і служби державної безпеки Грузії; організація і/або тестування відповідних навчальних курсів для підготовки фахівців на основі контракту» [168, с.59; 167, с.176; 162, с.175; 53, с.52-53].

З огляду на виділене можемо вказати, що ключовими особливостями досвіду Грузії в питанні професійної підготовки поліцейських є: 1) визначення безперервного навчання, як необхідного аспекту професійного розвитку протягом всієї кар'єри; 2) централізація професійної підготовки, яка на всіх етапах здійснюється єдиною навчальною установою – Академією Міністерства внутрішніх справ Грузії.

Однак, позитивні приклади зарубіжного досвіду не обмежуються лише США та Грузію. Звернути увагу варто на досвід Канади де цікавим є механізм первинного відбору та підготовки поліцейських. В цій країні поліція представлена двома рівнями органів: федеральна поліція (Королівська канадська кінна поліція (далі – ККП)) та провінційні поліцейські органи. Заходи, що проводяться ККП включають в себе: забезпечення дотримання громадянами федеральних законів країни, в тому числі у сферах: протидії економічним злочинам, шахрайства, незаконного обігу наркотиків, забезпечення цілісності кордонів, боротьби з організованою злочинністю та тероризмом, внутрішньої безпеки держави, надання охоронних послуг членам королівської сім'ї, генерал-губернатору, прем'єр-міністру, членам їх сімей, а також іншим міністрам Корони та працівникам дипломатичних місій. Підготовка кандидатів для підрозділів федеральної поліції здійснюється в Академії ККП розташованій в місті Реджина, яке знаходиться в провінції Саскачеван. Стандартна програма підготовки кадета

складає 6 місяців (24 тижні). Навчання проводиться двома мовами, типовий навчальний день триває з 6.00 ранку до 16.30 вечора, однак в програмі можуть бути передбачені й практичні заходи, що відбуваються після зазначеного часу. Під час перебування в академії на кадетів розповсюджуються суворі дисциплінарні вимоги. Після закінчення закладу, навчання кадета триває ще 6 місяців у практичному підрозділі в рамках інституту наставництва [46].

Діяльність провінційної поліції направлено на підтримання громадського порядку і громадської безпеки, попередження і припинення злочинів та інших правопорушень відповідно до поліцейської юрисдикції, що викладена у законах та муніципальних підзаконних актах, а також затримання злочинців та інших правопорушників. Виконуючи свою місію, поліцейські повинні забезпечувати безпеку людей і майна, захищати права і свободи громадян, проявляти повагу та залишатися уважним до потреб жертв правопорушень, а також співпрацювати із громадськістю при виконанні покладених на поліцію завдань. До провінційної поліції приймаються кандидати трьох груп: особи, що мають початкову поліцейську освіту; особи що колись працювали в поліції або мають навички правоохоронної діяльності; особи, що не мають базової поліцейської освіти [46].

«Професійна підготовка поліцейських провінційного рівня в Канаді здійснюється багатьма навчальними закладами як спеціалізованого, так і загального типу, наприклад: коледжем Монреалю, який надає можливість пройти курс за програмою початкової підготовки поліцейських; Національною школою поліції Квебеку тощо» [46].

Високий ступінь децентралізації поліції впливає на навчання майбутніх фахівців з цієї галузі у Великобританії (далі – ВБ). Система поліцейських органів тут включає в себе, окрім Скотленд-Ярда (англійську кримінальну поліцію), поліцейські департаменти графств, транспортну поліцію, поліцію Північної Ірландії. Кадри поліції готуються в спеціальних навчальних

зкладах МВС, серед яких Поліцейський коледж у Лондоні, Поліцейський коледж у Принстоні, Коледж цивільної оборони, Коледж організації пожежної служби, Коледж техніки протипожежної служби, Коледж служби попередження і застереження правопорушень та інші [79, с.66,67; 8].

«Професійна підготовка поліцейських ВБ не обмежується лише відбором, але й має велике значення у питанні підвищення по службі. Зокрема, професійна підготовка офіцерів вищих рангів у Великобританії проводиться головним чином у спеціальному поліцейському коледжі в Бремсхіллі, який безпосередньо підпорядкований МВС. До колегії управління коледжу входять представники місцевої влади і МВС. Цій колегії надає допомогу консультативний комітет, до складу якого входять представники всіх рангів поліції під головуванням постійного заступника міністра внутрішніх справ. Викладачі коледжу обираються на два роки з усіх поліцейських формувань країни. Лектори запрошуються з МВС, інших відомств (наприклад, збройних сил), промислових організацій. Заняття з вищими офіцерами проводяться на факультеті старших командирів, де навчаються офіцери вищих рангів, які потенційно рекомендуються на пости головних констеблів чи їхніх помічників» [72, с.81-99].

Окрім цього, варто відмітити, що «головне завдання поліції у Великобританії – служіння суспільству, громадянам, а вже потім – державі та уряду. Такий підхід до визначення основної функції поліції має давні традиції. Англійський досвід підготовки відрізняється гуманістичною спрямованістю навчального процесу, довготривалим терміном навчання констеблів за місцем роботи, ретельним відбором кандидатів на службу в кримінальну поліцію, організацією їхнього навчання, акцентом на самостійну роботу учнів, особливо вищих поліцейських чиновників. Для британської моделі характерна максимальна її відкритість для зовнішніх контактів з іншими загально-громадськими закладами. Так, навчальна програма основних факультетів коледжу в Бремсхіллі приведена у відповідність з

навчальними програмами більшості англійських університетів, і, крім вивчення спеціальних дисциплін, ці програми включають заняття з загальної історії, соціології, економіки, літератури, англійської та іноземної мов. Коледж підтримує широкі контакти з низкою англійських і зарубіжних вишів: Оксфордським, Лондонським, Нью-Йоркським університетами, американським коледжем кримінального права імені Дж. Джея, Академією ФБР тощо» [72, с.81-99].

Свої особливості має досвід професійної підготовки поліцейських на території Франції. В цій країні поліцейська система почала формуватися ще під час феодалізму. Вона поєднує в собі риси централізованої та децентралізованої моделей поліції. «Такий підхід дає змогу своєчасно реагувати на виклики часу й ефективно здійснювати охорону громадського порядку. Окрему гілку поліцейських органів у Франції становить жандармерія, призначена виконувати небезпечніші завдання, зокрема щодо безпеки високопосадовців, охорони аеропортів, морського транспорту тощо. Працівники жандармерії, на відміну від офіцерів поліції, мають краще озброєння та вищу професійну підготовку» [48; 30; 96; 13, с.105-106]. «На службу до поліції Франції приймають громадян віком від 18 до 35 років, що мають середню освіту та міцне здоров'я. До зросту кандидатів нині вимог немає (раніше не допускали осіб зростом нижче за 160 сантиметрів). Головними критеріями добору є чесність і порядність. Система підготовки поліцейських кадрів у Франції має централізований характер, її реалізує Дирекція освіти поліції, яка є складовою Генеральної дирекції. У Франції функціонують 20 шкіл для навчання рядових поліцейських, дві школи підготовки середньої ланки та школа комісарів поліції. Початкова підготовка рядових поліцейських є найефективнішою ланкою в системі професійної підготовки МВС Франції. Вона триває протягом року. Упродовж чотирьох місяців слухачі отримують базові знання, необхідні поліцейському для несення патрульно-постової служби. Потім їх направляють на практичне

стажування до поліцейських підрозділів під керівництвом досвідчених наставників. Найскладнішою є підготовка керівників середньої ланки, яку формують офіцери й інспектори. Поліція Франції є однією з найефективніших правоохоронних служб світу. Завдяки усталеним традиціям і значному досвіду роботи, чіткому та своєчасному реагуванню на виникнення нових проблем у житті суспільства французьку поліцію вважають еталоном оптимальної організації правоохоронної діяльності» [48; 30; 96; 13, с.105-106].

Незважаючи на децентралізовану структуру поліції Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН, Німеччина), в питанні професійного навчання та підготовки поліцейських простежується глибока системність та послідовність. «Німецька поліція є органом державної виконавчої влади, який вдало поєднав кращі традиції поліцейської служби з новітніми досягненнями, пов'язаними з побудовою правової, демократичної, соціально орієнтованої держави. Німеччина є федеративною державою, що обумовлює модель побудову правоохоронних органів країни. Федеральний уряд Німеччини відповідальність за стан правопорядку поділяє за урядами земель, які згідно з Конституцією 1949 року мають власні поліцейські сили. Сучасну систему правоохоронних органів Німеччини складають: органи юстиції (федерального і земельного рівнів); поліцейські служби 16 федеральних земель; федеральні поліцейські відомства; федеральне митне відомство (підпорядковане Федеральному відомству фінансів); органи охорони Конституції (Федеральне відомство охорони Конституції підпорядковується МВС ФРН). Управління поліцією здійснюється за напівцентралізованою системою, характерною ознакою якої є обмеження повноважень центральних (загальнодержавних) органів поліцейського управління по відношенню до земельних поліцейських формувань. Поліція ФРН працює в складі Міністерства внутрішніх справ, яке має компетенцію значно ширшу від МВС

інших країн. Фактично МВС ФРН контролює всі основні сфери внутрішнього життя країни» [5, с.729; 84, с.169-170].

«Підготовка поліцейських кадрів у Німеччині здійснюється в рамках програм, складених Поліцейською академією. До навчання поліцейських у Німеччині відносяться дуже серйозно: це єдина країна, де на навчання одного поліцейського витрачається 60 тисяч євро. В цілому, освіта кожного поліцейського є трирівнева. Перший рівень – підготовка працівників патрульної поліції, другий – підготовка інспекторів поліції, третій – підготовка керівного складу. Підготовка інспекторів поліції та керівного складу – це додатковий час (щонайменше три роки) і додаткові витрати коштів. Перший рік навчання працівників патрульної поліції передбачає опанування теоретичних і практичних засад поліцейської діяльності. Після цього – рік служби в практичних підрозділах під керівництвом досвідчених наставників, потім ще півроку теоретичного навчання, яке завершується іспитом на звання поліцейського» [58, с.71].

У поліції Німеччини підготовка кадрів містить такі навчальні теми, як: «боротьба зі злочинністю; безпека дорожнього руху; керування поліцейськими операціями; роль поліції в суспільстві; лідерство; розвиток людських ресурсів; законодавче забезпечення правоохоронної діяльності; міжнародне співробітництво. Поліцейські школи мають хорошу навчальну базу й раціонально поєднують навчання теорії і її закріплення практикою. На практичних заняттях майбутні поліцейські набувають різні навички: від автопереслідування в міських і сільських умовах до стрільби по рухомих цілях. Особлива увага приділяється загальній фізичній підготовці, плаванню й заняттю різними видами спорту. До теоретичного курсу входить вивчення федеральних законів і законів окремих земель, процедур розслідування злочинів, регулювання транспортних засобів, способів надання першої медичної допомоги, проблем взаємодії з населенням. Особливе місце відводиться навчанню методам затримання, від цього переважно залежить

відношення до поліції загалом, а також вивченню науки про поведінку людини, бо поліцейський повинен добре уявляти собі мотиви, наміри й можливі реакції того, з ким він зіткнувся, виконуючи свій службовий обов'язок» [48, с.36-37].

«Аналізуючи досвід підготовки працівників в поліції Нідерландів зауважимо, що структурно та політично органи правопорядку в цій державі підпорядковуються я Міністерству юстиції і поділяється на 25 регіональних підрозділів та Агентство національної поліції Нідерландів (АНПН), яке має різні спеціалізовані й допоміжні департаменти. Регіональна поліція несе відповідальність за поліцейську діяльність на певній території – «поліцейському районі». Основу системи поліції Нідерландів було закладено Законом про поліцію від 1993 року. Агентство національної поліції Нідерландів є багатофункціональним органом поліції, який виконує завдання, що виходять за межі регіональних підрозділів поліції, або завдання національного чи міжнародного значення» [142, с.99-102].

Поліцейська академія є центром з питань набору та відбору персоналу, викладання, навчання та науково-дослідної роботи поліції Нідерландів. Академія відповідає за первинну і спеціалізовану підготовку та освіту поліцейських. Первинна підготовка має подвійну структуру: курсанти проходять не лише теоретичну, а й практичну підготовку. Виконавча рада та наглядова рада здійснюють управління діяльністю Поліцейської академії. Міністр внутрішніх справ та справ Королівства щорічно забезпечує фінансування заходів із первинної та спеціалізованої підготовки офіцерів поліції, а також із набору та відбору кандидатів. Головний навчальний центр поліції розташований в місті Апелдорні. Він забезпечує: акредитоване навчання на рівні професійно-технічного закладу, коледжу та університету; індивідуально розроблені навчальні програми з питань роботи поліції та національної безпеки; навчання без відриву від служби для офіцерів поліції. У Нідерландах налічується 8 навчальних закладів для офіцерів поліції: 5 –

для первинної підготовки і 3 – для спеціалізованої підготовки. Навчальний центр в Апелдорні проводить підготовку офіцерів за обома напрямками [142, с.99-102].

«Після того як кандидата буде прийнято до органів поліції, він/вона проходитиме підготовку за навчальною програмою Поліцейської академії. Курсанти можуть приєднатися до програми на одному з п'яти рівнів залежно від того, яку освіту вони попередньо здобули. Це навчання забезпечує Факультет загальних поліцейських досліджень Поліцейської академії. Поліцейська академія проводить курси початкової підготовки на шести рівнях, кожен з яких передбачає як теоретичний, так і практичний компоненти. Залежно від рівня своєї попередньої освіти та підготовки деякі курсанти можуть пройти курс прискорено. Офіцери поліції, які мають досвід кількох років служби, можуть продовжити свою кар'єру за програмою подальшої підготовки, яку вони проходять без відриву від служби в Поліцейській академії. Подальше навчання забезпечує Факультет спеціальних поліцейських досліджень та лідерства Поліцейської академії» [142, с.99-102].

Специфіка навчання поліцейських у Японії обумовлюється досить складною, розгалуженою і деталізованою за напрямками діяльності структурою поліції. Вона складається з трьох рівнів: – національних (загальнодержавних) органів; – місцевих (регіональних) органів; – приданих організацій. Для поліцейської системи Японії характерною є наявність на всіх рівнях службової кар'єри професійної підготовки кадрів. Заклади освіти японської поліції зосереджені переважно на рівні приданих організацій. Тут діють: провідний заклад з підготовки майбутніх поліцейських найвищої кваліфікації – Національна поліцейська академія, школа імператорської охорони, курси криміналістів, вищі курси для керівників слідчих органів, школа поліцейського зв'язку. При кожному регіональному поліцейському управлінню, які діють у містах Тохоку, Канто, Тюбу, Кінкі, Тюгоку, Сикоку,

Кнею (поліцейські управління Токіо і префектури Хоккайдо), працюють поліцейські школи. При підготовці співробітників поліції в Японії велика, як ніде, увага приділяється питанням боротьби з молодіжною злочинністю. Тут готуються фахівці для спеціальних підрозділів: відділу роботи з молоддю, відділу попередження злочинності, що входять до складу управління кримінальних розслідувань, підрозділу для роботи з дитячими і юнацькими установами у відділі охорони тощо [143, с.40-41;8, с.122-123].

Окрім Грузії, заслуговує на увагу досвід професійної підготовки поліцейських такої пострадянської країни, як Республіка Вірменія (далі – Вірменія, РВ). Робота поліції в державі ґрунтується на положеннях Закону «Про поліцію» від 10.06.2001 №ЗР-177. В положеннях документу вказано, що поліція – це орган, який діє у системі уповноваженого органу державного управління внутрішніми справами, покликаний захищати життя та здоров'я людини, а також її права та свободи, власність, інтереси суспільства та держави від злочинних та інших протиправних посягань, а також має право застосовувати примусові заходи у межах, передбачених законодавством РВ. До завдань поліції у Вірменії віднесено: 1) захист життя та здоров'я, прав, свобод та законних інтересів особи від злочинних та інших протиправних посягань; 2) захист інтересів суспільства та держави; 3) профілактика, попередження та припинення злочинів та адміністративних правопорушень; 4) виявлення та розкриття злочинів; 5) охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки; 6) захист всіх форм власності. Структура та чисельність поліції затверджуються Урядом Республіки Вірменія за поданням республіканського органу внутрішніх справ. Керівник республіканського органу внутрішніх справ має право створювати в межах структури та чисельності поліції інфраструктурні підрозділи. Загальне керівництво поліцією здійснює керівник республіканського органу внутрішніх справ [89].

За підготовку кадрів для підрозділів поліції на території Вірменії відповідає спеціальна державна установа Освітній комплекс поліції Республіки Вірменія, що функціонує у системі поліції. Структурними підрозділами Освітнього комплексу є Академія, що реалізує вищу та післявузівську професійну освіту, Коледж, що реалізує середню професійну освіту, Навчальний центр, який забезпечує початкове професійне навчання, а також інші підрозділи. Професорсько-викладацький склад Освітнього комплексу укомплектований висококваліфікованими фахівцями та науковцями з різних галузей науки. Освітній комплекс оснащений спеціальними аудиторіями та сучасними технічними засобами. Дана установа тісно співпрацює з низкою навчальних закладів правоохоронних органів країн СНД та Європи. Прийом до Освітнього комплексу поліції відбувається на конкурсній основі. Для навчання на безоплатній основі, до Академії, Коледжу та Навчального центру можуть допускатись громадяни РВ віком до 30 років із середньою освітою, які пройшли обов'язкову військову службу (для абітурієнтів чоловічої статі). Навчання в Освітньому комплексі здійснюється у межах державного замовлення, крім платних освітніх послуг [90].

Отже, детальний огляд досвіду організації та правового забезпечення професійної підготовки поліцейських у Сполучених Штатах Америки, Канаді, Великій Британії, Франції, Німеччині, Нідерландах, Вірменії, Грузії та Японії показав наявність багатьох моделей формування професійного поліцейського корпусу. Серед великої кількості прикладів для імплементації можемо виділити наступний позитивний досвід підготовки поліцейських, який слід використати в Україні:

1) «позитивною практикою є монополізація сектору професійної підготовки поліцейських шляхом наділення правом формувати професійні поліцейські кадри виключно спеціалізовані навчальні установи. На сьогоднішній день такими в нашій державі є заклади вищої освіти зі

специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України. Дані заклади орієнтовані на повне теоретико-правове, практичне та психологічне виховання майбутніх співробітників органів та підрозділів НПУ, володіючи для цього широкою матеріально-технічною та науковою базою. Пройшовши підготовку в подібному закладі, особа набуває навичок, знань та вмінь, необхідних для успішного проходження служби, на відміну від осіб, які проходили навчання лише у закладах іншого профілю, наприклад, юридичного» [32];

2) «важливою є зміна моделі професійної підготовки поліцейських, яка має прямо впливати на службову кар'єру. В багатьох зарубіжних державах зайняття специфічною за характером праці посади, наприклад, детектива, зобов'язує поліцейського: по-перше, володіти досвідом роботи за поліцейським фахом; по-друге, мати відповідний рівень освіти; по-третє, пройти навчальний курс у спеціалізованих освітніх поліцейських установах. На нашу думку, подібна модель є прийнятною та ефективною для запозичення, але вимагає закріпити на законодавчому: 1) градацію необхідного досвіду попередньої роботи в поліції для зайняття посади, яка передбачає роботу за специфічним напрямом (оперуповноважений, слідчий поліції); 2) вимогу щодо необхідності проходження спеціалізованих курсів перед зайняттям посад, які передбачають роботу за специфічним напрямом (для працівників ювенальної превенції – спеціалізованих курсів поглибленого вивчення дитячої психології; для оперуповноважених та слідчих – курси з питань оперативно-розшукової діяльності та методології проведення слідчих дій і таке інше). Подібні курси дозволять створити процес переорієнтації поліцейських, які прагнуть змінити сферу своєї діяльності або просуватись по службовій кар'єрі» [32];

3) «необхідно запровадити інститут професійної підготовки керівників. Зокрема, законодавчо закріплена вимога проходження курсів професійної підготовки керівного складу дозволить сформулювати кадровий резерв осіб,

які за своїми навичками та знаннями готові виконувати завдання та функції на посадах начальників підрозділів та органів Національної поліції України. Подібні курси мають проходити пів року та націлюватись на формування у поліцейських, які в майбутньому бажають стати керівниками різних ланок, знань в галузі соціології, психології, управління персоналом, трудового права, тощо. Підсумком цих курсів стане виховання осіб, які готові керувати підрозділами та органами поліції відповідних рівнів не тільки з огляду на виконання поліцейських функцій, але й забезпечення законності праці своїх підлеглих, захисту їх прав та інтересів, маючи для цього знання та навички» [32].

3.2. Шляхи вдосконалення правових та організаційних засад професійної підготовки працівників Національної поліції України

Україна зробила багато позитивних кроків в сфері покращення професійної підготовки працівників поліції, зокрема врегульовано організаційні засади реалізації всіх видів професійної підготовки, визначених Законом України «Про Національну поліцію». Регламентовано порядок первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, засади функціонування закладів вищої освіти зі спеціальними умовами навчання, що входять до системи МВС, порядок добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, а також порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) цих закладів, організаційні засади реалізації післядипломної освіти працівників поліції та інші питання [122]. Разом із цим окремі питання потребують вдосконалення та аналізу доцільності впровадження окремих

заходів реформування освітнього процесу, що може позначитися на якості професійної підготовки працівників поліції.

Б.О. Логвиненко та А.В. Андреев надаючи характеристику правовій регламентації професійної підготовки поліцейських зазначають на таких її недоліках: 1) правова основа діяльності Національної поліції України репрезентована сучасним нормативно-правовим масивом, в той же час питання діяльності закладів вищої освіти зі спеціальними умовами навчання визначені у ньому недостатньо повно; 2) на теперішній час система підготовки поліцейських у таких закладах перебуває на етапі становлення і оптимізації, а відтак масив діючих нормативних актів, що має складати її основу є недостатньо ефективним; 3) сама система підготовки поліцейських є застарілою; 4) спеціальна нормативно-правова база, якою визначено діяльність закладів вищої освіти зі спеціальними умовами навчання щодо підготовки поліцейських характеризується нестабільністю (частими змінами і доповненнями) та відсутністю єдиного джерела, яке б вичерпно окреслило специфіку функціонування таких закладів щодо підготовки поліцейських, їх систему та особливості навчання [76, с.9-10]. Разом із недосконалістю слід все ж таки акцентувати увагу на наявності багатьох позитивних зрушень, які визначають прагнення українських нормотворців перетворити систему професійної підготовки працівників поліції на досконалу систему європейського зразка, при цьому такі намагання дійсно потребують значної корекції.

Професійна підготовка працівників Національної поліції реалізується на основі поєднання загальноосвітніх принципів, які визначають основні напрямки освітнього процесу та специфічних принципів, обумовлених особливостями правоохоронної діяльності, що реалізується у завданнях поліції. При цьому зміни у загальноосвітніх принципах впливають і на основні напрямки реформування професійної підготовки працівників поліції.

Значний резонанс серед вчених та практиків викликав Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії [63]. Так К. Л. Бугайчук справедливо звертає увагу на те, що у переліку правничих шкіл, що пропонуються проектом Концепції, відсутні вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, що входять до сфери управління МВС України і готують фахівців за спеціальністю 081 «Право». Невизначеним залишилося питання щодо місця та стандартів підготовки фахівців для Національної поліції України. Також концепцією не визнається професійною діяльністю у сфері права діяльність фахівців, що здійснюють забезпечення національної безпеки, прав і свобод громадян, зміцнення правопорядку та законності в державі, протидію корупції (слідчі, фахівці в сфері превентивної діяльності, оперативні працівники, детективи антикорупційних органів). Зазначені недоліки фактично позбавляють вищі навчальні заклади, що входять до системи МВС України, здійснювати підготовку фахівців з вищою юридичною освітою за державним замовленням, а також фахівців з вищою юридичною освітою за кошти фізичних та юридичних осіб. Відмову від підготовки працівників Національної поліції України з вищою юридичною освітою автор вважає неприпустимою. Декваліфікація слідчих, оперативних працівників, дільничних інспекторів матиме потужний деструктивний ефект у системі протидії злочинності, що, без сумніву, негативно позначиться на безпеці кожного громадянина України. Подібний соціальний експеримент надто дорого коштуватиме українському суспільству та негативно відобразиться на загальному стані забезпечення публічної безпеки та порядку в державі [17, с.203].

В.В. Сокурєнко наголошує на тому, що освітні програми цивільних закладів освіти не враховують особливостей поліцейської служби й не передбачають вивчення багатьох необхідних для майбутнього правоохоронця

дисциплін, скажімо, адміністративної та превентивної поліцейської діяльності, охорони публічного порядку та безпеки, тактико-спеціальної підготовки, оперативно-розшукової діяльності, проведення спеціальних операцій зі складовими ведення бою тощо. Думку щодо неприпустимості готувати юристів лише в цивільних та приватних вишах висловив і О.М. Бандурка, обґрунтовуючи своє заперечення, науковець вказав на те, що працівникам поліції доводиться виконувати найрізноманітніші завдання, розв'язання яких потребує всебічної підготовки з юриспруденції, психології, соціології, педагогіки, при цьому система МВС – найбільший споживач юридичних кадрів, отже фактично інтересу роботодавця в цьому разі зовсім не враховують реформатори [27].

Заперечуючи проти можливого позбавлення закладів вищої освіти системи МВС можливості готувати фахівців за фахом «081 Право», В.В. Романюк зазначає, що до тих пір поки у державі буде існувати саме досудове слідство, а не судове, що притаманно американській моделі юриспруденції, країні будуть потрібні фахові слідчі для відповідних підрозділів Національної поліції, які повинні відповідати вимогам, що пред'являються до працівників поліції, мати фахову вищу юридичну освіту і бути здатними працювати у специфічних умовах. Якщо в існуючій системі судочинства позбавити слідчого вищої юридичної освіти, то чи можна буде назвати взаємовідносини між ним і захисником змагальними? Мабуть, що ні. Крім того, велике значення має постійна взаємодія закладів вищої освіти МВС України з територіальними підрозділами Національної поліції, що проявляється у сумісному патрулюванні, бінарних заняттях, стажуванні тощо. Курсанти під час таких заходів мають можливість реалізовувати здобуті теоретичні знання і отримати практичні навички і, звісно, ніщо не зможе замінити «живе» спілкування курсантів зі старшими колегами. Підготовка у закладах вищої освіти МВС України «повинна дати не лише знання і вміння, а й сформувати здатність до саморозвитку, вміння

адаптуватися до нових соціальних, інформаційних, технічних та технологічних вимог, кваліфікованого здобуття нових знань шляхом самоосвіти – тобто повинна ґрунтуватись на засадах випереджальної освіти. Така підготовка дозволить сформувати професійні інтереси майбутніх правоохоронців, належно зорієнтувати, дати чітке уявлення про переваги і труднощі, пов'язані зі службою в поліції» [134, с. 243].

І.В. Бригадир та І.В. Панова, аналізуючи аргументи передачі цивільним ЗВО функцій підготовки поліцейських, а саме «здобуття ними вищої юридичної освіти, вказують на те, що в основі цього було висловлено бажання скоротити видатки бюджету МВС на підготовку власних кадрів. Разом із цим автори на основі детального аналізу бюджетного законодавства та практики його застосування, зазначають, що дійсно отримавши фахівця з дипломом системи ЗВО МОН України, МВС витратить кошти тільки на його перепідготовку та адаптацію для роботи в поліції. Однак, це аж ніяк не означає, що цих коштів не буде витрачено державою. Адже, підготовка студента у ЗВО МОН України теж потребує фінансування утримання відповідних викладачів та інфраструктури. Вартість підготовки студента та курсанта за одним напрямом підготовки суттєво не відрізняється. Тому фінансування державного замовлення на навчання фахівців-поліцейських буде все одно здійснено за рахунок Державного бюджету, а спекуляції на цю тему є тільки «перетягуванням бюджетного одіяла». Однак на виході ми отримуємо різний результат. ЗВО МОН України випускає фахівця, якого МВС України повинного готувати протягом 6–12 місяців для адаптації. А це додаткові видатки на підготовку (утримання інфраструктури та викладачів-тренерів), плюс видатки у вигляді грошового утримання такого майбутнього поліцейського із заробітною платою майже рівною зарплаті поліцейського діючого, і не іде в ніякі порівняння з грошовим утриманням курсанта» [15, с.162].

Таким чином, значна кількість авторів, які мають безпосереднє відношення до професійної підготовки працівників поліції, наголошують на необхідності збереження функцій підготовки високоякісних фахівців-правознавців у закладах вищої освіти зі спеціальними умовами навчання системи МВС.

Реформування відбувається і в межах безпосередньо спеціалізованої системи професійної підготовки працівників поліції. Стратегією розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року одним з пріоритетів визначено розвиток кадрового потенціалу, шляхами досягнення цієї мети є: розвиток відомчої системи освіти та підготовки кадрів, яка відповідає професійним потребам персоналу органів системи МВС і сприяє формуванню його загальних цінностей, розроблення і впровадження програм безперервного професійного розвитку персоналу тощо [128]. «На виконання перелічених завдань було прийнято Концепцію реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України, яка передбачає аналіз стану освіти у МВС, визначення мети, принципів, завдань, основних напрямів та етапів реформування освіти, вдосконалення системи управління освітою, оптимізацію організаційно-штатної побудови, правового, кадрового, ресурсного та іншого забезпечення освітнього процесу у МВС» [108]. До завдань реформування освіти нею віднесено: «визначення напрямів оптимізації системи освіти МВС, спеціалізації вищих навчальних закладів МВС та підвищення ефективності управління системою підготовки кадрів; розвиток багаторівневої практико-орієнтованої системи безперервної освіти, запровадження трирівневої моделі підготовки кадрів, приведення змісту та структури професійної підготовки кадрів у відповідність до потреб практики МВС і інших центральних органів виконавчої влади; підготовка фахівців відповідно до вимог і положень, закріплених у законах, інших нормативно-правових актах України, державних та галузевих стандартах освіти; постійне підвищення якості освіти, її практичної спрямованості; максимальне

впровадження в освітній процес інноваційних технологій, позитивного зарубіжного досвіду підготовки фахівців, накопичених здобутків і кращих вітчизняних освітянських традицій; формування дієвої системи професійної орієнтації та добору кандидатів на навчання й службу на основі прозорої системи з орієнтацією на компетенції та залучення найбільш інтелектуально розвинених й фізично підготовлених кандидатів; модернізація системи післядипломної освіти для підтримки високого рівня професійної кваліфікації працівників та військовослужбовців, орієнтованої на вирішення актуальних завдань службової діяльності та адаптованої до регіональної специфіки» тощо [108].

Для подальшого впровадження вимог названої Концепції було затверджено ще одну «Концепцію запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських, метою якої є визначення стратегічних напрямів, засад і механізмів, спрямованих на підвищення якості професійного навчання поліцейських на основі трирівневої моделі їх підготовки, інтегрованої в національну освітню систему і здатної готувати поліцейських будь-якої спеціалізації» [107]. Такими рівнями визначено: «1) базисний рівень, який передбачає отримання спеціальних знань та навиків необхідних для виконання повноважень патрульного поліцейського; 2) початковий та бакалаврський рівень вищої освіти, який передбачає отримання освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра (для поліцейських, що отримали середню освіту) чи проходження перепідготовки (спеціалізації) для потреб Національної поліції поліцейськими, які вже мають вищу освіту, 3) магістерський рівень вищої освіти для поліцейських, які мають освітній ступінь бакалавра і відпрацювали на відповідних посадах не менше 2-х років, з метою подальшого просування по службі» [107].

Необхідно вказати на те, що норми цієї Концепції викликають критику з боку багатьох правників як практиків, так і тих, що займаються дослідно-викладацькою діяльністю. А. Андреев наголошує на тому, що «дана

Концепція містить суттєві недоліки. Так, у її змісті не визначені напрями підготовки та спеціальності, за якими буде здійснюватись навчання. Це стає особливо актуальним з огляду на Проект концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. Даним проектом, зокрема, передбачено запровадження стандарту правничої (юридичної) освіти. Так, правничими професіями визначені: суддя, адвокат, прокурор, нотаріус. З цього автор робить висновок, що за другим напрямом реформування правничої освіти серед переліку юридичних професій немає поліцейських (і навіть слідчих), а отже, поліцейські у майбутньому можуть змінити юридичний фах на іншу спеціальність. Також, на думку дослідника, у Концепції фрагментарно розкрито особливості підготовки поліцейських у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють їх підготовку» [3, с.102].

На основі аналізу змісту Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських І.В. Бригадир та І.В. Панова приходять до висновку, про відсутність чіткого розуміння того, «чи може цивільна особа з вищою освітою, в тому числі юридичною, проходити службу в поліції оминаючи необхідність проходження служби на базовому рівні, а одразу проходити перепідготовку (спеціалізацію) для потреб Національної поліції України. Крім того, з позицій молодшої людини вісімнадцятирічного віку, яка має повну середню освіту і бажає здобути рівень магістра саме в системі підготовки поліцейського, шлях виглядає так. Базовий рівень триватиме 2 роки, після чого направляється на навчання за програмою підготовки молодших бакалаврів. Слід зазначити, що в існуючій системі закладів вищої освіти МВС України таких програм поки немає, однак з досвіду інших закладів вищої освіти така програма передбачає підготовку впродовж 2–3 років. Після здобуття «молодшого бакалавра», поліцейський 2 роки працює, і тільки після направляється на здобуття рівня «бакалавра», що займає теж 2–3 роки.

Загалом буде витрачено 8–10 років для здобуття бакалавра, а для здобуття рівня магістра ще додатково 4 роки. Таким чином, рівень магістра буде здобуто мінімум у віці 32 років. Отже, на погляд авторів, такі досить тривалі періоди проходження служби між рівнями підготовки є не виправданими» [15, с.163-164].

Отже, можна вказати на очевидну недосконалість Концепції реформування освіти в системі МВС. Реформування освіти як основи якісної професійної підготовки працівників поліції має важливе значення з точки зору його вдосконалення та узгодження фінансово-економічних можливостей держави з потребами Національної поліції у висококваліфікованих працівниках. При цьому представляється, що таке реформування має відбуватися на основі врахування як практики вітчизняної професійної підготовки поліцейських, так і досвіду країн, що успішно перейшли від радянських традицій до сучасного (відповідного вимогам часу) стану такої підготовки.

Втілення в життя положень Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських вимагає зміни до існуючих нормативно-правових актів та прийняття нових. Зокрема І. Савельєва наголошує на необхідності «внесення змін до Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких уперше прийнято на службу в поліції, щодо закріплення в ньому терміну їх підготовки – шість місяців; отримання диплому кваліфікованого працівника встановленого зразка після успішного закінчення первинної професійної підготовки. Окрім того, з огляду на закріплення вимоги щодо несення служби протягом шести місяців після проходження первинної підготовки на посадах молодшого складу поліції (як правило, у патрульній поліції) під керівництвом наставників, а також вимоги про закріплення наставників за особами, що проходять первинну професійну підготовку за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби, МВС України відповідним наказом слід затвердити

Положення про організацію наставництва у Національній поліції України. На думку авторки, цей нормативно-правовий акт повинен містити загальні положення, в яких визначається поняття «наставник», а також мета та завдання наставництва; організація наставництва, що передбачає закріплення вимог до наставника, підстав наставництва, видача наказу про призначення наставника, термін наставництва; права та обов'язки наставника; права та обов'язки особи, за якою закріплюється наставник; порядок призначення та припинення наставництва, керівництво наставництвом; відповідальність за організацію наставництва» [135, с. 86].

В.В. Колісніченко виділяє основні ознаки формування нової моделі підготовки фахівців-поліцейських: «зв'язок між просуванням по службі та набуттям рівня професійного навчання; поступовість навчання поліцейських в залежності від знань та умінь, що від них вимагаються для виконання покладених на них обов'язків; тісний зв'язок підготовки фахівців для органів Національної поліції з практикою; забезпечення наступності в навчанні поліцейських; забезпечення безперервності в навчанні поліцейських; центральна роль закладів вищої освіти МВС у процесі підготовки фахівців для органів Національної поліції. При цьому автор наголошує на необхідності затвердження нового Положення про заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, що має враховувати не лише Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських, але й нових законів України «Про вищу освіту» та «Про освіту». Також з метою забезпечення практичної складової підготовки з урахуванням нового порядку підготовки, оновлення потребує Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання» [57, с.185-186].

Важливим фактором вдосконалення засад професійної підготовки працівників Національної поліції є врахування позитивного досвіду

європейських країн, що має особливе значення для подальшої європейської інтеграції України. А.С. Сасік, підсумовуючи загальні принципи і підходи до організації комплектування та професійного навчання керівного складу поліції в країнах Європи, відносить до них такі: «1. Професійна підготовка працівників поліції на європейському континенті являє собою багатоваріантну, гнучку систему, що пропонує той чи інший варіант навчання. 2. Активність і професійна спрямованість підготовки працівників поліції досягаються широким розповсюдженням в європейській поліцейській освіті практичного навчання (experiential learning), яке виражається у використанні активних методів навчання, відтворенні на заняттях ситуацій, що виникають у поліцейській діяльності, проведення виїзних занять безпосередньо в органах та підрозділах поліції. 3. Практична спрямованість навчання знаходить своє віддзеркалення і в змісті організаційно-планувальної документації з підготовки керівних кадрів поліції. При розробці навчальних планів і програм ініціатива, як правило, виходить від практичних органів поліції. 4. Однією з особливостей європейських систем професійної підготовки працівників поліції є постійне здійснення «зворотного зв'язку (feedback)» між учнями, професорсько-викладацьким складом, адміністрацією освітніх установ на всіх рівнях навчання, а також випускниками та практичними працівниками» [138, с.50-51].

На думку А. Крижановського та В. Крижановської, «з метою реалізації наближення наявної моделі службовця правоохоронної системи до вимог ЄС робота зі службовцями державної правоохоронної служби повинна передбачати їх навчання та виховання. Це в свою чергу має позначитися на покладені таких цілей у вітчизняну модель професійної підготовки працівників поліції: послідовність у реалізації мети та завдань навчання і виховання в умовах зміни основних пріоритетів правоохоронної діяльності держави; впровадження європейського досвіду; удосконалення управління

кадровими процесами на основі сучасної системи інформаційного забезпечення; визначення науково обґрунтованих вимог до професійних і особистих якостей службовців; розвиток системи перепідготовки та підвищення кваліфікації; виховання у державних службовців почуття патріотизму, громадянськості, вірності присязі» [68, с.114-115].

Отже вагоме значення для вдосконалення професійної підготовки працівників Національної поліції має стати робота із змістом такої підготовки.

Д.В. Швець окреслює таку важливу проблему професійної підготовки поліцейських, як відсутність збалансованості між теоретичною та практичною частинами підготовки. Науковець зазначає, що «збільшення годин на практичну частину підготовки ні в якому разі не повинно завдавати шкоди якості теоретичної частини, і навпаки. Практика і теорія – рівні та взаємодоповнюючі аспекти первинної професійної підготовки поліцейських, які у своєму поєднанні і формують базу знань майбутнього професіонала. Тому в процесі підготовки поліцейського необхідно значно збільшити кількість навчальних годин на опанування як практичних, так і теоретичних дисциплін, наприклад, поводження з вогнепальною зброєю, тактичної підготовки, вивчення нормативної бази, якою захисники правопорядку будуть керуватись у своїй діяльності, приділити більше уваги складанню службової документації, враховуючи, що поліцейські – захисники прав людини. Дуже багато важливих предметів вивчаються у скороченому варіанті або взагалі пропускаються як несуттєві, проте ці знання та вміння мають бути доведені до автоматизму, оскільки саме на них буде спиратись правоохоронець у своїй майбутній професійній діяльності» [170, с. 110].

Д.В. Швець справедливо наголошує «на доцільності введення більшої кількості занять, на яких працівник матиме змогу відповідно до різних завдань та обставин, що трапляються на його шляху, показати, як він опанував теоретичний матеріал, як уміє використовувати отримані знання

саме на практиці, впевнено орієнтуватися в ситуаціях, з якими він буде зустрічатися під час несення служби. Негативним у професійній підготовці є також скорочення вивчення базових юридичних наук. Поліцейський повинен оперувати нормативно-правовою базою, спиратися на норми встановленого законодавства та вміти їх чітко та влучно застосовувати. Поліцейські повинні отримати ґрунтовні юридичні знання та опанувати практичні навички. Адже поліцейський просто не зможе виконувати правозахисну та інші функції, якщо не буде орієнтуватися в національному праві – від Конституції України і до відомчих наказів, вся ця інформація складає «професійний скелет» майбутнього правоохоронця, без неї він не зможе правильно і впевнено діяти та захистити не лише права громадян, але й навіть свої особисті права» [170, с.111]. Таким чином, автор наголошує на необхідності поєднання теоретичного та практичного елементів професійної підготовки поліцейських при збереженні та оптимізації рівня оволодіння ними правових знань для успішної реалізації правоохоронної функції.

О.В. Косаревська та О.І. Новіцький, розглядаючи удосконалення професійної підготовки працівників Національної поліції, наголошують на актуальності «проблеми удосконалення інформаційно-технологічної фахової підготовки фахівців у ВНЗ із особливими умовами навчання. Яку, на думку авторів, слід розглядати у двох аспектах: I. дослідження стану інформаційно-комунікативної компетенції майбутнього фахівця правоохоронної сфери; II. впровадження педагогічної моделі тренінгової підготовки курсантів та студентів до проведення поза аудиторної правовиховної і професійної орієнтаційної роботи» [65, с.190]. Подібної думки дотримується й А.В. Мовчан, який «підкреслює необхідність підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій для оперативних підрозділів Національної поліції, підвищення кваліфікації та перепідготовки поліцейських, проведення наукових досліджень з актуальних проблем застосування сучасних інформаційних технологій у правоохоронній діяльності. Адже навички

інформаційно-аналітичної роботи потрібні не лише працівникам інформаційно-аналітичних підрозділів Національної поліції, а й усім без винятку суб'єктам ОРД, які виконують інформаційно-аналітичну роботу, як спеціальну оперативно-розшукову функцію» [82, с.201].

Про необхідність не лише збільшення обсягу знань та навиків, необхідних для виконання професійних компетентностей, але й всебічний розвиток гуманістичного образу працівника поліції в процесі його професійної підготовки наголошує О.С. Мошенський. «На погляд автора, гуманітаризація поліцейської освіти є важливим чинником її гуманізації, олюднення, наповнення духовним змістом, що в кінцевому рахунку, має сприяти формуванню гуманістичної особистості майбутнього правоохоронця. Вона зміцнює моральні засади його професійної діяльності, посилює потенціал патріотизму. Гуманітарний цикл в університеті, де навчаються майбутні правоохоронці, мав би містити у собі такі курси, як: філософію, історію української і світової культури, соціологію, релігієзнавство, етику, професійну етику співробітника поліції, логіку, політологію. При цьому викладання має здійснюватися з загальнолюдських позицій, виходити з пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, партійними, національними, конфесіональними й іншими інтересами. Це найбільше відповідатиме гуманістичній спрямованості процесу гуманітаризації освіти. У практичному плані це означає, що навчальний процес має бути максимально деідеологізованим і деполітизованим» [85, с.204]. «Також в правовій літературі зазначається про важливість узгодження загального законодавства в сфері регулювання освітньої діяльності та нормативно-правових актів МВС в цій сфері».

В.О. Пугач пропонує такі шляхи для удосконалення системи підготовки кадрів для Національної поліції: забезпечити розробку професійних стандартів (кваліфікаційних характеристик посад працівників Національної поліції); освітніх стандартів для різних рівнів, спеціальностей

та професій; визначити первинні посади, які поліцейський може обіймати після здобуття певної кваліфікації [129, с.32].

Л.І. Міськів зазначає, що «основою нормативно-правового забезпечення виховного процесу у закладах вищої освіти зі спеціальними умовами навчання є система загальнодержавних та відомчих нормативних актів, при цьому предмет правового забезпечення виховного процесу у таких закладах складають його цілі, принципи, завдання, форми та методи, правовий статус суб'єктів у цій сфері, порядок взаємодії між ними, контроль за якістю виховного процесу та організаційно-правові засади його забезпечення. Під час аналізу нормативно-правових засад морально-правового виховання авторка звернула увагу на існуючі розбіжності між загальнодержавними та відомчими правовими актами, у зв'язку з чим запропонувала прийняти спеціальний Закон України «Про відомчі (спеціалізовані) вищі навчальні заклади України» з метою необхідності чіткого правового регулювання на законодавчому рівні діяльності даних закладів освіти, враховуючи їх специфіку, зокрема: відбір абітурієнтів, фінансування закладів, проходження служби персоналом закладів вищої освіти і т. ін.» [81]. Мова йде про корегування відомчої нормативно-правової бази стосовно удосконалення як змісту професійної підготовки, так і виведення на новий рівень юридичної значущості удосконаленого та узгодженого змісту існуючої нормативно-правової бази.

У підсумку представленого дисертаційного дослідження можемо узагальнити, що перспективними напрямками вдосконалення правових та організаційних засад професійної підготовки працівників Національної поліції є наступні:

- по-перше, доопрацювання як загальних, так і спеціальних відомчих концептуальних нормативно-правових актів, які визначають стратегічні напрямки реформування освітньої діяльності, з метою збереження можливості закладів вищої освіти із специфічними умовами

навчання системи МВС готувати фахівців за освітньою програмою 081 Право (правозастосування). Означене доопрацювання має важливе значення для задоволення потреб Національної поліції у кваліфікованих працівниках, що володіють навиками поліцейської служби та одночасно є фахівцями, які достатньою мірою володіють правовими знаннями для задоволення функціональних потреб проведення слідчих, оперативно-розшукових та інших дій, які потребують ґрунтовних правових знань для вирішенні завдань Національної поліції. До того ж збереження за закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання можливості готувати фахівців-правників, що володіють навиками несення поліцейської служби, скоротить як строк такої підготовки, так і фінансові витрати на її проведення;

- по-друге, узгодження відомчих нормативно-правових актів стосовно запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських щодо оптимізації тривалості отримання вищого рівня освіти у ЗВО із специфічними умовами навчання з урахуванням інтересів працівників поліції здобути таку освіту якомога раніше, з метою скорочення віку, що дозволить обійняти працівникам поліції ті посади, для яких необхідним є отримання магістерського рівня освіти;

- по-третє, вдосконалення потребує змістовний елемент організації професійної підготовки працівників поліції. Зокрема, врахування, насамперед, практичних потреб Національної поліції, обумовлених динамікою суспільних змін; поєднання засвоєння знань з досвідом практичної їх реалізації в ході виконання окремих практичних завдань; розвиток правового мислення шляхом поглибленого засвоєння правових наук у обсязі, достатньому для якісного виконання правоохоронних функцій; засвоєння практичних навиків використання цифрових технологій; формування всебічно розвинутої особистості та моральних якостей працівника поліції на принципах поваги до людини, її життя, здоров'я, честі та гідності, неухильному дотримання прав та свобод людини.

Висновки до Розділу 3

Виділено позитивний досвід Сполучених Штатів Америки у сфері професійної підготовки поліцейських. По-перше, децентралізована система дозволяє більш ефективно готувати поліцейських до локальних викликів, які виникають безпосередньо в межах території де їм прийдеться працювати протягом своєї кар'єри. За таких умов вся професійна підготовка кожного окремого поліцейського орієнтується на вирішення проблем, важливих саме для населення адміністративних меж поліцейського органу, що робить виконання завдань соціально орієнтованими. По-друге, вимога щодо наявності освіти, яка дозволяє відбирати до поліції готових фахівців, які мають певний життєвий досвід, мінімальний набір навичок та потребують лише набуття професійних знань. По-третє, позитивний є досвід поточної професійної підготовки поліцейських в США, який відбувається в процесі їх службової кар'єри у формі проходження курсів. Це дозволяє ознайомлювати поліцейських із новітніми технологіями та методиками виконання поліцейських завдань і вирощувати в них необхідні навички, забезпечуючи таким чином безперервне навчання та розвиток в процесі службової діяльності.

Виділено наступний позитивний досвід підготовки поліцейських, який слід використати в Україні:

1) позитивною практикою є монополізація сектору професійної підготовки поліцейських шляхом наділення правом формувати професійні поліцейські кадри виключно спеціалізовані навчальні установи. На сьогоднішній день такими в нашій державі є заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України. Дані заклади орієнтовані на повне теоретико-правове, практичне та

психологічне виховання майбутніх співробітників органів та підрозділів НПУ, володіючи для цього широкою матеріально-технічною та науковою базою. Пройшовши підготовку в подібному закладі, особа набуває навичок, знань та вмінь, необхідних для успішного проходження служби, на відміну від осіб, які проходили навчання лише у закладах іншого профілю, наприклад, юридичного;

2) важливою є зміна моделі професійної підготовки поліцейських, яка має прямо впливати на службову кар'єру. В багатьох зарубіжних державах зайняття специфічною за характером праці посади, наприклад, детектива, зобов'язує поліцейського: по-перше, володіти досвідом роботи за поліцейським фахом; по-друге, мати відповідний рівень освіти; по-третє, пройти навчальний курс у спеціалізованих освітніх поліцейських установах. На нашу думку, подібна модель є прийнятною та ефективною для запозичення, але вимагає закріпити на законодавчому: 1) градацію необхідного досвіду попередньої роботи в поліції для зайняття посади, яка передбачає роботу за специфічним напрямом (оперуповноважений, слідчий поліції); 2) вимогу щодо необхідності проходження спеціалізованих курсів перед зайняттям посад, які передбачають роботу за специфічним напрямом (для працівників ювенальної превенції – спеціалізованих курсів поглибленого вивчення дитячої психології; для оперуповноважених та слідчих – курси з питань оперативно-розшукової діяльності та методології проведення слідчих дій і таке інше). Подібні курси дозволять створити процес переорієнтації поліцейських, які прагнуть змінити сферу своєї діяльності або просуватись по службовій кар'єрі;

3) необхідно запровадити інститут професійної підготовки керівників. Зокрема, законодавчо закріплена вимога проходження курсів професійної підготовки керівного складу дозволить сформулювати кадровий резерв осіб, які за своїми навичками та знаннями готові виконувати завдання та функції на посадах начальників підрозділів та органів Національної поліції України.

Подібні курси мають проходити пів року та націлюватись на формування у поліцейських, які в майбутньому бажають стати керівниками різних ланок, знань в галузі соціології, психології, управління персоналом, трудового права, тощо. Підсумком цих курсів стане виховання осіб, які готові керувати підрозділами та органами поліції відповідних рівнів не тільки з огляду на виконання поліцейських функцій, але й забезпечення законності праці своїх підлеглих, захисту їх прав та інтересів, маючи для цього знання та навички.

Акцентовано увагу на очевидній недосконалості Концепції реформування освіти в системі МВС. Реформування освіти як основи якісної професійної підготовки працівників поліції має важливе значення з точки зору його вдосконалення та узгодження фінансово-економічних можливостей держави з потребами Національної поліції у висококваліфікованих працівниках. При цьому представляється, що таке реформування має відбуватися на основі врахування як практики вітчизняної професійної підготовки поліцейських, так і досвіду країн, що успішно перейшли від радянських традицій до сучасного (відповідного вимогам часу) стану такої підготовки.

Доведено, що перспективними напрямками вдосконалення правових та організаційних засад професійної підготовки працівників Національної поліції є наступні:

- по-перше, доопрацювання як загальних, так і спеціальних відомчих концептуальних нормативно-правових актів, які визначають стратегічні напрямки реформування освітньої діяльності, з метою збереження можливості закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання системи МВС готувати фахівців за освітньою програмою 081 Право (правозастосування). Означене доопрацювання має важливе значення для задоволення потреб Національної поліції у кваліфікованих працівниках, що володіють навиками поліцейської служби та одночасно є фахівцями, які достатньою мірою володіють правовими знаннями для задоволення

функціональних потреб проведення слідчих, оперативно-розшукових та інших дій, які потребують ґрунтовних правових знань для вирішенні завдань Національної поліції. До того ж збереження за закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання можливості готувати фахівців-правників, що володіють навиками несення поліцейської служби, скоротить як строк такої підготовки, так і фінансові витрати на її проведення;

- по-друге, узгодження відомчих нормативно-правових актів стосовно запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських щодо оптимізації тривалості отримання вищого рівня освіти у ЗВО із специфічними умовами навчання з урахуванням інтересів працівників поліції здобути таку освіту якомога раніше, з метою скорочення віку, що дозволить обійняти працівникам поліції ті посади, для яких необхідним є отримання магістерського рівня освіти;

- по-третє, вдосконалення потребує змістовний елемент організації професійної підготовки працівників поліції. Зокрема, врахування, насамперед, практичних потреб Національної поліції, обумовлених динамікою суспільних змін; поєднання засвоєння знань з досвідом практичної їх реалізації в ході виконання окремих практичних завдань; розвиток правового мислення шляхом поглибленого засвоєння правових наук у обсязі, достатньому для якісного виконання правоохоронних функцій; засвоєння практичних навиків використання цифрових технологій; формування всебічно розвинутої особистості та моральних якостей працівника поліції на принципах поваги до людини, її життя, здоров'я, честі та гідності, неухильному дотримання прав та свобод людини.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у тому, щоб з'ясувати сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників Національної поліції України, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідної діяльності. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, зокрема:

1. Визначено, що професійна підготовка поліцейських – це комплексний процес, який включає особливі (адаптовані до майбутніх умов професійної діяльності) заходи, засоби та способи навчання, виховання та розвитку поліцейських, що забезпечує набуття ними теоретико-практичних, фізичних, ментальних та інших знань, навичок та вмінь для ефективної та законної реалізації ними службово-трудова функцій, обумовлених законодавчо визначеними завданнями Національної поліції України

Розкрито значення професійної підготовки поліцейських яке полягає у наступному: по-перше, вона забезпечує кваліфікованість та компетентність кадрового складу Національної поліції України, що прямо впливає на якість та ефективність виконання покладених на неї завдань як правоохоронного органу; по-друге, безпосередньо обумовлює рівень та стан захищеності прав, свобод та інтересів людини і громадянина, а також ефективність забезпечення державної безпеки та суспільного правопорядку; по-третє, якість професійної підготовленості кожного окремого поліцейського впливає на ступінь дотримання принципу законності в діяльності Національної поліції України; по-четверте, професійна підготовка за рахунок свого системного та сталого характеру забезпечує гнучкість поліцейської діяльності, а також їх адаптованість до сучасних викликів та проблем.

2. Під елементами професійної підготовки працівників Національної поліції України запропоновано розуміти сукупність заходів, засобів та способів навчання, виховання та розвитку поліцейських, які об'єднані спільною ціллю, принципами, порядком та кінцевим результатом реалізації. Підкреслено, що вказані елементи по-різному проявляються на різних етапах їх службової кар'єри, з огляду на це їх запропоновано поділяти на дві групи: 1) основні, які включають засоби, заходи та способи навчання, розвитку та виховання поліцейських, які, по-перше, присутні протягом всього процесу службової кар'єри або на її конкретних етапах, по-друге, прямо впливають на хід та результативність кар'єри: службова підготовка у ЗВО зі специфічними умовами навчання та первинна професійна підготовка поліцейських; 2) додаткові елементи, що реалізуються за певних умов, зокрема: підвищення кваліфікації у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання; післядипломна освіта; самоосвіта, тощо.

3. Встановлено, що ключовою метою професійної підготовки поліцейських є формування у людини особистих (психологічних, моральних та фізичних) якостей, а також правової свідомості та професійних знань, умінь і навичок, які у своїй єдності дозволяють йому на високому рівні, якісно та оперативно виконувати покладені на них обов'язки в процесі реалізації завдань та функцій, що покладено на Національну поліцію України як ключовий правоохоронний орган нашої держави.

Доведено, що для досягнення вказаної мети необхідним є вирішення наступних завдань: 1) комплексний розвиток психологічної орієнтованості працівника на роботу в поліції з урахуванням рівня її динаміки, важкості, наявності обмежень, особливої корпоративної культури та специфіки управління; 2) надання поліцейському ґрунтовних та широких теоретико-правових знань з приводу: сутності, змісту та важливості прав і свобод людини і громадянина, як особливої державної цінності; порядку та умов застосування заходів примусового характеру поліцією; організаційної

специфіки та адміністративної діяльності органів та підрозділів поліції; тощо; 3) фізичний розвиток поліцейських, забезпечення готовності їх організму до навантажень які виникають під час несення служби; 4) формування та розвиток у поліцейських спеціальних практичних навичок, що включає в себе володіння прийомами застосування фізичної сили, вогнепальної зброї, спеціальних і оперативно-технічних засобів, проведення заходів оперативно-розшукового характеру, реалізації криміналістичних методів тощо; 5) систематичне оновлення та вдосконалення набутих поліцейським знань, умінь та навичок з урахування зміни в соціальному середовищі, оновлення законодавства України, появи нових суспільних вимог до діяльності НПУ, тощо; 6) виховання поліцейських в дусі глибокої поваги до кожного члена суспільства, необхідності виконання своїх завдань сумлінно та правильно, ураховуючи їх особливу соціальну цінність.

До функцій професійної підготовки працівників Національної поліції України віднесено: функцію професійної соціалізації; еволюційну функцію; наукову функцію; та організаційну функцію.

4. Констатовано, що ключове місце в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України відводиться саме нормам адміністративної галузі права, адже саме за їх допомогою: по-перше, закріплюється правовий статус Нацполіції, її завдання та функції, що в свою чергу обумовлює напрямки та специфіку підготовки поліцейських; по-друге, закріплюються правові основи функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати підготовку, досліджуваної категорії правоохоронців; по-третє, розкриваються організаційні засади підготовки поліцейських; по-четверте, встановлюються ключові гарантії для осіб, які проходять підготовку у ЗВО зі специфічними умовами навчання.

5. Виокремлено наступні особливості реалізації професійної підготовки поліцейських на окремих етапах їх службової кар'єри:

1) початок службової кар'єри поліцейського вимагає його первинної професійної підготовки, яка націлена на набуття знань та вироблення вмінь вузького, зокрема поліцейського профілю. Даній підготовці підлягають особи, які вперше прийняті на службу в поліцію шляхом проведення конкурсного відбору. Альтернативою є вступ у заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України в яких особа отримує не тільки первинну підготовку, але й відповідний ступень вищої освіти. При цьому, вступ до закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання не є обов'язковим та доступний як цивільним фізичним особам, які бажають проходити службу в поліції, так і вже діючим поліцейським, які прагнуть підвищити або отримати вищу освіту;

2) протягом всього процесу служби кожен поліцейських проходить службову підготовку – систематичний процес перевірки знань, вмінь та навичок. Службова підготовка організовується і контролюється локально в кожному окремому органі поліції, передбачає систематичне та безперервне вдосконалення навичок, знань та вмінь поліцейських, а також їх постійну перевірку у різноманітних формах, затверджених відомчою нормативно-правовою базою;

3) залежно від умов службової діяльності виникає необхідність направлення поліцейського на післядипломну освіту. Кожна складова післядипломної освіти передбачає оновлення знань і професійних навичок. Спеціальними умовами, які визначають необхідність реалізації цього різновиду професійної підготовки є: формування кадрового резерву; підвищення по службі, у тому числі у зв'язку із зайняттям керівної посади; переміщення на посаду де є необхідними додаткові спеціальні навички чи вміння; необхідність вивчення та імплементації в роботу новітніх правоохоронних, правозастосовних та інших практик здійснення

поліцейської діяльності; законодавчі зміни процесів та процедур реалізації покладених на Національну поліцію України завдань і таке інше.

6. Під організаційними засадами професійної підготовки працівників поліції запропоновано розуміти сукупність інструментів та засобів неправового характеру, які є необхідними для формування у досліджуваної категорії працівників відповідних умінь, знань та навичок, які необхідні йому для проходження служби, а також здійснення завдань, які стоять перед Національною поліцією України. Відмічено, що професійну підготовку працівників поліції в організаційному аспекті доцільно розглядати як цілісний процес з трьома основними елементами його реалізації: 1) підготовчий, який включає планування, направлення працівника поліції на таку підготовку, зарахування до навчальної групи, його розміщення тощо; 2) основний етап, який включає оволодіння працівником поліції знань, вмінь та навиків, які відповідатимуть його посадовим обов'язкам та мають підвищити рівень ефективності при їх реалізації; 3) контроль підсумкових результатів підготовки, який здійснюється у формі встановлення рівня оволодіння працівниками поліції відповідними знаннями, вміннями та навичками.

7. Констатовано, що коло суб'єктів, які беруть участь у правовідносинах у сфері професійної підготовки працівників поліції найбільш доцільно поділити на такі групи:

- по-перше, суб'єкти, які безпосередньо зацікавлені у якісних кадрах, тобто замовники такої підготовки, – відповідні підрозділи Національної поліції України. Особливість правового статусу вказаної групи суб'єктів обумовлена тим, що їх повноваження у даному контексті спрямована на виявлення осіб, які мають бажання пройти професійну підготовку, та подальшої організації направлення таких осіб до проходження відповідної підготовки;

- по-друге, безпосередньо суб'єкти, які: а) мають намір проходити службу в органах та підрозділах поліції; б) вже є працівниками Нацполіції та бажають просуватись по кар'єрній сходинці. Зміст правового статусу вказаних суб'єктів складають права та обов'язки щодо проходження професійної підготовки: дотримання дисципліни, відвідання занять, тренінгів, семінарів, складання поточного та підсумкового контролю, а також відповідальність за порушення дисциплінарних вимог та обов'язків;

- по-третє, суб'єкти, які здійснюють професійну підготовку поліцейських. До кола таких інституцій віднесено: заклади вищої освіти зі спеціальними умовами навчання; центри підготовки поліцейських, тощо. Правовий статус цієї групи суб'єктів складають повноваження в сфері організації навчання, формування вмінь та навиків у працівників поліції, проведення контролю засвоєння таких знань, вмінь та навиків, а також документування відповідно до встановлених форм.

8. Виділено наступний позитивний досвід підготовки поліцейських, який слід використати в Україні:

1) позитивною практикою є монополізація сектору професійної підготовки поліцейських шляхом наділення правом формувати професійні поліцейські кадри виключно спеціалізовані навчальні установи. На сьогоднішній день такими в нашій державі є заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України. Дані заклади орієнтовані на повне теоретико-правове, практичне та психологічне виховання майбутніх співробітників органів та підрозділів НПУ, володіючи для цього широкою матеріально-технічною та науковою базою. Пройшовши підготовку в відповідному закладі вищої освіти, особа набуває навичок, знань та вмінь, необхідних для успішного проходження служби, на відміну від осіб, які проходили навчання лише у закладах іншого профілю, наприклад, юридичного;

2) важливою є зміна моделі професійної підготовки поліцейських, яка має прямо впливати на службову кар'єру. В багатьох зарубіжних державах зайняття специфічною за характером праці посади, наприклад, детектива, зобов'язує поліцейського: по-перше, володіти досвідом роботи за поліцейським фахом; по-друге, мати відповідний рівень освіти; по-третє, пройти навчальний курс у спеціалізованих освітніх поліцейських установах;

3) необхідно запровадити інститут професійної підготовки керівників. Зокрема, законодавчо закріплена вимога проходження курсів професійної підготовки керівного складу дозволить сформулювати кадровий резерв осіб, які за своїми навичками та знаннями готові виконувати завдання та функції на посадах начальників підрозділів та органів Національної поліції України.

9. Запропоновано такі напрями вдосконалення правових та організаційних засад професійної підготовки працівників Національної поліції:

- по-перше, доопрацювання як загальних, так і спеціальних відомчих концептуальних нормативно-правових актів, які визначають стратегічні напрямки реформування освітньої діяльності, з метою збереження можливості закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання системи МВС готувати фахівців за освітньою програмою 081 Право (правозастосування). Означене доопрацювання має важливе значення для задоволення потреб Національної поліції у кваліфікованих працівниках, що володіють навичками поліцейської служби та одночасно є фахівцями, які достатньою мірою володіють правовими знаннями для задоволення функціональних потреб проведення слідчих, оперативно-розшукових та інших дій, які потребують ґрунтовних правових знань для вирішенні завдань Національної поліції. До того ж збереження за закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання можливості готувати фахівців-поліцейських, що володіють навиками несення поліцейської служби, скоротить як строк такої підготовки, так і фінансові витрати на її проведення;

- по-друге, узгодження відомчих нормативно-правових актів стосовно запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських щодо оптимізації тривалості отримання вищого рівня освіти у ЗВО із специфічними умовами навчання з урахуванням інтересів працівників поліції здобути таку освіту якомога раніше, з метою скорочення віку, що дозволить обійняти працівникам поліції ті посади, для яких необхідним є отримання магістерського рівня освіти;

- по-третє, вдосконалення потребує змістовний елемент організації професійної підготовки працівників поліції. Зокрема, врахування, насамперед, практичних потреб Національної поліції, обумовлених динамікою суспільних змін; поєднання засвоєння знань з досвідом практичної їх реалізації в ході виконання окремих практичних завдань; розвиток правового мислення шляхом поглибленого засвоєння правових наук у обсязі, достатньому для якісного виконання правоохоронних функцій; засвоєння практичних навиків використання цифрових технологій; формування всебічно розвинутої особистості та моральних якостей працівника поліції на принципах поваги до людини, її життя, здоров'я, честі та гідності, неухильному дотримання прав та свобод людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аброськін В. В. Адміністративно-правовий статус закладів вищої освіти МВС України як суб'єктів реалізації освітньої функції держави. С. 14-16 Підготовка поліцейських в умовах реформування МВС України Збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 29 травня 2020 р.). Харків. 2020.
2. Аветісян Т.В. Особливості професійного становлення фахівців із соціальної роботи. Соціопростір: міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2011. № 1(2). С.142-147.
3. Андреев А. Особливості підготовки поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 6. С. 100-103.
4. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України: наук.–практ. посібник / Ануфрієв М. І., Бандурка О. М., Ярмиш О. Н. Харків : Ун–т внутр. справ, 1999. 369 с.
5. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України / О. М. Бандурка. Х. : Вид. Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 780 с.
6. Баніт О. Професійний розвиток персоналу в системі неперервної освіти дорослих. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2015. № 2. С. 169-176.
7. Басай О.В. Правове забезпечення соціального захисту безробітних в Україні: дисертація. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2005. 199 с.
8. Бесчастний В.М. Механізм державного управління розвитком вищих навчальних закладів системи МВС України: дисертація. Київ: Національна академія наук України. Рада по вивченню продуктивних сил України. 2010. 485 с.

9. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. Стор. 40.
10. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. Стор. 417.
11. Білоконь М.В. Державне управління у сфері охорони громадського порядку : монографія. Х. : НУВС, 2004. 700 с.
12. Бондаренко В. Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. Вип. 25. С. 43-49.
13. Бондаренко В.В. Досвід підготовки працівників патрульної поліції Європейських країн. Юридична психологія. 2017 №1(20). С.102-109.
14. Бортник С.М. Професійна підготовка поліцейського в Україні: зміст та завдання. Харків: Особистість, суспільство, закон. 2021. С.192-195.
15. Бригадир І.В. Панова І.В. Система освітньої підготовки поліцейських на сучасному етапі: сьогодення та перспективи. С. 160-165. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту №2. Харків : ХНУВС, 2018. 246 с.
16. Бровій А.А. Адміністративно-правове регулювання трудових відносин в Україні: дисертація. Київ: Київський міжнародний університет. 2009. 242 с.
17. Бугайчук, К. Л. Реформування відомчої освіти МВС України : концептуальні засади та наявні проблеми. Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції : матеріали X Міжнар. наук-практ. конф. (м. Суми, 20-21 трав. 2017 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Сумська філія Харк. нац. ун-ту внутр. справ. Суми: Видав. дім «Ельдорадо», 2017. С. 202-204.

18. Бурбика М.М. Робота з персоналом в органах прокуратури України: організаційно-правові питання: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2007. 191 с.

19. Бурлака О.С. Атестаційні провадження: дисертація. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ. 2007. 220 с.

20. В ХНУВС розпочалися навчання на курсах спеціалізації дільничних офіцерів поліції: стаття від 29.03.2023. Офіційний веб-портал Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/v-khnuvs-rozpochalisyu-navchannya-na-kursakh-spetsializatsii-dilnichnikh-ofitseriv-politsii>.

21. Василевська Т.Е. Особистісні виміри професійної етики державного службовця: дисертація. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України. 2009. 427 с.

22. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов, ред. В. Т. Бусел.К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

23. Венедиктов В.С. Трудовой договор (контракт) по законодательству Украины. Харьков: «Консум», 1996. 128с.

24. Веренич Н.В. Особливості правового регулювання праці за сумісництво та суміщенням професій (посад): дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2003. 197 с.

25. Волошина О.В. Зарубіжний досвід ефективної комунікації в діяльності поліцейських. О.В. Волошина. Юридична психологія. 2018. №2(23). С.123-135.

26. Галаван З.С. Особливості правового регулювання праці слідчих ОВС як суб'єктів трудового права України: дисертація. З.С. Галаван. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2009. 200 с.

27. Галаур. В. Реформа МВС: чи потрібна вища юридична освіта поліцейським? Урядовий кур'єр від 11 лютого 2017.

<https://ukurier.gov.ua/uk/articles/reforma-mvs-chi-potribna-visha-yuridichna-osvita-p/>

28. Гаркуша А. Відомча освіта: чому правоохоронці мають бути юристами? <https://dduvs.in.ua/2020/01/10/vidomcha-osvita-chomu-pravoohorontsi-mayut-butyu-yurystamy/>

29. Година М.А. Зміст, структура та значення професійного розвитку державних службовців у системі організаційно-правового забезпечення публічної служби в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2020. Том 31(70). С.18-23.

30. Гриценко В. Г. Зарубіжний досвід Франції щодо організації та функціонування правоохоронних органів і можливості його використання в Україні. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1 (4). С. 185–189.

31. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. К. : Знання, КОО, 2001. 254 с.

32. Діденко В.В. До проблеми імплементації зарубіжного досвіду професійної підготовки поліцейських в українські правові реалії. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Випуск 5. С. 156-161.

33. Діденко В.В. До характеристики ключових елементів професійної підготовки працівників Національної поліції України. Держава та регіони. Серія: Право. 2022. № 3

34. Діденко В.В. До характеристики функцій професійної підготовки працівників Національної поліції України. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19–20 січня 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 122–124.

35. Діденко В.В. Досвід Сполучених Штатів Америки у сфері професійної підготовки поліцейських. Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної

конференції, м. Київ, 20–21 квітня 2023 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 77–79.

36. Діденко В.В. Мета та завдання професійної підготовки працівників Національної поліції України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Випуск 4. С. 133-137.

37. Діденко В.В. Місце норм адміністративного права в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України. Право та державне управління. 2022. № 3.

38. Діденко В.В. Поняття професійної підготовки працівників Національної поліції України. Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 51–53.

39. Діденко В.В. Сутність та значення професійної підготовки працівників Національної поліції України. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12.

40. Дмитрик Р.В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні. Дис канд юрид наук. 12.00.07 Київ. 2021. 204 с.

41. Довга С. Елементи професійної підготовки майбутніх вчителів до екологічного виховання молодших школярів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 23. С.42-43.

42. Дробот І.О. Теоретико-методологічні засади гарантування місцевого самоврядування в Україні: дисертація. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України. 2010. 400 с.

43. Дутка Г.Я. Принцип фундаменталізації та його реалізація у математичній підготовці майбутніх економістів: дисертація. Київ: Академія педагогічних наук України. Інститут педагогіки. 2009. 472 с.

44. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
45. Заклекта-Берестовенко О.С. Ефективність інвестицій у розвиток персоналу підприємства : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). К., 2008. 20 с.
46. Закордонний досвід підготовки кадрів для сил сектору безпеки та можливості його використання в Україні : наук.-метод. рек. К. Л. Бугайчук, І. Б. Гончаренко, Ю. О. Михайлова, І. О. Святокум, О. В. Федосова, Д. В. Швець. Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ. 2016. 120 с.
47. Здоровко С.Ф. Тактичні операції при розслідуванні вбивств, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями: дисертація. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2002. 209 с.
48. Ізбаш К. С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в європейських країнах. Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 1. С. 36–39.
49. Іншин М. І. Перспективні напрямки професійної підготовки державних службовців в Україні. Право і безпека. 2006. № 5 (1). С. 24–27.
50. Ісак Л. М. Ключові напрямки розвитку безперервної освіти на базі інформаційно-комунікаційних технологій.
http://acup.poltava.ua/files/inf_sysp2015/Isak.pdf
51. Касараба Ю.Я. Адміністративно-правове забезпечення впровадження міжнародно-правових стандартів у діяльності органів міліції України: дисертація. Ю.Я. Касараба. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України. 2009. 190 с.

52. Клипа О.П. Поняття та сутність адміністративно-правового статусу працівників національної поліції України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Т. 31 (70). № 5. 2020. С. 52-56

53. Клочко А. Чумак В. Хань О. Організація професійної підготовки поліцейських кадрів у Грузії: перспективи впровадження в Україні. Київ: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Професійна підготовка суддів, прокурорів та працівників правоохоронних органів: Національний і зарубіжний досвід». 2019. 188 с. С. 51-54.

54. Коваленко А. А. Доктринальні погляди на розуміння функцій права. Право і суспільство. 2019. № 1. С. 86–91.

55. Коваленко Р. До питання про зміст трудової функції. Підприємництво, господарство і право. 2016. №1. С.61-64.

56. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 №322-VIII

57. Колісніченко В.В. Проблеми запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських в Україні. С. 183-187. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. 246 с.

58. Колісніченко В.В., Боровик М.О. Досвід професійної підготовки майбутніх працівників поліції країн Західної Європи. Харків: Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України.. 2020. С.70-72.

59. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. Ліссабон, 11 квітня 1997 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308

60. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів від 19 липня 1977 року № 142. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_057

61. Конопльов В.В. Організаційно-правовий механізм підготовки та прийняття управлінських рішень в адміністративній діяльності органів

внутрішніх справ: дисертація. Харків: Кримський юридичний інститут ХНУВС. 2006. 413 с.

62. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv#Text>

63. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. URL: <https://goo.gl/BBB1OL>

64. Концепція забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти в Харківському національному університеті внутрішніх справ. URL: http://univd.edu.ua/files/generaldocs/conception_quality.pdf

65. Косаревська О. В., Новіцький О. І. Деякі аспекти вдосконалення професійної підготовки фахівців правоохоронної сфери у ВНЗ з особливими умовами навчання в сфері протидії наркозлочинності. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. С. 189-196

66. Котюк І.І. Судова гносеологія: проблеми методології та практики: автореферат. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2008. 38 с.

67. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: дисертація. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2008. 221 с.

68. Крижановська В., Крижановський А. Тенденції розвитку державної правоохоронної служби в Європейському союзі. Адміністративне право і процес. № 11. 2018 С. 110-115

69. Кристопчук Т.Є. Законодавче регулювання та особливості видів освітньої діяльності у контексті неперервної освіти у європейських країнах. «Молодий вчений». № 5.1 (45.1). 2017. С. 62-65

70. Крисюк С. В. Становлення та розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів України (1917–1995 рр.) : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.01. Київський університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 1996. 47 с.
71. Крушельницька О.В. Мельничук Д.П. Управління персоналом: Навчальний посібник. К.: „Кондор”, 2003. 296 с.
72. Кузьменко І.І. Організаційно-правові засади професійної підготовки управлінських кадрів поліції в країнах ЄС: дисертація. Київ: Національна академія внутрішніх справ. 2021. 212 с.
73. Курлянд З.Н. Теорія і методика професійної освіти: навчальний посібник. Київ: вид.во. «Знання». 2012. 390 с.
74. Курс кримінології: Особлива частина: Підручник: У 2 КН. М.В. Корнієнко, Б.В. Романюк, І.М. Мельник та ін.; За заг. ред. О.М. Джужи. К.: Юрінком Інтер, 2001. 480 с.
75. Литвин І.І. Сутність поняття правового статусу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Вип. 38. Т. 1. 2016. С. 18-21
76. Логвиненко Б.О., Андреев А.В. Підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання: основні алгоритми: Методичні рекомендації. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 48 с.
77. Макаренко Р. В. Поняття правового статусу особистості як члена громадянського суспільства. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Вип. 22. 2013. С. 141-147 URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/25765>
78. Матвієнко Є.І., Кир'янова В.О., Проблеми та перспективи розвитку системи професійного відбору майбутніх поліцейських. <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/37june2019/18.pdf>
79. Матюхіна Н. П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління. Харків : Консул, 2001. 131 с.

80. Методичні рекомендації з організації підвищення кваліфікації поліцейських з використанням технологій дистанційного навчання. МВС. Київ. 2017. 19 с.
https://md.lvduvs.edu.ua/files_admin/doc_pdf/polozh_sdn_lvduvs1.pdf

81. Миськів Л. І. Адміністративно-правові засади діяльності вищих навчальних закладів МВС України з питань морально-правового виховання курсантів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Л.І. Миськів ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2008. 210 с.

82. Мовчан А. В. Підготовка фахівців у галузі інформаційних технологій для Національної поліції України. С. 199-202. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. 246 с.

83. Мовчан Я.О. Теоретичні основи професійної соціалізації особистості студента у вищих навчальних закладах України. Вісник Національного університет оборони України. 2013. №6(37). С.248-253.

84. Мозоль В.В. Організація діяльності поліції зарубіжних країн: шляхи запровадження позитивного досвіду в Україні. Права людини і поліція у сучасному світі, присвячений пам'яті Сергія Леонідовича Лисенкова. 2018. С.168-171.

85. Мошенський О. С. Про необхідність посилення гуманітарної складової в підготовці поліцейських у вищих навчальних закладах МВС України. С. 202-205. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. 246 с.

86. Новий тлумачний словник української мови. У 4 томах. Т.3. К.: Вид-во "Аконіт", 1998. 978 с.

87. Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко К.: Видавництво “Аконіт”, 1998. Т.І: А-Є. 910 с.; Т.ІІ: Ж-ОБД.910 с.; Т.ІІІ: ОБЕ-РОБ. 927 с.; Т.ІV: РОБ-Я. 941 с.
88. О полиции: закон от 04.10.2013 №№1444-ІІ. Законодательный Вестник Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/2047533?publication=33>.
89. О полиции: закон от 10.06.2001 №ЗР-177. Armenian legal information system. URL: <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=67470>.
90. Образовательный комплекс полиции Республики Армения. URL: <https://www.edupolice.am/ru/main-slide/become20.html>.
91. Організаційно-правові засади професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ України: Наук.-практ. посібник / В.С. Венедиктов, М.І.Іншин, М.М. Клемпарський та ін.; За заг. Ред. проф. В.С. Венедиктова. Х.: Вид-во Нац. Ун-ту внутр. справ, 2003. 212 с.
92. Павлик, О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : УжНУ, 2004. Вип. 7. С. 146–148.
93. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». Часопис Київського університету права. № 2. 2010. С. 95-98
94. Первинна професійна підготовка. Сайт Державної установи «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських» . http://ztncpp.org.ua/pervinna_profesiyna_pidgotovka/
95. Пилипенко А.А. Правові та організаційні засади формування і функціонування персоналу митних органів України: дисертація. Дніпропетровськ: Академія митної служби України. 2007. 232 с.
96. Підгірний В. І. Зарубіжний досвід професійної підготовки працівників поліції Великобританії, США, Франції та його впровадження в

Україні. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ, 2016. С. 289–291.

97. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.

98. Поєдинок В.В. Правове становище інвестора як суб'єкта господарських відносин: дисертація. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2004. 243 с.

99. Положення про організацію освітнього процесу у Львівському державному університеті внутрішніх справ. Сайт Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/lvsuia/legal-framework/provisions-orders.html>

100. Положення про організацію освітнього процесу у Харківському національному університеті внутрішніх справ. Наказ Харківського національного університету внутрішніх справ від 2.09.2019 р. № 534. http://univd.edu.ua/files/generaldocs/principle_education_KhNUVS_.pdf?ver=2019

101. Положення про практичну підготовку курсантів (слухачів) Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: наказ від 2020 №211. Офіційний веб-портал Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/nmc/2020/n3.pdf>.

102. Положення про реалізацію права на вільний вибір навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Наказ ДДУВС від 06.12.2021 № 1126. URL: <https://dduvs.in.ua/navchalnij-protses/normativno-pravovi-akti-z-organizatsiyi-navchalnogo-protsesu-v-universiteti/>

103. Посметний В.В. Професійне навчання працівників органів внутрішніх справ: сучасний стан та напрями подальшого розвитку. Право і безпека. 2005. №2. С.100-102.

104. Поштарук Д.О. Вдосконалення чинного положення про вищі навчальні заклади МВС. Форум права. 2013. № 2. С. 463-467.
<http://www.pravnuk.info/fomum-pr/2002-vdoskonalennya-chinnogo-polozhennya-pro-vishhi-navchalni-zakladi-mvs.html>

105. Прилипко С.М. Трудове право України : [підручник]. С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко. 2-ге вид., перероб. і доп. Х. : ФІНН, 2009. 728 с.

106. Про вищу освіту / Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/conv#Text>

107. Про затвердження Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29 січня 2018 року № 51.
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS815.html

108. Про затвердження Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України. Наказ Міністерства внутрішніх справ від 25.11.2016 № 1252. <http://consultant.parus.ua/?doc=0AMQ2E07D1>

109. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. Постанова Кабінету міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. Офіційний вісник України 2016 р., № 7, стор. 23, стаття 345

110. Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 978. Офіційний вісник України 2001 р., № 32, стор. 233, стаття 1491

111. Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14.02.2008 N 62. Офіційний вісник України 2008 р., № 21, стор. 112, стаття 615

112. Про затвердження Положення про дистанційне навчання. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466. Офіційний вісник України 2013 р., № 36, стор. 202, стаття 1288

113. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. Офіційний вісник України 2015. № 89. Ст. 2972

114. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.02.2016 № 105. Офіційний вісник України 2022. № 84. том 4. Ст. 5242

115. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.12.2015 № 1625. Офіційний вісник України. 2016. № 11. Ст. 485

116. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ від 26.01.2016 №50. Офіційний вісник України. 2016. №22. Ст.861.

117. Про затвердження Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС. Наказ Міністерства внутрішніх справ від 07.09.2009 р. № 381. Офіційний вісник України 2009. № 77. Ст. 2630

118. Про затвердження Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України: наказ від 27.06.2013 №621. Офіційний вісник України. 2013. №61. Ст.2203.

119. Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України. Наказ Міністерства

внутрішніх справ від 15.04.2016 № 315. Офіційний вісник України 2016 р., № 41, / № 44, 2016, стор. 111 (ДІ) /, стор. 243, стаття 1557

120. Про міжнародні договори України. Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. ст.540

121. Про Національну доктрину розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/200. Офіційний вісник України 2002 р., № 16, стор. 11, стаття 860

122. Про Національну поліцію / Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

123. Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів: наказ від 07.07.2017 №577. Веб-портал законодавства України «Ліга-закону». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/re30857?an=1>.

124. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380

125. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 № 1151. Офіційний вісник України 2015 р., № 96, стор. 170, стаття 3311

126. Про професійний розвиток працівників. Закон України від 12 січня 2012 р. № 4312-VI Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 39, ст.462

127. Про професійну (професійно-технічну) освіту. Закон України від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 32. ст. 215

128. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Розпорядження Кабінету Міністрів

України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р. Офіційний вісник України 2018 р., № 23, стор. 259, стаття 808

129. Пугач В.О. Кваліфікація та компетентності в системі підготовки кадрів для Національної поліції. С. 29-32 Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. 246 с.

130. Ребкало М.М. Державне управління у сфері виконання покарань (організаційно-правовий аспект): дисертація. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України. 2008. 203 с.

131. Рогатюк І.В. Формування функції обвинувачення та її реалізація у кримінальному процесі: дисертація. Київ: Національна академія внутрішніх справ України. 2004. 209 с.

132. Рогач О.Я. Кодифікаційні акти в системі законодавства України: дисертація . Ужгород: Ужгородський національний університет. 2003. 209 с.

133. Романюк В. В. Місце ЗВО зі специфічними умовами навчання в підготовці правоохоронців у системі МВС України в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. С. 114-116.

134. Романюк В.В. Вплив специфічних умов навчання у ВНЗ МВС України на здійснення підготовки поліцейських. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.). Харків, 2017. С. 242-243.

135. Савельєва І. Особливості організації первинної професійної підготовки поліцейських, яких уперше прийнято на службу в поліції, на рівні центрів первинної професійної підготовки «Академія поліції». Актуальні проблеми правознавства. Вип. 2 (14). 2018. С. 83-87

136. Савельєва І.В. Адміністративно-правове забезпечення підготовки кадрів національної поліції України. Дис кан юрид наук 12.00.07. Тернопіль. 2019. 230 с.

137. Салманова О.Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 455 с.

138. Сасік А.С. Професійна підготовка поліцейських в європейських країнах. Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку – 2016 : тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 21 жовтня 2016 р.). Маріуполь, 2016. С. 49–51

139. Свида Т.О. Міжнародно-правове співробітництво держав у рамках Європейської комісії «За демократію через право»: дисертація. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2009. 218 с.

140. Серєда В.О. Проблеми підвищення ефективності діяльності прокурора з підтримання державного обвинувачення в суді: дисертація / В.О. Серєда // Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2005. 231 с.

141. Синявська О.Ю. Організаційно-правові засади забезпечення життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України: автореферат. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2008. 44 с.

142. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ / Автори: Хатія Деканоїдзе, Мадлен Хелашвілі: Київ, 2018. 164 с.

143. Січкач В. О. Історичний аналіз засад поліцейської діяльності як передумова ефективного забезпечення прав і свобод людини. Збірник наукових праць Донецького юридичного інституту МВС при Донецькому національному університеті. 2005 № 3. С. 40–51.

144. Скакун О.Ф., Овчаренко І.Н. Юридическая деонтология. Х.: Основа, 1999. 304 с.

145. Слинько Д.В. Процесуально-правовий механізм формування і прийняття рішень в органах внутрішніх справ: дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2002. 189 с.
146. Словник іншомовних слів: За ред. О.С. Мельничука. К.: Головна редакція УРЕ, 1977. 775 с.
147. Словник української мови [ред. В. О. Винник, Л. А. Юрчук]. К. : Видавництво „Наукова думка”, 1974. Т. 5. 840 с.
148. Солдатенко О.А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку: дисертація. Київ: Запорізький юридичний інститут МВС України. 2006. 238 с.
149. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. А.Й.Капської. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
150. Статут Державного закладу професійної (професійно-технічної) освіти зі специфічними умовами навчання «Житомирська академія поліції». URL: <http://ztncpp.org.ua/>
151. Татарінов Є.В. Психологічні особливості становлення професіонала як суб'єкта професійної діяльності. Право і безпека. 2009. №2. С.222-227.
152. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
153. Терентьєв М.В. Формування змісту вищої освіти за спеціальністю «державне управління»: дисертація. Дніпропетровськ. 2010. 251 с.
154. Титаренко І. О. Післядипломна освіта вчителів початкових класів в системі методичної роботи загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.04. Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2005. 24 с.
155. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах :

автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 1997. 54 с.

156. Трудове право України: Академ, курс: Підруч. За заг. ред. Н. М. Хуторян. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 608 с.

157. Удовенко Ж.В. Криміналістичне забезпечення процесу доказування на досудовому слідстві: дисертація. Київ: Національна академія внутрішніх справ України. 2004. 205 с.

158. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с.

159. Федорєнко О. Сутність і складові професійної культури працівників правоохоронних органів. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2019. Випуск 4.

160. Фелик В.І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2017. 479 с.

161. Фізична підготовка працівників Національної поліції України [Текст] : навч. посіб. / В. А. Дідковський, В. В. Бондарєнко, О. В. Кузенков. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П. 2019. 98 с.

162. Фільштейн І.В. Правова регламентація та організаційні засади створення та діяльності поліції Грузії: узагальнення досвіду: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 220 с.

163. Харківський національний університет внутрішні справ. Офіційний WEB-сайт. URL: <https://univd.edu.ua>.

164. Хартія основних прав Європейського Союзу. Ніці. 07.12.2000. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524

165. Харун О.А. Професійне навчання як засіб розвитку трудового потенціалу персоналу підприємства за умови євроінтеграції. Вісник Хмельницького національного університету. 2019. №2. С.73-79.

166. Цюняк О. Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності як наукова проблема. Освітні обрії. 2020. №1(50). С.201-205.

167. Чумак В.В. Досвід Грузії щодо професійного відбору кандидатів на службу в органи внутрішніх справ та перспективи його використання в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. № 3. С. 175–177.

168. Чумак В.В. Организационно-правовое обеспечение отбора на службу в полицию Грузии: опыт и перспективы использования в Украине. Межнаучний журнал ЃЫЛЫМ «НАУКА» Костанайска академия МВД Республики Казахстан имени Шпракбека Кабылбаева. 2019. № 1. С. 58–64.

169. Швець Д.В. Особливості професійної підготовки поліцейських: порівняльний аналіз. Вісник Харківського національного університет імені В.Н. Каразіна. 2018. Випуск 25. С.14-17.

170. Швець Д.В. Первинна професійна підготовка як необхідна правова вимога до підготовки поліцейських. Право і безпека. 2017. № 3 (66). С. 103-112

171. Швець Д.В. Підвищення кваліфікації та перепідготовка (додаткова професійна освіта) як чинники формування професіоналізму поліцейського. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО». Вип. 24. 2017. С. 15-18

172. Швець Д.В. Поняття, зміст та функції професійної підготовки поліцейського в Україні. Форум права. 2017. №5. С.441-446.

173. Шевчук О.О., Томма Р.П. Досвід підготовки поліцейських кадрів у зарубіжних країнах. Південноукраїнський правничий часопис. 2014-4, Ч.2. С.92-95.

174. Шилов В. В. Цілі та завдання профілактичного напрямку діяльності органів прокуратури / В. В. Шилов // Наше право. 2014. № 8. С. 94-99.

175. Шопіна І.М. Правові та організаційні засади підвищення ефективності професійної діяльності слідчих органів внутрішніх справ України: дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2004. 192 с.

176. Шульга А.М. Правовий статус особистості, його види. Право і безпека. 2012. № 2 (44). С. 19-22

177. Щербина В.І. Академія митної служби України: дисертація. Дніпропетровськ: Академія митної служби України. 2008. 423 с.

ДОДАТКИ

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати:

Діденко В.В. Мета та завдання професійної підготовки працівників Національної поліції України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Випуск 4. С. 107-113.

2. Діденко В.В. До проблеми імплементації зарубіжного досвіду професійної підготовки поліцейських в українські правові реалії. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Випуск 5. С. 102-107.

3. Діденко В.В. Сутність та значення професійної підготовки працівників Національної поліції України. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 523-526.

4. Діденко В.В. До характеристики ключових елементів професійної підготовки працівників Національної поліції України. Держава та регіони. Серія: Право. 2023. № 3 С. 405-410.

5. Діденко В.В. Місце норм адміністративного права в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України. Право та державне управління. 2022. № 3. С. 346-351.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Діденко В.В. Поняття професійної підготовки працівників Національної поліції України. Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19-20 жовтня 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 51-53.

2. Діденко В.В. До характеристики функцій професійної підготовки працівників Національної поліції України. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19-20 січня 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 122-124.

3. Діденко В.В. Досвід Сполучених Штатів Америки у сфері професійної підготовки поліцейських. Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2023 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 77-79.